

WDZYDZKI PARK KRAJOBRAZOWY

PLAN OCHRONY WDZYDZKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

OPERAT KSZTAŁTOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

G D Y N I A 2 0 2 1 r .

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014 – 2020 w ramach projektu „Opracowanie projektów planów ochrony parków krajobrazowych wchodzących w skład Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych”, Oś Priorytetowa 11: Środowisko, Działanie: 11.4 Ochrona Różnorodności Biologicznej oraz przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku

Zespół autorski

mgr inż. arch. Piotr Rugień – projektant koordynujący
mgr inż. Katarzyna Piłatowicz
mgr inż. arch. Joanna Jankowska
mgr inż. arch. Katarzyna Kalukin
mgr Maciej Mach
mgr inż. arch. Aleksandra Piskorska

Spis treści:

ROZDZIAŁ I CHARAKTERYSTYKA I DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO.....	7
1. Wstęp.....	7
1.1. Cel opracowania	7
1.2. Ocena dotychczasowego stanu rozpoznania – literatura i źródła	8
1.3. Ogólna charakterystyka Parku.....	11
2. Charakterystyka stanu istniejącego zagospodarowania na terenie Parku.....	13
2.1. Sieć osadnicza	13
2.2. Charakterystyka najważniejszych miejscowości	15
2.3. Gospodarka - struktura funkcjonalna.....	36
2.4. Usługi	37
2.5. Infrastruktura techniczna.	41
2.5.1. Infrastruktura drogowa	41
2.5.2. Linie kolejowe	41
2.5.3. Elektroenergetyka	42
2.5.4. Gaz	42
2.5.5. Zaopatrzenie w wodę	42
2.5.6. Kanalizacja sanitarna i deszczowa.....	43
2.5.7. Gospodarka odpadami	45
2.6. Tereny niezainwestowane lub mało zainwestowane	46
3. Analiza ustaleń opracowań planistycznych obowiązujących na terenie Parku	46
3.1. Sytuacja formalno-prawna	46
3.2. Ustalenia przepisów planistycznych na poziomie wojewódzkim	47
3.3. Inne dokumenty strategiczne województwa pomorskiego i krajowe	54
3.4. Ustalenia studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.....	63
3.5. Ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.....	69
3.6. Polityka przestrzenna na terenie Parku przy braku obowiązujących planów miejscowych.....	81
4. Diagnoza i ocena zmian zagospodarowania przestrzennego	82
4.1. Sytuacja formalno-prawna	82
4.2. Kształtowanie zagospodarowania przestrzennego.....	85
4.3. Przykłady zagrożeń zagospodarowania przestrzennego mające negatywny wpływ na walory Parku.....	97
4.4. Przykłady zagospodarowania i architektury regionalnej mające pozytywny wpływ na walory Parku.....	102
4.4.1. Typy architektury regionalnej	102
4.4.2. Współczesne przykłady zabudowy na terenie Parku nawiązujące do architektury regionalnej	102
5. Podsumowanie części diagnostycznej i stanu istniejącego	105
ROZDZIAŁ II STRATEGIA OCHRONY.....	109
6. Koncepcja ochrony zasobów Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego	111
6.1. Ogólne założenia rozwoju	111
6.1.1. Zasada trójochrony jako podstawa działań na terenie Parku	111
6.1.2. Założenia przestrzenne kształtowania funkcji ekologicznych	112
6.1.3. Współistnienie różnych funkcji społeczno-gospodarczych.....	113

6.2. Podstawy wykorzystania walorów Parku i kształtowania zagospodarowania w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju	113
6.3. Strategiczne i operacyjne cele kształtowania zagospodarowania przestrzennego na terenie WPK	114
6.4. Działania ochronne wynikające z celów ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego	116
6.4.1. Układ stref funkcjonalno-przestrzennych	116
6.4.2. Propozycje działań w zakresie kształtowania zagospodarowania przestrzennego wraz z obszarem realizacji	118
6.4.3. Obszary proponowane do objęcia zakazem zabudowy	131
6.5. Typy architektury regionalnej	134
6.6. Typy regionalnych układów przestrzennych zabudowy siedlisk rolniczych	140
7. Propozycje ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz innych dokumentów strategicznych	141
7.1 Propozycje ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla gmin leżących na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego	141
7.2. Propozycje ustaleń do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla gmin leżących na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego	143
7.3 Propozycje ustaleń do uchwał krajobrazowych dla gmin leżących na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego	144
8. Możliwe działania edukacyjne i informacyjne związane z kształtowaniem zagospodarowania przestrzennego na terenie WPK	146
9. Sposoby monitorowania skuteczności ochrony WPK	147
10. Prognoza stanu ochrony w perspektywie 20-letniej.....	149
10.1. Ochrona zachowawcza.....	149
10.2. Ochrona aktywna.....	149
10.3. Szacowanie kosztów realizacji przewidywanych działań ochronny na terenie Parku oraz określenie podmiotów odpowiedzialnych za realizację	150
11. Spis literatury i źródeł.....	151

ROZDZIAŁ I CHARAKTERYSTYKA I DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Wstęp

1.1. Cel opracowania

Podstawą formalno-prawną do sporządzania planu ochrony parku krajobrazowego jest art. 18 ust. 1 Ustawy o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 z późn. zm.). Merytoryczne wymogi dla planu ochrony parku krajobrazowego określone została w art. 20 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody. Plan ochrony sporządzany jest natomiast w trybie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. nr 94, poz. 794). W rozporządzeniu określono m.in. zakres prac wymaganych w opracowaniu, a także sposoby ochrony zasobów parku.

Docelowym dokumentem stanowiącym plan ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego będzie uchwała przyjęta przez Sejmik Województwa Pomorskiego. Ostateczny kształt uchwały poprzedzony jest obligatoryjnymi konsultacjami społecznymi w ramach procedury jego sporządzenia, a także opiniowaniem i uzgodnieniem z instytucjami do tego powołanymi. Ostateczna wersja dokumentu jest wynikiem kompromisu pomiędzy propozycjami wskazanymi przez eksperckie zespoły tworzące Plan ochrony, organ zarządzający Parkiem, organami samorządowymi posiadającymi kompetencje na terenie Parku, instytucjami opiniującymi i uzgadniającymi oraz po poddaniu oceny przez właścicieli gruntów i użytkowników terenów Parku. Plan ochrony Parku wskazać ma działania służące ochronie jego walorów oraz umożliwić zrównoważony rozwój terenów w jego granicach w poszanowaniu przyrody i krajobrazu stanowiących jego podstawowe dziedzictwo w perspektywie przyszłych 20 lat.

Podstawą merytoryczną do uchwały sejmiku jest operat generalny, który powstaje w oparciu o ustalenia operatów szczegółowych. Niniejszy Operat kształtowania zagospodarowania przestrzennego jest jednym z kilku operatów szczegółowych. Każdy z operatów szczegółowych składa się z dwóch zasadniczych części: diagnozy stanu istniejącego oraz części stanowiącej strategię ochrony Parku. Część strategiczna ma na celu wskazanie proponowanych celów ochrony i propozycji działania ochronnych walorów Parku. Operaty szczegółowe stanowią rozwinięcie i uzasadnienie głównych kierunków działań przyjętych w wyżej wymienionej uchwale. Przy czym należy zwrócić uwagę, że w wyniku uwag zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych, a także procedury uzgadniania i opiniowania projektu Planu ochrony, ostateczne brzmienie zapisów uchwały może różnić się od propozycji ujętych w operatach szczegółowych.

Organem sporządzającym Plan Ochrony dla Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego jest dyrektor Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych. Wykonanie opracowania powierzone zostało Biuru Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej oddział w Gdyni.

1.2. Ocena dotychczasowego stanu rozpoznania – literatura i źródła

Publikacji dotyczących zagadnień związanych z planowaniem przestrzennym bezpośrednio dotyczących Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego jest niewiele. Większość dostępnych publikacji i opracowań studialnych koncentruje się na obszarze całych Kaszub. Dobrym materiałem wyjściowym, który uwzględnia całościowo problematykę zagospodarowania przestrzennego na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego jest uchwalony w 2003 r. plan ochrony dla Parku. Pomocne są tu zwłaszcza poszczególne operaty wykonane w tym czasie, dające podstawy do oceny zaistniałych zmian oraz aktualności przyjętych ocen i wytycznych do działań ochronnych na terenie Parku. Materiał ten jest szczególnie istotny z punktu widzenia prac nad nowym planem ochrony. Po mimo upływ czasu i częściowej dezaktualizacji, zasadnicze założenia i koncepcja działań ochronnych wydają się nadal aktualne i jak najbardziej przydatne do opracowania niniejszego Planu ochrony Parku.

Do materiałów niepublikowanych dotyczących Parku zaliczają się przede wszystkim opracowania gminne i powiatowe. Jest to strategia rozwoju powiatu Kościerskiego oraz studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin. Podobny charakter mają strategie opracowane na poziomie wojewódzkim. Są to dokumenty, które hasłowo traktują zagadnienia związane m.in. z gospodarką przestrzenną w ujęciu całego województwa. W odniesieniu do Studiów gmin należy zwrócić jednak uwagę, że tylko w odniesieniu do gminy Kościerzyna i Lipusz są to opracowania aktualne. Pozostałe gminy mają dokumenty opracowane pod rządami nieobowiązującej już ustawy o planowaniu przestrzennym z 1994 r i są one zarówno pod względem formalnym jak i merytorycznym nieaktualne. Strategie to dokumenty z założenia dość ogólne, które wyznaczają główne ujęte w sposób hasłowy priorytety i cele m.in. w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Zagadnienia te wymagają uwzględnienia przy ustaleniu celów strategicznych dla Parku. Osobną kategorię dostępnych materiałów stanowią wszelkie materiały statystyczne, które zawierają informacje odnoszące się do kapitału ludzkiego, jakości życia, gospodarki oraz środowiska i są niewątpliwie pomocne dla diagnozy zagospodarowania przestrzennego terenu Parku.

Zestawienie wybranej literatury i źródeł, które wiążą się z problematyką „Operatu zagospodarowania przestrzennego” oraz materiałów niepublikowanych odnoszących się do gospodarki przestrzennej we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym i jego otulinie, wraz z krótką charakterystyką i oceną ich przydatności ujęto w tabeli 1.

TABELA 1 Zestawienie literatury i źródeł, oraz ocena ich przydatności dla sporządzenia Operatu zagospodarowania przestrzennego

l.p.	Literatura i źródła	Komentarz, przydatności
1	Operat szczegółowy do planu ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego: walory rekreacyjne i zagospodarowanie przestrzenne – Feliks Pankau, Maciej Przewoźniak, 2002	materiał stanowiący podstawowe źródło wyjściowe do opracowania koncepcji ochrony Parku
2.	Operat szczegółowy do planu ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego: ochrona dziedzictwa kulturowego – Bogna Lipińska, Danuta Król, Regina Pernak, 2002	materiał stanowiący podstawowe źródło wyjściowe do opracowania koncepcji ochrony Parku
3	Rocznik Statystyczny Województwa Pomorskiego. 2020. Urząd Statystyczny w Gdańsku.	Atlas zawiera dane statystyczne, na które składają się mapy wykresy prezentujące informacje odnoszące się do kapitału ludzkiego, jakości życia, gospodarki oraz środowiska – publikacja pomocna dla diagnozy zagospodarowania przestrzennego terenu Parku.
4	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego. 2030. Pomorskie Studia Regionalne. PBPR, Gdańsk, 2017	Obowiązujący Plan województwa – zawiera szereg ustaleń stanowiących m.in. wytyczne w zakresie zagospodarowania przestrzennego dla obszaru WPK.
	Ochrona przyrody i krajobrazu Kaszub. Studium krytyczne z autopsji. M. Przewoźniak. Bogucki Wyd. Nauk, Gdańsk-Poznań 2017	Opracowanie dotyczące m.in. problemów ochrony WPK, przydatne w kontekście stanu ochrony w odniesieniu m.in. do zagospodarowania przestrzennego.
5	Bogactwo kulturowe i przyrodnicze wsi pomorskiej, praca zbiorowa, red, B. Synak, T. Sadkowski, B. Lipińska, K. Zembińska-Danilewicz. 2007, Gdańsk	publikacja przydatna pod kątem diagnozy form zabudowy i zagospodarowania terenów oraz zasobów kulturowych i przyrodniczych kaszub - wzorzec dla działania na terenie WPK
6	Katalog Tradycyjnych Form Architektonicznych Województwa Pomorskiego – pod kier Joanna Małuj 2020, Gdańsk,	Opracowanie zawierające przykłady zabudowy Kaszub – publikacja przydatna pod kątem diagnozy form zabudowy, detalu architektonicznego formy zagospodarowania, jako wzorca dla działania na terenie WPK
7	Identyfikacja struktury przyrodniczej i dziedzictwa kulturowego oraz koncepcja przestrzenna ich ochrony i kształtowania w województwie pomorskim Praca zbiorowa pod kierunkiem Artura Kostarczyka i Macieja Przewoźniaka, Biuro projektów i wdrożeń proekologicznych „Proeko” w Gdańsku 2001 Gdańsk	publikacja przydatna pod kątem diagnozy form zabudowy i zagospodarowania terenów oraz zasobów kulturowych i przyrodniczych kaszub - wzorzec dla działania na terenie WPK
8	Kaszubski dom drewniany - tradycja i współczesność Regionalizm we współczesnej architekturze Kaszub dr inż. arch. Krzysztof Szarejko Katedra Projektowania Środowiskowego Wydział Architektury Politechnika Gdańska,	Publikacja zawierająca formy regionalnej zabudowy i zagospodarowania na Kaszubach – przydatna z punktu widzenia zagospodarowania przestrzennego, kanonów preferowanej zabudowy
9	Bory Tucholskie. Przewodnik turystyczny. Gdańsk. Umiński Janusz, 1980,	Przewodnik turystyczny – przydany, jako materiał pomocniczy

l.p.	Literatura i źródła	Komentarz, przydatności
10	Budownictwo ludowe na Kaszubach, Jerzy Knyba, Wydawnictwo Morskie Gdańsk 1987	Publikacja zawierająca formy regionalnej zabudowy i zagospodarowania na Kaszubach – przydatna z punktu widzenia zagospodarowani przestrzennego, kanonów preferowanej zabudowy
11	Kaszubskich pamiątek skarbnice. O muzeach na Kaszubach – ich dziejach, twórcach i funkcjach społecznych. C. Olbracht-Prondzyński 2008. Instytut Kaszubski, Gdańsk	naukową monografią o kaszubskim muzealnictwie – przydatna, jako uzupełnienie wiedzy o regionalnej zabudowie Kaszub
12	Katalog tradycyjnego budownictwa w Muzeum-Kaszubskim Parku Etnograficznym we Wdzydzach, T. Sadkowski. 2018	Publikacja przydatna pod kątem wzorców dla zabudowy na terenie Parku
13	Regionalne budownictwo ludowe na Kaszubach Jeziornych w XXI wieku Materiały z sesji zorganizowanej przez Starostę Kartuskiego, Zarząd KPK oraz przedsiębiorstwo PROKARD w 2000 roku	publikacja przydatna pod kątem diagnozy form zabudowy i zagospodarowania terenów oraz zasobów kulturowych i przyrodniczych kaszub - wzorzec dla działania na terenie WPK
14	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, uchwała nr 99/118/20, Zarząd Województwa Pomorskiego	Strategia województwa – formułuje cele, które m.in. mają przełożenie na wytyczne do działań odnoszących się do zagadnień związanych z zagospodarowania przestrzennym, co ma przełożenie na ochronę obszaru WPK.
15	Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025	Celem Programu jest realizacja przez wojewódzką jednostkę samorządu terytorialnego polityki ochrony środowiska zbieżnej z założeniami najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych. Istotne z punktu widzenia ochrony Parku
16	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.	opracowywany na podstawie przepisów Unii Europejskiej, którego celem jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich, Istotny w kontekście powiązania rozwoju terenów rolnych z ochroną walorów Parku
17	Diagnoza stanu i koncepcja rozwoju turystyki wodnej w województwie pomorskim 2030 Pomorskie Studia Regionalne. PBPR, Gdańsk, 2020	określenie diagnozy stanu, identyfikacja problemów i barier oraz wskazanie kierunków rozwoju infrastruktury turystyki wodnej w województwie pomorskim
18	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dziemiany przyjętym uchwałą Rady Gminy Dziemiany Nr VIII/44/03 z dnia 30 czerwca 2003 r.,	Ustalenia zasad zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Dziemiany – nieaktualne pod względem formalnym, reguluje zasady zagospodarowania
19	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Karsin przyjętym uchwałą Rady Gminy Karsin Nr XXVIII/197/01 z dnia 27 kwietnia 2001 r.,	Ustalenia zasad zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Karsin – nieaktualne pod względem formalnym, reguluje zasady zagospodarowania

l.p.	Literatura i źródła	Komentarz, przydatności
20	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lipusz zgodnie z uchwałą nr VII/30/2011 Rady Gminy Lipusz z dnia 09 czerwca 2011 r.	Ustalenia zasad zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Lipusz – aktualne pod względem formalnym, reguluje zasady zagospodarowania
21	zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kościerzyna, zgodnie z Uchwałą Nr X/396/14 Rady Gminy Kościerzyna z dnia 12 listopada 2014 r.	Ustalenia zasad zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Kościerzyna – aktualne pod względem formalnym, reguluje zasady zagospodarowania
22	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Kiszewa zostało przyjęte uchwałą Nr XVIII/124/2004 Rady Gminy Stara Kiszewa z dnia 23 czerwca 2004 r	Ustalenia zasad zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Stara Kiszewa – nieaktualne pod względem formalnym, reguluje zasady zagospodarowania
23	Raport o stanie gminy Stara Kiszewa za rok. 2020	Informacje na temat stanu gminy
24	Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Kościerskiego obszaru funkcjonalnego na lata 2010-2025, EkoColsult, 2015	Strategii powiatu kościerskiego – wyznaczone priorytety działań m.in. przydatne w odniesieniu do wyznaczenia celów i działań przewidzianych na terenie WPK

źródło: opracowanie własne

1.3. Ogólna charakterystyka Parku

Wdzydzki Park Krajobrazowy został utworzony 15 czerwca 1983 roku.

Położony jest w północno-zachodniej części Borów Tucholskich, na południowo-zachodnim skraju województwa pomorskiego, 70 km na południowy zachód od Gdańska, w powiecie kościerskim. Obecnie obowiązująca prawnie powierzchnia Parku określona uchwałą nr 145/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. wynosi 17 832 ha. Otulina wokół Parku zgodnie z ww. uchwałą Sejmiku ma powierzchnię 15 208 ha.

Aktualnie zweryfikowana powierzchnia geometryczna obszaru Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, po zestandaryzowaniu przebiegu jego granicy względem obowiązujących danych podziałów ewidencyjnych i administracyjnych, a w przypadku ich braku względem wyraźnie identyfikowalnych obiektów terenowych, wynosi 18 046,12 ha, a otuliny parku 15 234,41 ha.

Procentowy udział użytków w zweryfikowanej powierzchni wynosi odpowiednio:

- lasy i zadrzewienia stanowią 63,81 %,
- grunty orne, łąki, pastwiska, sady, nieużytki 20,17 %,
- wody 12,67 %,
- inne tereny, w tym zabudowane 3,35 %.

Wdzydzki Park Krajobrazowy znajduje się w obrębie pięciu gmin: Kościerzyna, Dziemiany, Karsin, Lipusz i Stara Kiszewa. Lasami Skarbu Państwa leżącymi w obrębie WPK administrują dwa Nadleśnictwa: Nadleśnictwo Kościerzyna i Nadleśnictwo Lipusz.

Ryc. 1. Wdzydzki Park Krajobrazowy na tle granic gmin

2. Charakterystyka stanu istniejącego zagospodarowania na terenie Parku

2.1. Sieć osadnicza

Wdzydzki Park Krajobrazowy i jego otulina położone są na terenie 5 gmin wiejskich: Dziemiany, Lipusz, Karsin, Kościerzyna i Stara Kiszewa. Południowo-zachodnia granica Parku na małym odcinku styka się, a otulina sąsiaduje z gminą Brusy.

W granicach Parku i jego otuliny sieć osadnicza to 99 wsie, osady oraz ich wyodrębnione części rozlokowane dość nieregularnie. Nie ma w granicach Parku zdecydowanie dominującego ośrodka mieszkaniowo-usługowego.

Na terenie Parku w całości lub w części znajduje się 58 siedlisk sieci osadniczej, w tym położonych jest 16 wsi:

- 1) w gminie Dziemiany: Jastrzębie, Kalisz i Piechowice
- 2) w gminie Lipusz: Lipuska Huta, Płocice;
- 3) w gminie Karsin: Borsk, Kliczkowy, Przytarnia, Wdzydze Tucholskie;
- 4) w gminie Kościerzyna: Czarlina, Grzybowski Młyn, Juszki, Loryniec, Szenajda, Wąglikowice i Wdzydze (Kiszewskie).

Nie ma żadnych siedlisk położonych w granicach Parku i znajdujących się w granicach gminy Stara Kiszewa.

W parku poza wsiami występują również mniejsze osady oraz osady leśne.

W otulinie Parku znajduje się w całości lub w części dalsze 41 siedlisk osiedleńczych. Wsie w granicach otuliny to:

- 1) w gminie Dziemiany: Dziemiany i Raduń;
- 2) w gminie Lipusz: Lipusz;
- 3) w gminie Karsin: Bąk, Górki i Wiele;
- 4) w gminie Kościerzyna: Grzybowo, Lizaki, Łubiana (częściowo), Rotembark, Rybaki, Stawiska, Sycowa Huta;
- 5) w gminie Stara Kiszewa: Konarzyny, Olpuch, Ruda.

Teren Parku to obszar najslabiej zaludnionych w skali województwa, a nawet w kraju. Gęstość zaludnienia na większości obszaru nie przekracza 25 osób/km², jedynie na niewielkich enklawach w północnej części wskaźnik ten jest nieco wyższy. Liczba ludności stałej ogółem wykazuje wzrost. Obecnie teren parku zamieszkuje około 3500 osób, a przed rokiem 2000 było to ok. 2500 osób.

W granicach parku i jego otuliny nie ma miast. W skład sieci osadniczej wchodzi wsie, z których zdecydowana większość nie przekracza 350 mieszkańców. Blisko 1000 mieszkańców liczą Wiele i Kalisz położone w otulinie parku. Na terenie WPK znajdują się niemal wyłącznie małe wsie, największe z nich to: Wąglikowice, Piechowice i Wdzydze Tucholskie liczące od 350 do 530 mieszkańców. Bardzo liczną grupę stanowią natomiast osady, osady leśne i leśniczówki liczące często do 20 mieszkańców.

Tabela 2 Miejscowości i ludność na terenie Wdzydzkiego Paku Krajobrazowego

L.p.	Gmina	Sołectwo	Miejscowości	Rodzaj	Liczba mieszkańców
I.	DZIEMIANY	DZIEMIANY (CZ)	---	---	---
			Zarośle	osada leśna	
		JASTRZĘBIE	Jastrzębie	wieś	38
			Czarne	osada	
		KALISZ	Kalisz (cz.)	wieś	962
			Leżuchowo	część w. Kalisz	
			Tomaszewo	część w. Kalisz	
			Słupinko	osada	
		PIECHOWICE	Piechowice	wieś	397
			Dąbrówka	osada	
			Dębina	osada	
			Głuchy Bór	leśniczówka	
			Kłoc	osada	
			Parowa	osada	
			Przerębska Huta	osada	
			Szablewo	osada	
		PŁĘSY	Płęsy	osada	21
			Ostrów	osada	
			Rów	osada	
		SCHODNO	Schodno	osada	48
			Belford	osada	
II.	LIPISZ	LIPUSKA HUTA	Lipuska Huta (cz.)	wieś	(103)
			Krugliniec	osada	
			Płocice	leśniczówka	
			Wyrównno	osada	
			Szwedzki Ostrów	osada	
		PŁOCICE	Płocice (cz.)	wieś	
			Kula	część w. Płocice	
III.	KARSIN	BORSK	Borsk (cz.)	wieś	(170)
			Czarnowodzianka	część Borsk	
			Jasnochówka	część Borsk	
			Jeziorna	część Borsk	
			Kliczkowy (cz.)	wieś	
		PRZYTARNIA	Przytarnia (cz.)	wieś	148
			Joniny Duże	osada	
			Joniny Małe	osada	
			Knieja	osada leśna	
			Robaczkowo (cz.)	osada	
			Wygoda	osada	
		WDZYDZE TUCHOLSKIE	Wdzydze Tucholskie	wieś	335
			Czyste	osada leśna	
			Krzywe	osada leśna	
			Lipa	osada leśna	
			Zabrody	leśniczówka	
IV	KOŚCIERZYNA	JUSZKI	Juszki	wieś	118
			Dębrzyno (cz.)	leśniczówka	
		LORYNIEC	Loryniec	wieś	174
			Wawrzynowo	część wsi Loryniec	
			Szludron	osada	

L.p.	Gmina	Sołectwo	Miejscowości	Rodzaj	Liczba mieszkańców
		SZENAJDA	Szenajda	wieś	75
		WĄGLIKOWICE	Wąglikowice	wieś	533
			Czaplewo	część w. Wąglikowice	
		WDZYDZE	Wdzydze	wieś	212
			Gołuń	osada	62
			Zabrody	osada	10
			Kruszyna	osada	
		CZARLINA	Czarlina	wieś	139
			Czarlina osada Rybacka	część w. Czarlina	
			Skoczkowo	osada	
		GRZYBOWO	---	----	
			Grzybowski Młyn (cz.)	wieś	50
V.	STARA KISZEWA	---	---	---	---

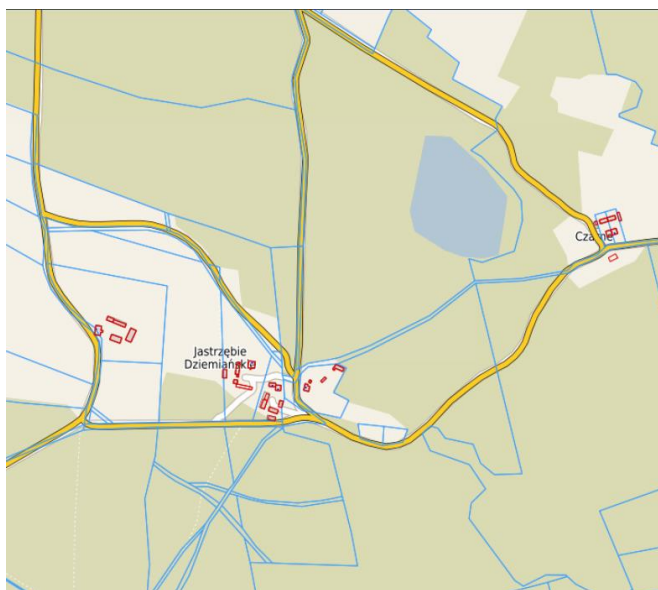
Dane wg GUS, urzędy gminy, źródła własne 2016-20

2.2. Charakterystyka najważniejszych miejscowości

GMINA DZIEMIANY

Jastrzębie - Czarne

Niewielka wieś sołeczka położona w południowo-zachodniej części Parku w gminie Dziemiany. Jest to wieś o kilku zagrodach i zachowanym charakterze osady śródleśnej. Zachowany układ ruralistyczny z pierwotnym układem zagród i historyczną zabudową mieszkaniową i gospodarczą.

Ryc. 2. Lokalizacja miejscowości Jastrzębie - Czarne

fot.1 Jastrzębie zagroda

fot.2 Czarne

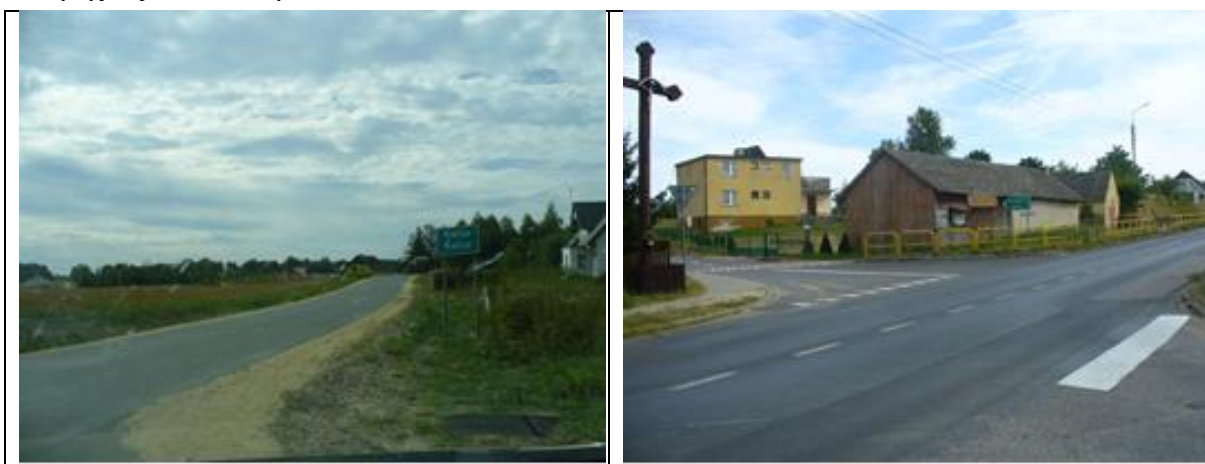
Kalisz

Na warunki Parku to duża wieś sołecka położona przy zachodniej granicy Parku. W granicach Parku znajduje się wschodnia część miejscowości, pozostała część miejscowości zlokalizowana jest w otulinie Parku. Wieś położona jest przy drodze wojewódzkiej nr 235. Wzdłuż zachodniej granicy miejscowości w obszarze otuliny Parku przebiega linia kolejowa ze zlokalizowaną w miejscowości stacją. Do miejscowości należą liczne wybudowania położone na terenie Parku (przysiółki Belfort, Leżuchowo, Słupinko, Tomaszewo). Wieś ma charakter ulicowo-placowy o zwartej zabudowie i dość dobrze

Ryc. 3. Lokalizacja miejscowości Kalisz

zachowanym historycznie układzie ruralistycznym. Występuje licznie zachowana zabudowa historyczna. Nowa zabudowa to przykłady zarówno dobrego nawiązania do historycznych tradycji jak i przykłady zabudowy dysharmonijnej. W miejscowości znajdują się: kościół rzymsko-katolicki pw. Rocha, szkoła podstawowa, sklepy spożywcze, drobne zakłady: budowlane i rzemieślnicze. Nowa zabudowa koncentruje się w północno zachodniej części miejscowości. Jest to zabudowa jednorodzinna i wielorodzinna (ul. Jana Pawła II) bez nawiązania do historycznego układu zabudowy. Ponadto następuje wymiana historycznej zabudowy oraz jej przebudowa często w formach dysharmonijnych odbiegających od tradycyjnej zabudowy.

fot.3 Kalisz panorama wjazd Schodna

fot.4 Kalisz widok z drogi wojewódzkiej nr 235

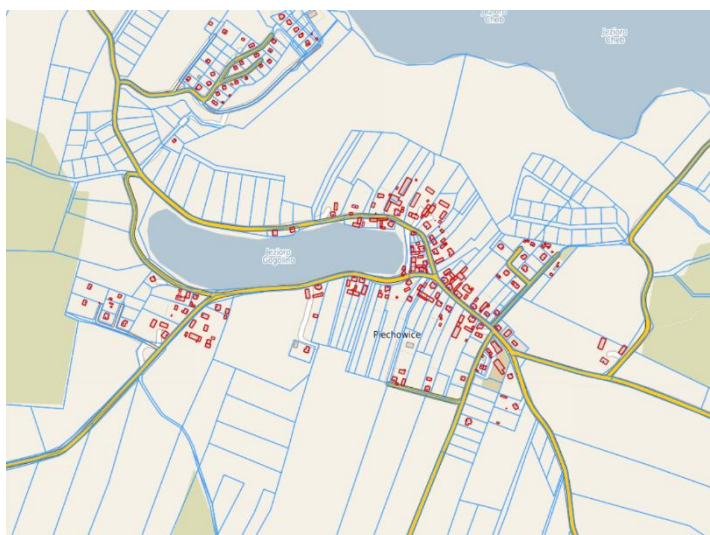

fot.5 Kalisz widok z drogi wojewódzkiej nr 235

fot.6 Kalisz zabudowa historyczna

Piechowice

Wieś sołecka położona w zachodniej części Parku. Charakterystyczne jest położenie wsi wokół jeziora Gogolino, które zwłaszcza w części wschodniej stanowi charakterystyczny element układu ruralistycznego wsi. Historycznie była to wieś szlachecka współcześnie jest to wieś rolnicza. Obecnie dobrze zachowany historyczny układ zabudowy. Zabudowa kształtuje się wzdłuż dróg do Kalisza i Dziemian i ma charakter zwarty zlokalizowany na wąskich i długich działkach.

Ryc. 4. Lokalizacja miejscowości Piechowice

W miejscowości można odnaleźć zachowane przykłady układów zagród i ich elementy. Zauważalny jest proces wymiany zabudowy tradycyjnej na nowe obiekty bądź ich przebudowa lub rozbudowa, często w formach dysharmonijnych niezwiązanych z tradycją.

W miejscowości znajduje się sklep spożywczy. Poza zwartym układem miejscowości w niedalekim sąsiedztwie zauważalne jest tendencja powstawania zabudowy o nieregularnym charakterze osad Dąbrówka, Tomaszewo, Słupinko z zabudową letniskową.

fot.7 Piechowice

fot.8 Piechowice zabudowa historyczna

fot.9 Piechowice

fot. 10 Dąbrówka

fot.11 Słupinko – zabudowa letniskowa

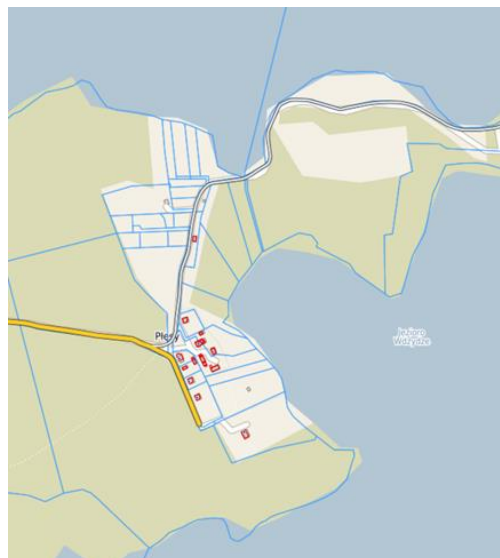
fot.12 Tomaszewo

fot.13 Piechowice panorama w kierunku jeziora Gogolino

Płęsy

Niewielka osada sołecka położona na zachód od jeziora Wdzydze. Nieliczna zabudowa położona wzdłuż drogi. Zachowana zagroda o historycznym rozplanowaniu zabudowy. W sąsiadujących z osadą lasach i terenach nadjeziornych zauważalne jest zagospodarowanie o charakterze letniskowym negatywnie ingerujące w krajobraz.

Ryc. 5. Lokalizacja miejscowości Płęsy

fot.14 Płęsy

fot.15 Płęsy

Schodno

Położone jest w północno zachodniej części Parku na granicy strefy lasów i obszarów rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Jest to osada sołecka o charakterze ulicowym. Położona w niedalekim sąsiedztwie jeziora Schodno. Historyczna zabudowa położna jest wzdłuż drogi. Na północ w kierunku jeziora znajduje się rozwijająca się zabudowa letniskowa, która położona jest w obszarach leśnych. W stosunku do nowej zabudowy można spotkać przykłady dobrego wkomponowania w

Ryc. 6. Lokalizacja miejscowości Schodno

historyczny układ ruralistyczny, jak również wskazać przykłady zabudowy dysharmonijnej.

fot. 16 Schodno widok od zachodu

fot.17 Schodno wjazd od wschodu zabudowa letniskowa

fot.18 Budynek Zielonej Szkoły w Schodnie

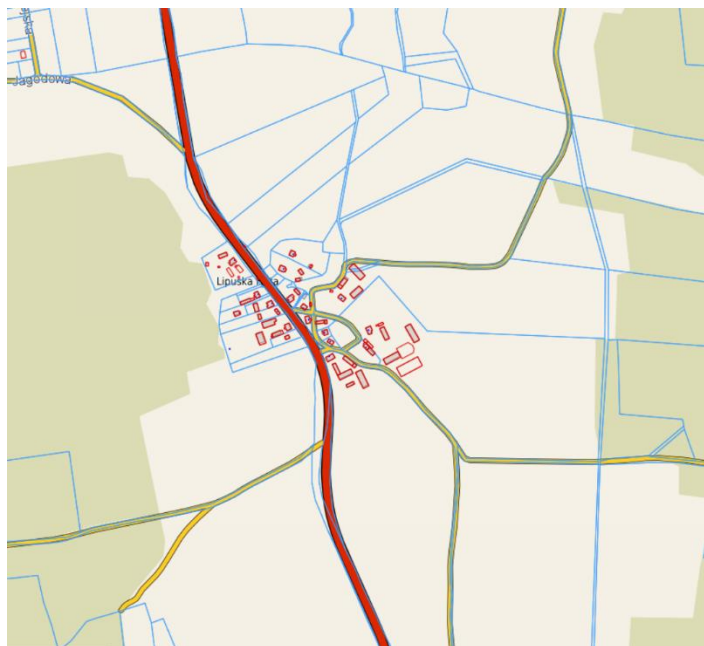

fot. 19 Schodno

GMINA LIPUSZ

Lipuska Huta

Wieś sołecka położona w północno-zachodniej części Parku w gminie Dziemiany. Położona na granicy Parku przy drodze wojewódzkiej nr 235. Historycznie jest to wieś rolnicza. Obecnie o nieregularnym układzie przestrzennym z placem w centrum częściowo zabudowanym. Przeważają duże gospodarstwa rolne z budynkami mieszkalnymi i licznymi zabudowaniami gospodarczymi. Częściowo pozostają czytelne zachowane układy zagród, ale nowe obiekty stanowią często elementy dysharmonijne w strukturze. Ponadto zauważalna jest tendencja do lokalizacji zabudowy

Ryc. 7. Lokalizacja miejscowości Lipuska Huta

mieszkaniowej jednorodzinnej, co jest elementem nowym i często dysharmonijnym w strukturze przestrzennej.

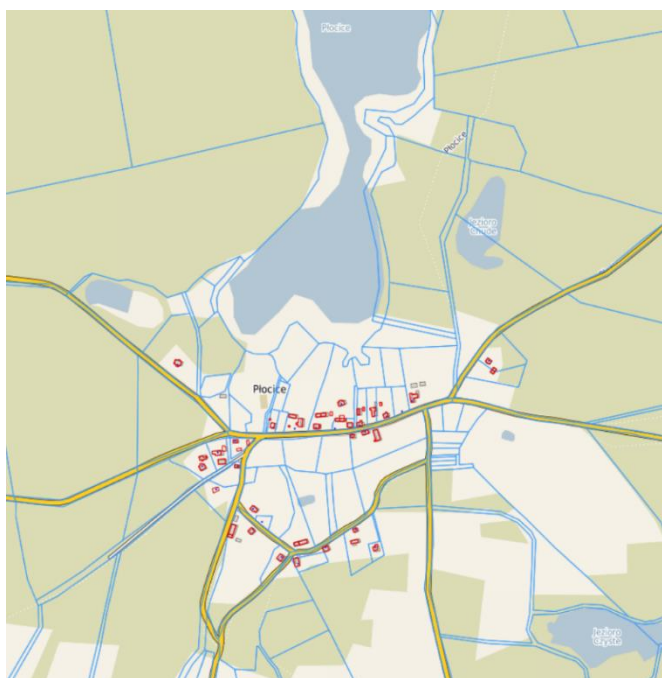
fot.20 Lipuska Huta – widok z drogi wojewódzkiej nr 235

fot.21 Lipuska Huta – widok z drogi wojewódzkiej

Płocice

Wieś sołecka położona na północnym skraju Parku w gminie Lipusz. Jedynie zachodnia część wsi położona jest w granicach Parku, a część wschodnia znajduje się w otulinie Parku. Wieś ma charakter ulicowy. Nielicznie pozostałe elementy historycznej zabudowy z zachowanym układem zagród. Zauważalny proces wymiany historycznej zabudowy na budynki niezwiązane z tradycją budowlaną regionu. W granicach wsi powstała zabudowa o charakterze letniskowym. Nowa zabudowa zasadniczo nie nawiązuje do historycznej zabudowy i kontrastuje negatywnie z zabudową historyczną.

Ryc. 8. Lokalizacja miejscowości Płocice

fot.22 Płocice zabudowa

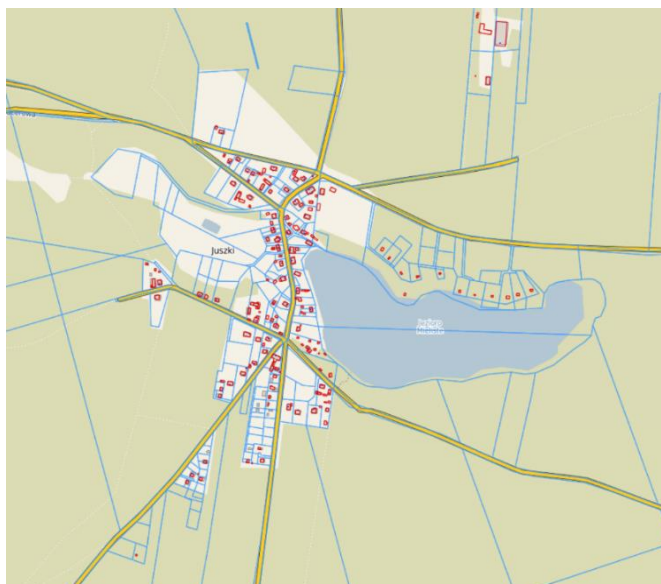

fot.23 Płocice leśniczówka

GMINA KOŚCIERZYNA

Juszki

Wieś sołecka położona w północno-wschodniej części Parku w gminie Kościerzyna. Zabudowa usytuowana w obniżeniu terenu na zachód od jeziora Mieliste. Zabudowa ograniczona terenami leśnymi. Historyczna wieś o luźnym, nieregularnym pierwotnie zachowanym układzie zabudowy położonym wzdłuż dróg. We wsi występują licznie zachowane przykłady tradycyjnej oryginalnej zabudowy drewnianej. Występują również liczne przykłady zabudowy zrekonstruowane oraz pozytywne przykłady zabudowy nawiązującej do zabudowy historycznej. W powszechnej opinii jest to

Ryc. 9. Lokalizacja miejscowości Juszki

najpiękniejszą wieś na terenie Parku. Obecnie wieś pełni funkcję letniskową. W strukturze wsi, zwłaszcza w jej historycznej części, jest czytelny zasięg zwartej zabudowy. Niekorzystne tendencje rozlewania się zabudowy zauważyć można w południowej części wsi, gdzie powstaje nowa zabudowa. Elementami zdecydowanie dysharmonijnymi w strukturze zabudowy są pola campingowe we wschodniej części miejscowości.

fot.24 Juszki widok

fot.25 Juszki widok

fot.26 Juszki zabudowa historyczna

fot.27 Juszki szkoła – zabudowa historyczna

fot.28 Juszki nowa zabudowa

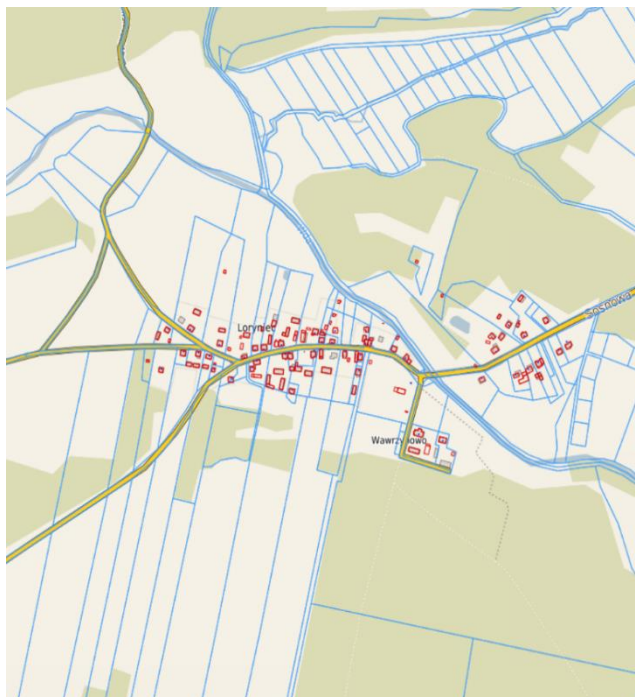

fot.29 Juszki nowa zabudowa

Loryniec – Wawrzynowo

Wieś sołecka w centralnej części Parku na zachód od jeziora Wdzydzkiego położona w gminie Kościerzyna. Historycznie była to wieś rolnicza z karczmą przy przeprawie przez rzekę Wdę.

Wieś o charakterze ulicowym o bardzo dobrze zachowanym układzie. Zwarta zabudowa wzdłuż ulicy z licznie zachowanymi przykładami zabudowy historycznego budownictwa. Na południe od wsi zabudowa dawnego nadleśnictwa Wawrzynowo z zachowanym historycznym budynkiem wielorodzinnym. Przy wschodnim skraju miejscowości przystań kajakowa na rzece Wdzie.

Ryc. 10. Lokalizacja miejscowości Loryniec - Wawrzynowo

fot.30 Loryniec

fot.31 Loryniec

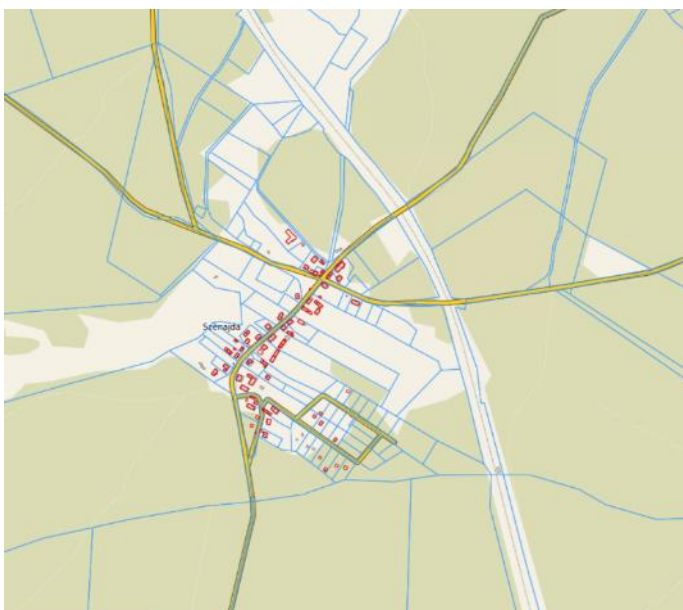
fot.32 Loryniec budynek historyczny - rozbudowany

fot. 33 Wawrzynowo – budynek dawnego nadleśnictwa

Szenajda

Wieś położona przy wschodniej granicy Parku. Dobrze zachowany układ ruralistyczny wsi w układzie ulicowym. Położona pomiędzy podmokłymi terenami w sąsiedztwie lasów. Zabudowa w tradycyjnych zagrodach dwubudynkowych lub wielobudynkowych na działkach o zróżnicowanej wielkości i kształcie dostosowanym do zasięgu podmokłości. We wsi dobrze zachowane przykłady tradycyjnej drewnianej zabudowy mieszkalnej oraz gospodarczej. Na południowy wschód powstaje zabudowa letniskowa na granicy lasu.

Ryc. 11. Lokalizacja miejscowości Szenajda

fot.34 Szenajda

fot.35 Szenajda

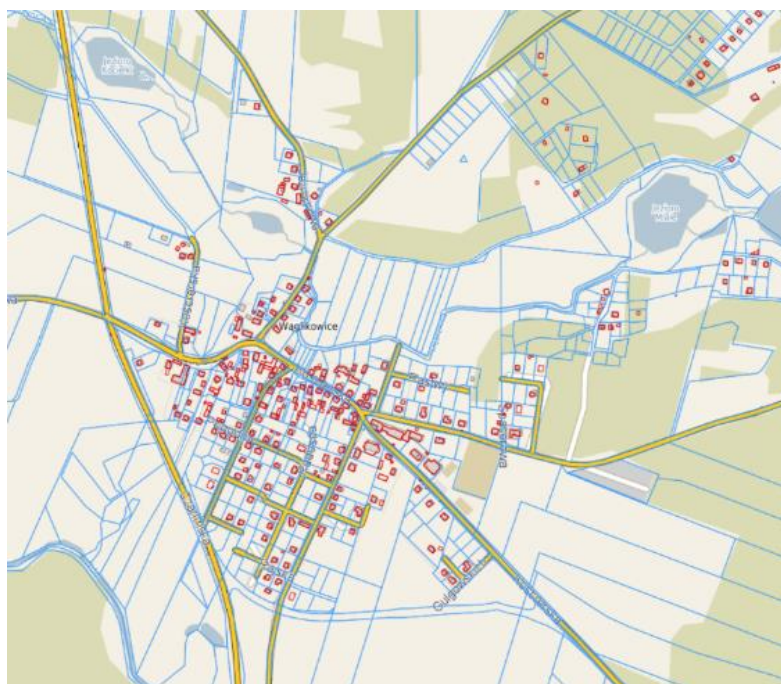
fot.36 Szenajda przykład zabudowy

fot.37 Szenajda zabudowa pensjonatowa

Wąglikowice

Wieś sołecka położona w północnej części Parku. Jedna z trzech największych miejscowości w granicach Parku. Jest to jedna z głównych miejscowości wspomagających główny ośrodek gminny. Znajdują się tu usługi: handel, gastronomia, kościół, szkoła, OSP, drobne zakłady produkcyjno-rzemieślnicze. Stosunkowo liczne miejsca zakwaterowania i obsługi turystów. Pierwotny historyczny charakter miejscowości to wieś ulicowa o nieregularnym układzie. Historyczny układ zabudowy kształtuje się wzdłuż

Ryc. 12. Lokalizacja miejscowości Wąglikowice

głównej drogi przebiegającej przez miejscowość na kierunkach wsch. i półn. Dalszy rozwój miejscowości odbywał się wzdłuż dróg oraz w kierunku południowym bez nawiązania pierwotnego układu ruralistycznego. Jest to zabudowa jednorodzinna w kwartałach ulic dojazdowych na niewielkich działkach 700-1000 m². W miejscowości zachowały się relikty starej zabudowy mieszkalnej i gospodarczej drewnianej i murowanej.

Fot.38 Wąglikowice – widok ul. Kościelna

Fot.39 Wąglikowice - widok

fot.40 Wąglikowice – przykład zabudowy historycznej

fot.41 Wąglikowice – zabudowa współczesna

Wdzydze (Kiszewskie)

Jedna z największych i najbardziej znanych miejscowości letniskowych na terenie Parku. Pierwotnie wieś o układzie ulicowym wzdłuż jeziora Gołń wpisana w ukształtowanie terenu. W historycznej części wsi występują liczne przykłady zachowanej tradycyjnej, drewnianej zabudowy mieszkalnej oraz gospodarczej drewnianej i murowano-drewnianej. Od strony zachodniej na wjeździe do wsi znajduje się Muzeum Etnograficzne z licznymi przykładami tradycyjnej zabudowy. Historycznie zachowana struktura miejscowości poddana została rozbudowie wzdłuż ulic

Ryc. 13. Lokalizacja miejscowości Wdzydze

biegnących na północ od jeziora. Wśród nowo powstałej zabudowy w tym rejonie można spotkać dobre przykłady architektury nawiązującego do regionalnej tradycji. Sporo jednak jest również przykładów zabudowy dysharmonijnej odstającej od tradycji budowlanej tego regionu. W części północno-zachodniej wsi znajduje się Hotel Niedźwiadek z dużym założeniem turystyczno-rekreacyjnym. Wokół nagromadzenie jest nowej zabudowy letniskowo i zagospodarowania rekreacyjnego, które nie odzwierciedla tradycyjnej zabudowy i zagospodarowania. Licznie występuje tu zabudowa letniskowa, aż do granicy lasu. Na terenie wsi występuje szereg usług drobnego handlu i gastronomii, które działają głównie sezonowo. Z charakterystycznego zagospodarowania znajdują się tu kąpieliska nad jeziorem Gołń oraz przystanie jachtowe. Nad jeziorem w zachodnim krańcu znajduje się wieża widokowa o wysokości ok. 35 m.

fot.42 Wdzydze – ul. Gulgowskich

fot.43 Wdzydze przystań nad j. Gołuń

fot.44 Wdzydze – Hotel Niedźwiadek

fot.45 Wdzydze – Park Etnograficzny

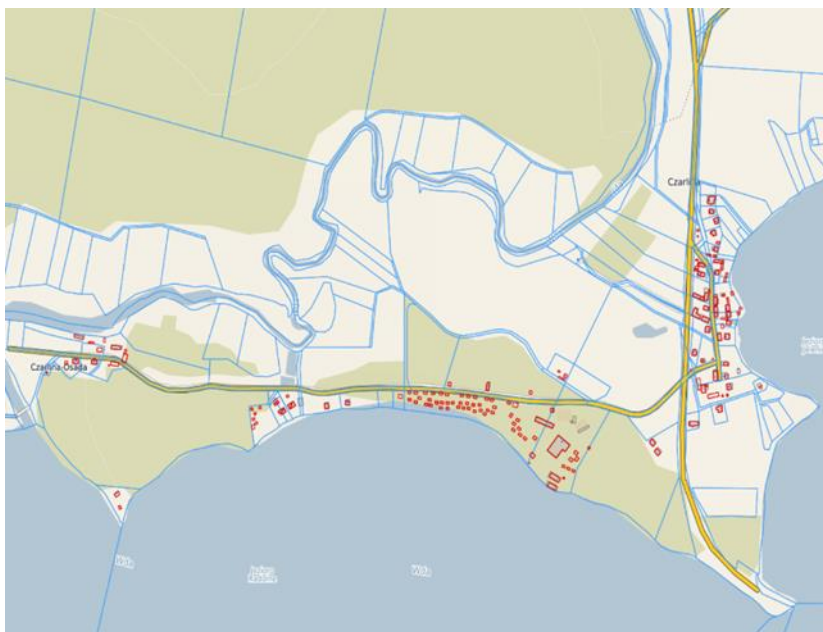
fot.46 Wdzydze widok z platformy widokowej na wschód

fot.47 Wdzydze widok z platformy widokowej na północ

Czarlina

Wieś położona na zachód od jeziora Jelenie. Układ wsi ulicowy na zamknięciu w południowej części duże gospodarstwo rolne. Zabudowa to zwarty kompleks powiązanej z jeziorem. Dobrze zachowany układ ruralistyczny wsi rybackiej. Można wyróżnić zachowany układ zagród z zachowanymi budynkami tradycyjnego budownictwa mieszkalnego murowanego i drewnianej zabudowy gospodarczej. Jednocześnie można zaobserwować nową zabudowę, która nie stanowi nawiązania do w stosunku do zabudowy regionalnej.

Ryc. 14. Lokalizacja miejscowości Czarlina

W bezpośrednim sąsiedztwie wsi wzdłuż jeziora Radolne położona jest zabudowa rekreacyjna. Zabudowa rekreacyjna dość dobrze wpisana w otoczenie leśne nad jeziorem.

fot.48 Czarlina widok z drogi

fot.49 Czarlina panorama widok od płd.-zach.

fot.50 Czarlina – przykład zabudowy

fot.51 Czarlina widok w kierunku jeziora Jelenie

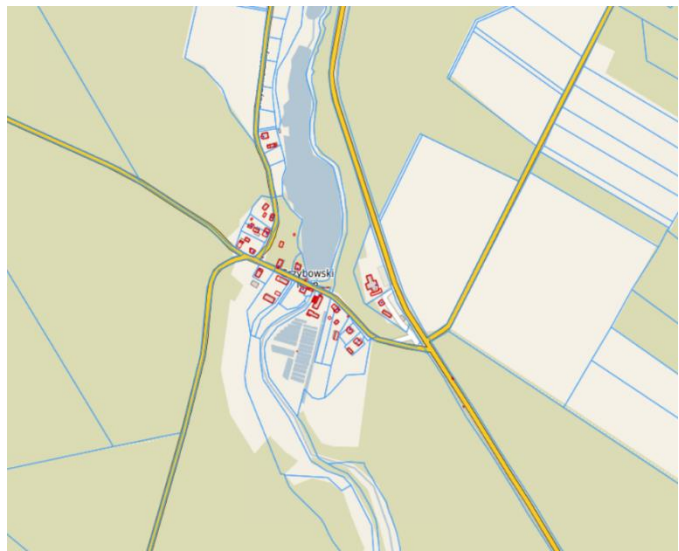
fot.52 zabudowa rekreacyjna – ośrodek wczasowy

fot. 53 Czarlina Osada

Grzybowski Młyn

Wieś położona w gminie Kościerzyna w północnej części Parku przy rzece Trzebiocha. Wieś częściowo położona w granicach Parku oraz w otulinie. Historyczna mała osada przemysłowa. Struktura przestrzenna to zagrody położone wzdłuż drogi przy historycznym budynku młyna. W miejscowości ośrodek zarybiania oraz usługi związane z obsługą turystyki: restauracja i hotel (3*) oraz siedziba Leśnictwa Grzybowski Młyn.

Ryc. 15. Lokalizacja miejscowości Grzybowski Młyn

fot. 54 Grzybowski Młyn - zabudowa

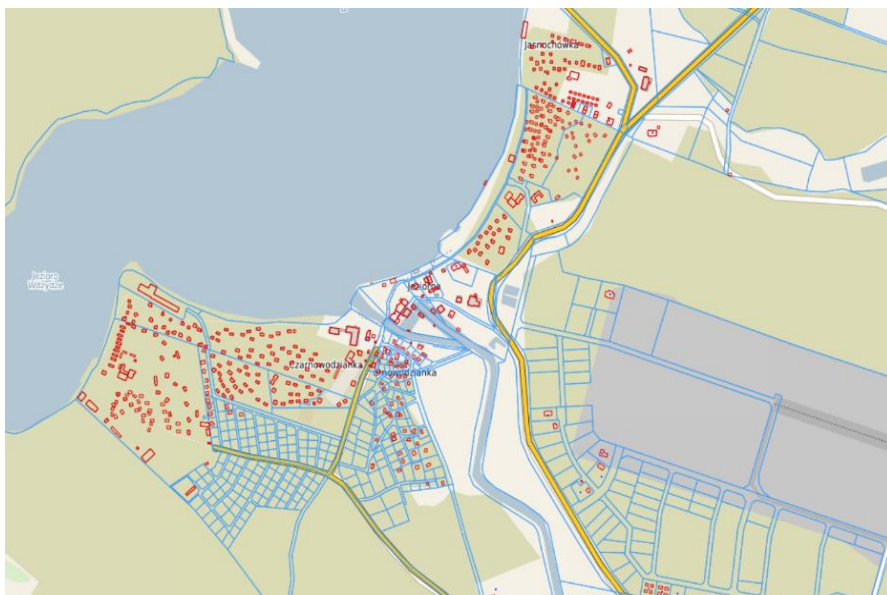

fot.55 Grzybowski Młyn - młyn

GMINA KARSIN

Borsk

Miejscowość sołecka położona na południowym krańcu jeziora Wdzydzkiego na pograniczu Parku w sąsiedztwie lasów oraz rzeki Wdy. Jest to jedna z większych miejscowości w Parku, a zarazem, najmniejsze sołectwo Gminy Karsin. Historycznie jest to wieś o charakterze rolniczym, jednak obecnie mocno przekształcona w miejscowość letniskową. Układ ulicowy wsi jest w miarę zachowany. Choć zauważalna jest

Ryc. 16. Lokalizacja miejscowości Borsk

tendencja do kształtowania zabudowy w oddaleniu od pierwotnego układu wsi na małych działkach. W miejscowości można nadal zaobserwować znaczny stopień zachowania historycznego drewnianego budownictwa mieszkalnego oraz tradycyjnych obiektów gospodarczych murowanych z kamienia i cegły oraz drewnianych. W miejscowości jak i w sąsiedztwie znajduje się wiele obiektów świadczących usługi turystyczne i agroturystyczne. Szczególnie w okresie letnim Borsk zamienia się w tętniącą życiem wieś letniskową. We wsi i jej okolicznych osadach nad jeziorem Wdzydzkim funkcjonuje kilka ośrodków wypoczynkowych: Czarnowodziańska, Largo, Leśna Przysiań, Jasnochówka, - które goszczą licznie przybywających turystów. Na terenie miejscowości i w jej sąsiedztwie można zaobserwować dobre przykłady zagospodarowania o charakterze publicznym – deptaki wzdłuż jeziora i rzeki Wdy, przystanie jachtowe i żeglarskie. W miejscowości znajdują się niewielkie sklepy spożywcze, obiekty gastronomiczne całoroczne i sezonowe.

fot.56 Borsk

fot.57 Borsk

fot.58 Borsk – sklep spożywczy

fot.59 Borsk zabudowa letniskowa

fot. 60 Borsk zabudowa usługowa

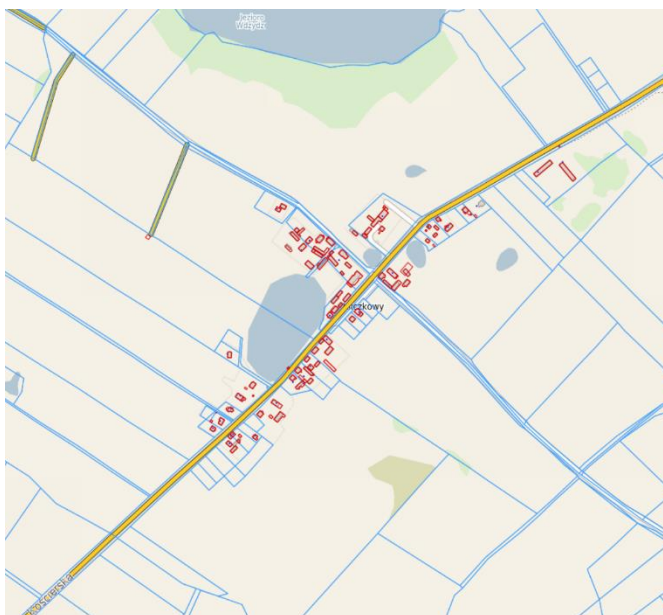
fot. 61 Borsk – deptak wzdłuż rzeki Wdy

fot.62 Jeziorna – przystań żeglarska widok panorama na Jezioro Wdzydze

Kliczkowy

Niewielka wieś przy drodze powiatowej P404G relacji DW 214 - Wiele w południowej części Parku w gminie Karsin. Historycznie było to kilka zagród w dużym folwarku rolnym związanym ze stawem położonym w północno zachodniej części wsi. Obecnie zabudowa kształtująca się wzdłuż krzyżujących się dróg. Nieczytelny jest już pierwotny układ folwarczny. Zachowały się nieliczne obiekty historyczne (m.in. duża stodoła – w bardzo złym stanie technicznym), nieliczne budynki murowane. Nowa zabudowa w większości nie nawiązuje do zabudowy historycznej. Zauważalna jest tendencja do wtórnej parcelacji dużych działek pierwotnego założenia folwarcznego. Struktura zabudowy jest jednak zwarta i czytelne są jej granice.

Ryc. 17. Lokalizacja miejscowości Kliczkowy

fot.63 Kliczkowy widok w kierunku drogi do Przytarni

fot.64 Kliczkowy - zabudowa

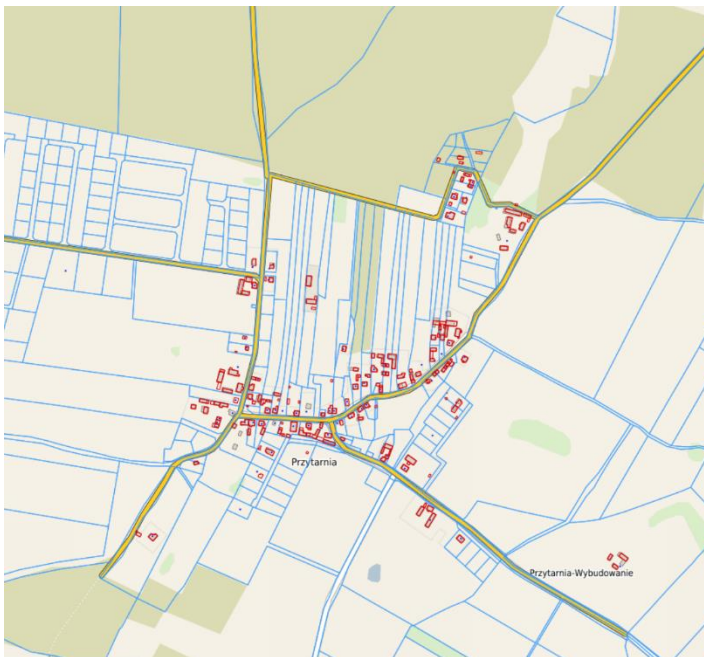
fot.65 Kliczkowy

fot.66 Kliczkowy – zabytkowa stodoła

Przytarnia

Wieś przy południowo zachodniej granicy parku w gminie Karsin. Wieś o układzie ulicowym z trójkątnym placem w centrum. Historyczny układ ruralistyczny dobrze zachowany. W osi skrzyżowania głównych ulic historyczny budynek murowanego dworu. Wieś ma zachowany układ rolniczy z widocznym zagospodarowaniem związanym z obsługą turystów. Zachowane są liczne przykłady tradycyjnej zabudowy oraz układ zagród. Czytelne są również historyczne podziały parcelacyjne. Zabudowa ukształtowana dość luźno, ale stosunkowo dobrze wyznaczone są granice zwartej zabudowy wsi.

Ryc. 18. Lokalizacja miejscowości Przytarnia

fot.67 Przytarnia widok od strony Parku

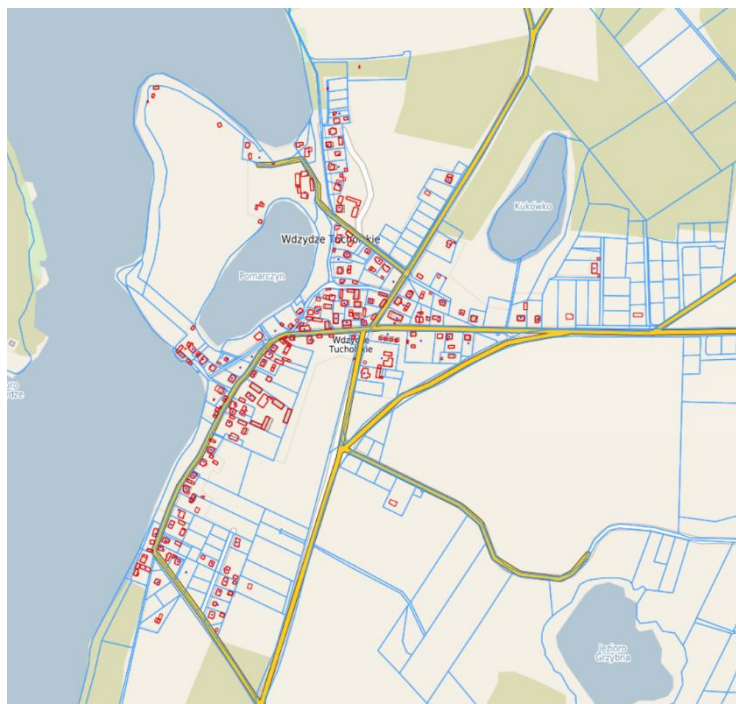
fot.68 Przytarnia zabudowa

fot. 69 Panorama na Przytarnię

Wdzydze Tucholskie

To wieś położona na wschód od jeziora Wdzydzkiego jest to jedna z większych miejscowości na terenie Parku. Jej zabudowa jest malowniczo wpisana w tereny (wysokie skarpy) pomiędzy jeziorem Wdzydzkim i niewielkimi jeziorami Pomarczyn i Kukówko. Jest to wieś o charakterze ulicowym o dobrze zachowanej strukturze ruralistycznej wsi rybackiej. Występują historycznie ukształtowane zagrody dwu budynkowe oraz większe składające się z kilku budynków. Na terenie miejscowości liczne przykłady historycznej zabudowy.

Ryc. 19. Lokalizacja miejscowości Wdzydze Tucholskie

Nowa zabudowa w wielu miejscach dobrze nawiązuje do historycznej tradycji budowlanej. Wieś ma charter rolniczy z coraz większym rozwojem potencjału turystyczno-rekreacyjnego. W miejscowości usługi handlu i gastronomii oraz liczne miejsca obsługi turystów, przystań żeglarska, pomost nad jeziorem. Jednak występują również przykłady zabudowy i zagospodarowania dysharmonijnego. W szczególności rozplanowanie budynków na małych działkach w południowej części miejscowości jest przykładem zagospodarowania odbiegającego od tradycji. Układ zabudowy zasadniczo pozwala na wyznaczenie granic zwartej zabudowy. Chociaż zwłaszcza w części wschodniej i południowej nowa zabudowa ma tendencję do luźniejszego rozplanowania.

fot.70 Wdzydze Tucholskie – przedpole od wschodu

fot.71 Wdzydze Tucholskie zabudowa

fot. 72 Wdzydze Tucholskie zabudowa usługowa

fot. 73 Wdzydze Tucholskie nowa zabudowa – od południa

2.3. Gospodarka - struktura funkcjonalna

Na terenie parku i otuliny głównymi formami gospodarowania ludności jest przede wszystkim nieintensywna gospodarka rolna i leśnictwo. Gospodarka związana z rolnictwem jest typowa dla indywidualnej rozdrobnionej gospodarki występującej na Kaszubach. Są to głównie niewielkie gospodarstwa skupione we wsiach bądź na ich obrzeżach, rzadziej pojedyncze siedliska w obszarach rolnych. Gospodarka rolna głównie skupiona jest w części zachodniej Parku, a w otulinie w części południowej. W tych rejonach występują większe gospodarstwa rolne w rejonie Kalisza i Wiela. Generalnie intensywność zainwestowania terenów i użytkowanie jest niewielkie. Na terenie Parku znajdują się ośrodki hodowli ryb w Czarlinie, Grzybowskim Młynie. Nieliczne obiekty obsługi rolnictwa skupione są w miejscowościach gminnych w Dziemianach i Lipuszu.

Ludność na terenie Parku zajmuje się również usługami na rzecz miejscowej ludności i gospodarki, a także w niewielkim stopniu przetwórstwem. Część ludności dojeżdża do pracy do większych miejscowości w tym głównie do ośrodka powiatowego miasta Kościerzyny.

W granicach Parku nie ma zakładów produkcyjnych o istotnym oddziaływaniu na jego wartości. Ponadto w otulinie Parku znajdują się zakłady produkcyjne związane z przemysłem drzewnym - tartaki znajdujące się w Dziemianach, Lipuszu i Wielu. Można stwierdzić, że znajdujące się w sąsiedztwie zakłady produkcyjne nie mają niekorzystnego oddziaływania na Park. Jedynie przy silnych i długotrwałych wiatrach można spodziewać się wystąpienia zanieczyszczenia, które mogą mieć wpływ na warunki czystości powietrza atmosferycznego w Parku.

2.4. Usługi

W zakresie sieci usługowej główną rolę dla terenów Parku pełnią miejscowości gminne. Miejscowości gminne Dziemiany i Lipusz nie leżą w granicach Parku, a jedynie położone są w bezpośredniej bliskości granic, zlokalizowane są otulinie WPK. Poza ośrodkami gminnymi w gminach, których obszary wchodzą w skład Parku nie ma większych ośrodków usługowych. System obsługi ludności jest mało rozbudowany.

Pozostałe miejscowości, w tym zarówno miejscowości położone w Parku jak i w otulinie, posiadają pojedyncze obiekty usługowe. Wyróżnić można w tej strukturze miejscowość Wąglikowice, która pełni rolę ośrodka pomocniczego w gminie Kościerzyna. Ponadto miejscowość Wdzydze (Kiszewskie) pełni rolę ośrodka dla obsługi ruchu turystycznego głównie w sezonie letnim. Charakterystyczna jest również dla obszaru Parku sezonowość występowania części punktów usługowych.

Na terenie Parku i w jego otulinie usługi publiczne i o charakterze publicznym to:

administracja:

- Urząd Gminy Dziemiany, ul. 8 Marca 3,
- Urząd Gminy Lipusz, ul. Wybickiego 27.

bezpieczeństwo:

- Posterunek Policji w Dziemianach - Komenda Powiatowa Policji w Kościerzynie,
- OSP we Wdzydzech Tucholskich,
- OSP w Przytarni,
- OSP w Wielu,
- OSR w Dziemianach,
- OSP W Kaliszu.

usługi w zakresie zdrowia:

- Gminny Ośrodek Zdrowia w Dziemianach ul. Wyzwolenia 2,
- Ośrodek Zdrowia w Karsinie ul. Świerkowa 1,
- Punkt Lekarski w Wąglikowicach - przychodni sp. z o. o. w Kościerzynie,
- przychodnia w Lipuszu (Ośrodek Zdrowia) ul. Rogali 1.

usługi w zakresie oświaty i wychowania:

- Przedszkole w Dziemianach, ul. Wyzwolenia 20 - 6 oddziałów przy szkole podstawowej,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. gen Sosabowskiego w Kaliszu, ul. Pomorska 8,
- Szkoła podstawowa w Dziemiany ul. Wyzwolenia 20,
- Przedszkole w Lipuszu, ul. Derdowskiego 7a,
- Przedszkole prywatne Montessori, w Lipuszu, ul. Derdowskiego 6,
- Szkoła podstawowa w Lipuszu ul. Derdowskiego 7a,

- Szkoła podstawowa im. W. Rogale w Wielu, ul. rogali 7,
- Punkt przedszkolny w Wielu, ul. Kościarska 5.

kultura:

- Muzeum – Kaszubski Park Etnograficzny we Wdzydzach (Kiszewskich),
- Muzeum Gospodarstwa Wiejskiego w Lipuszu, ul. Wybickiego 1,
- Muzeum Ziemi Zaborskiej w Wielu, ul. Dąbrowska 32,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Karsinie, ul. Strażacka 1 z filiami we Wdzydzach Tucholskich i Wielu,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Dziemianach, ul. 8 Marca 14,
- Gminna Biblioteka Publiczna im. F. Sędzickiego w Lipuszu, ul. Wybickiego 27,
- Ośrodek Kultury i Sportu w Dziemianach,
- Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Lipuszu.

obiekty użyteczności publicznej;

- Urząd Pocztowy w Wąglikowicach,
- Urząd Pocztowy w Kaliszu,
- Urząd Pocztowy w Dziemianach, ul. Wyzwolenia 22,
- Urząd Pocztowy w Lipuszu ul. Wybickiego 1A,
- Urząd Pocztowy w Wielu.

kościół:

- Kościół Rzymskokatolicki pw. Św. Rocha w Kaliszu,
- Kościół Rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia NMP w Wąglikowicach,
- Kościół Rzymskokatolicki Sanktuarium Kalwaria pw. Św. Mikołaja w Wielu,
- Kościół rzymskokatolicki pw. Św. Antoniego Padewskiego w Dziemianach,
- Kościół Rzymskokatolicki pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Olpuchu,
- Kościół Rzymskokatolicki pw. Św. Judy Tadeusza w Lizakach.

Poza usługami prospołecznymi w granicach Parku występują usługi komercyjne. Są to głównie drobne usługi handlu w miejscowościach. Ponadto w miejscowościach i ich sąsiedztwie występują licznie usługi związane z obsługą ruchu turystycznego. Są to głównie pokoje do wynajęcia, domki letniskowe, usługi agroturystyczne, pensjonaty, campingi. Ponadto występują inne usługi związane z obsługą ruchu turystycznego takie jak: usługi gastronomiczne, wypożyczalnie sprzętu turystycznego. Spora ich część ma charakter sezonowy.

Baza noclegowa: hotele, pensjonaty ośrodki wypoczynkowe (znaczniejsze obiekty):

- hotel SPA Niedźwiadek we Wdzydzach,
- hotel Gołun w Gołuniu,
- Zakładowy Ośrodek Wypoczynkowy Gdańskiej Stoczni „Remontowa” w Czarlinie,
- Ośrodek Wypoczynkowy Politechniki Gdańskiej w Czarlinie,
- Ośrodek Wypoczynkowy Leśniczówka Gołun,
- Ubówka Joanna UBA w Juszczach,
- Karo wynajem pokoi Szenajda,
- Dom Żeglarza „Sailor” – Wdzydze (Kiszewskie),
- Kaszubska Oaza w Wąglikowicach,
- Domy Wczasowe: „Danuta”, „Gabriela”, „Zacisze” we Wdzydzach (Kiszewskich),
- Stanica Wodna PTTK we Wdzydzach (Kiszewskich),
- Ośrodek Wypoczynkowy „Portus” Gołun,
- Villa Marzenie we Wdzydzach,
- Ośrodek Wczasowy Lipa,
- Hotel Janta w Dziemianach,
- Zielona Szkoła w Schodnie,
- „Largo Lake Resort” w Borsku,
- Jasnochówka Domki Letniskowe w Borsku.

Ponadto na terenie Parku funkcjonuje ok. 30 miejsc świadczących usługi agroturystyczne.

Lokale gastronomiczne (większe) całoroczne:

- restauracja „Babcina Kuchnia” – Grzybowski Młyn,
- restauracja w hotelu Niedźwiadek,
- restauracja Kaszubska Oaza w Wąglikowicach,
- kawiarnia Hotel Gołun,
- restauracja Hotel Janta w Dziemianach,
- restauracja Agro Eko w Borsku,
- Pub Borowik w Lipuszu,
- restauracja „Leśna” Borsk.
- Restauracja „Letni” na półwyspie Lipa

sezonowe:

- tawerna Żeglarska PTTK we Wdzydzach (Kiszewskich),
- karczma Wygoda we Wdzydzach (Kiszewskich),
- karczma „Zagość u Grażynki”,
- zajazd u Sołtysa we Wdzydzach (Kiszewskich),
- bar „U Jarosi” w Czarlinie,
- Mini bar przy Zatoce we Wdzydzach (Kiszewskich),
- bary w Wąglikowicach, Wdzydzach (Kiszewskich), Borsku,

- Karczma Jasnochówka.

przystanie żeglarskie:

- przystań półwysep Lipa,
- przystań Wdzydzki Raj Wdzydze Tucholskie,
- przystań żeglarska PTTK we Wdzydzach (Kiszewskich),
- przystań wczasowa Largo - Jeziorna,
- przystań żeglarska Wdzydzki Kąt w Borsku,
- przystań jachtowa U Ujściu w Borsku,
- przystań żeglarska jacht klubu „Portowiec” Gołuch.

Kąpieliska i miejsca okazjonalnie wykorzystywane do kąpieli:

źródło: Ewidencja miejsc okazjonalnie wykorzystywanych do kąpieli w gminie Karsin 2020 roku, link: <http://bip.karsin.pl/cms/11717/kapieliska>, Wykaz kąpielisk na terenie Gminy Dziemiany, link <https://www.dziemiany.pl/gmina/ewidencja-kapielisk.html#>, Serwis kąpielowy Głównego Inspektora Sanitarnego, link: <https://sk.gis.gov.pl/index.php/kapielisko/354> dostęp: 27.01.2021r.

- Jezioro Wdzydzkie obręb ewidencyjny Wdzydze Tucholskie w miejscowości Borsk. Ośrodek Wypoczynkowy LARGO,
- Jezioro Wdzydzkie obręb ewidencyjny Wdzydze Tucholskie w miejscowości Borsk. Plaża w O.W. LARGO,
- Jezioro Wdzydzkie obręb Wdzydze Tucholskie w miejscowości Wdzydze Tucholskie, Camping „Półwysep Lipa”,
- Jezioro Radolne przy OW Gdańskiej Stoczni "Remontowa" im. J. Piłsudskiego S.A. w Czarlinie,
- Jezioro Jelenie obręb Czarlina przy Ośrodku Wypoczynkowym Gdańskiej Stoczni „Remontowa” im J. Piłsudskiego S.A. w Czarlinie.

2.5. Infrastruktura techniczna.

2.5.1. Infrastruktura drogowa

W granicach Parku nie ma międzyregionalnych połączeń drogowych. Z tego tytułu zarówno obecnie jak i w przyszłości nie ma zagrożenia dla Parku. Zarówno na terenie Parku jak i w jego sąsiedztwie nie ma dróg krajowych.

Drogi o charakterze regionalnym przebiegające w granicach i sąsiedztwie Parku to:

1. Drogi wojewódzkie:

- a) nr 235 Korne-Chojnice – droga przebiegająca wzdłuż zachodniej granicy Parku, na fragmentach wzdłuż granicy otuliny;
- b) nr 214 Łeba-Lębork-Sierakowice-Puzdrowo-Kościierzyna-Warlubie – droga przebiegająca na północny wschód od granicy Parku w otulinie. Łącząca południe województwa z Pojezierzem Kaszubskim i terenami nadmorskimi w rejonie Łeby.

2. Drogi powiatowe:

- a) nr P 2402G Dziemiany – Piechowice – Wąglikowice,
- b) nr P 2403G Kościierzyna /ul. Leśna/ – Grzybowo – Wdzydze – Olpuch,
- c) nr P 2404G DW 214 – Nowa Kiszewa – Olpuch – Borsk – Wiele.

Przepustowość istniejących dróg wykorzystywana jest w małym stopniu. Największe natężenie ruchu samochodowego występuje na odcinku Kościierzyna - skrzyżowanie w Kornem. Ponadto ruch na drogach jest okresowo, głównie w okresie letnim i w czasie weekendów, duży z tendencją narastającą. Obserwuje się także wzrastające wykorzystywanie głównych dróg przez transport kontenerowy związany z portami Gdańska i Gdyni. Wskazuje to na potrzebę modernizacji dróg, zwłaszcza poprawę ich bezpieczeństwa. Drogi nie są przystosowane dla ruchu rowerowego.

2.5.2. Linie kolejowe

Bezpośrednio przez teren Parku nie przebiegają linie kolejowe. Dwie linie biegną wzdłuż granic parku i częściowo w otulinie:

- a) nr 201 Gdynia - Kościierzyna – Nowa Wieś Wielka. W sąsiedztwie znajduje się stacja Olpuch Wdzydze i Bąk. Jest to linia pierwszorzędna jednotorowa niezelektryfikowana biegnąca na fragmencie wzdłuż wschodniej granicy Parku i w otulinie.
- b) nr 211 Gdynia - Kościierzyna - Lipusz - Chojnice, ze stacjami: Lipusz, Kalisz, Dziemiany. Jest to linia drugorzędna jednotorowa niezelektryfikowana, biegnąca częściowo wzdłuż zachodniej granicy Parku i w otulinie.

Linie te z uwagi na niewielkie natężenie ruchu nie powodują zagrożenia dla ochrony Parku.

2.5.3. Elektroenergetyka

W granicach Parku nie występują linie elektroenergetyczne o napięciu 110 kV i wyższych. Zarówno tereny w Parku jak i jego otuliny są zasilane przez sieć napowietrznych linii 15 kV ze stacji transformatorowej 110/15 kV w Kościerzynie oraz ze stacji transformatorowej 110/30/15 kV w Czarnej Wodzie.

Zasilanie obszaru Parku od północnej części stanowią linie magistralne 15 kV przebiegające w relacjach: Kościerzyna - Rybaki - Brusy, Kościerzyna - Rybaki - Wdzydze, Kościerzyna - Stara Kiszewa. Od południa zasilanie stanowi linia magistralna 15 kV w relacji Czarna Woda - Borsk.

Obie części nie są wzajemnie powiązane.

Energia elektryczna w obszarze całego parku i jego otuliny zapewniona jest przez sieć rozdzielczą napowietrznych linii 15 kV.

2.5.4. Gaz

W granicach parku nie ma sieci gazowej. Elementem infrastruktury gazowej jest gazociąg wysokiego ciśnienia zasilany z systemu krajowego, przebiegający na południe od Kościerzyny na obszarze otuliny między Łubianą, a Lipuszem. Ludność ani gospodarka w Parku nie korzystają dotychczas z tej energii. Ciepło nadal pozyskiwane jest w większości w wyniku spalania węgla, drewna i innych paliw stałych w paleniskach indywidualnych. Nieliczne kotłownie lokalne zasilają najczęściej obiekty użyteczności publicznej i obiekty wczasowe.

2.5.5. Zaopatrzenie w wodę

Gmina Lipusz

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę na terenie gminy Lipusz realizowane w oparciu o trzy studnie z komunalnego ujęcia wody. Ogółem długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosi ok. 51 km. Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania ok. 680 szt. pozostała nieliczna zabudowa korzysta z indywidualnych rozwiązań zaopatrzenia w wodę.

Gmina Dziemiany

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę na terenie gminy Dziemiany realizowane w oparciu o trzy komunalne ujęcia wody: w Dziemianach, Kaliszu i Schodnie. Na terenie całej gminy ogółem długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosi ok. 87 km, połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania to ok. 840 szt. Ponad 81% ludności na terenie gminy zaopatrywana jest z sieci wodociągowej. Pozostała nieliczna zabudowa korzysta z indywidualnych rozwiązań zaopatrzenia w wodę.

Gmina Karsin

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę na terenie gminy Karsin realizowane w oparciu o trzy komunalne ujęcia wody. Ogółem długość sieci wodociągowej rozdzielczej na terenie całej gminy wynosi ok. 45 km. Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego

zamieszkania ok. 1390 szt. Ponad 82% ludności korzysta z sieci wodociągowej. W wodę z sieci na terenie Parku zaopatrywana jest większość mieszkańców. Pozostała nieliczna zabudowa korzysta z indywidualnych rozwiązań zaopatrzenia w wodę.

Gmina Kościerzyna

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę na terenie Parku w obszarze gminy Kościerzyna realizowane jest w oparciu o komunalne ujęcia wody: w Wdzydzech (Kiszewskich), Wąglikowicach i Grzybowie. Ogółem długość sieci wodociągowej rozdzielczej na terenie gminy wynosi ok. 226 km. Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania ok. 2500 szt. Na terenie gminy ok. 65% ludności korzysta z wody dostarczanej z sieci wodociągowej. Pozostała zabudowa wyposażona jest w rozwiązania indywidualne.

Gmina Stara Kiszewa

W wodę zaopatrują na terenie gminy Stara Kiszewa trzy komunalne ujęcia wody: w Chwarznie, Starych Polaszkach i Kobylu. Na terenie Parku w granicach gminy nie ma sieci osiedleńczej i nie ma sieci wodociągowej.

W stosunku do sytuacji z roku 2001 r. stan infrastruktury wodociągowej znacznie się poprawił zarówno w obszarze całej obszarów gmin jak bezpośrednio na terenie Parku.

2.5.6. Kanalizacja sanitarna i deszczowa

Aglomeracja ściekowa zgodnie z ustawą prawo wodne stanowi elementarną jednostkę na terenie, której realizowany jest system zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych. Prawidłowe określenie granic i obszaru aglomeracji ma zasadniczy wpływ na prawidłowe i uzasadnione wyposażanie gmin w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków.

Aglomeracja ściekowa to teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych lub do końcowego punktu zrzutu.

Gmina Dziemiany

Na terenie gminy Dziemiany obowiązuje uchwała nr 797/XXXVII/14 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24.02.2014 r. na podstawie, której wyznaczona została aglomeracja ściekowa dla gminy.

Na terenie gminy działa oczyszczalnia ścieków w Dziemianach. Jest typ oczyszczalni mechaniczno-biologicznej z pogłębionym usuwaniem związków biogenych w procesie defosfatacji, nitrifikacji i denitryfikacji w technologii niskoobciążonego osadu czynnego. W oczyszczalni prowadzona jest również przeróbka osadów ściekowych w warunkach stabilizacji tlenowej oraz odwadnianie osadów na prasie taśmowej.

Sieć kanalizacji sanitarnej na terenie Parku zlokalizowana jest w miejscowościach: Dziemiany, Kalisz i Piechowice.

Ponadto na terenie gminy działa oczyszczalnia ścieków w Schodnie. Oczyszczalnia typu „BIO-FIT 130, w skład, której wchodzi osadnik wstępny i złożo biologiczne z drenazem rozsączającym. Oczyszczalnia obsługuje miejscowość Schodno.

Na pozostałym obszarze gminy odprowadzenie ścieków odbywa się w oparciu o rozwiązania indywidualne.

Na terenie całej gminy: długość czynnej sieci sanitarnej to ok. 44 km.

Gmina Lipusz

Na terenie gminy Lipusz obowiązuje uchwała nr 803/XXXVII/14 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24.02.2014 r. na podstawie, której wyznaczona została aglomeracja ściekowa dla gminy.

Na terenie gminy działa oczyszczalnia ścieków w Lipuszu typu mechaniczno-biologicznego.

Sieć kanalizacji sanitarnej na terenie Parku zlokalizowana jest w miejscowościach: Bałachy, Lipuska Huta, Lipusz.

Poza ww. miejscowościami pozostali mieszkańcy korzystają z indywidualnych sposobów usuwania ścieków.

Na terenie całej gminy: długość czynnej sieci sanitarnej to ok. 44 km, a stopień skanalizowania gminy to ok. 72%.

Gmina Karsin

Na terenie gminy Karsin obowiązuje uchwała nr 160/XIII/15 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26.10.2015 r. na podstawie, której wyznaczona została aglomeracja ściekowa dla gminy.

Na terenie gminy działa oczyszczalnia ścieków w Cisewie typu mechaniczno-biologiczno-chemiczna

Sieć kanalizacji sanitarnej na terenie Parku zlokalizowana jest w miejscowościach: Borsk, Jasnochówka, Kliczkowy, Lipa, Przytarnia, Wdzydze Tucholskie, Wiele.

Na terenie całej gminy: długość czynnej sieci sanitarnej to ok. 94 km, a stopień skanalizowania gminy to ok. 80%.

Poza komunalnym odbiorem ścieków jedynie nieliczna zabudowa korzysta z indywidualnych rozwiązań usuwania ścieków.

Gmina Kościerzyna

Na terenie gminy Kościerzyna wyznaczone są dwie aglomeracje ściekowe. Aglomeracja Wielki Klincz oraz aglomeracja Łubiana z oczyszczalniami w tych miejscowościach. Żadna z tych aglomeracji nie obejmuje swoim zasięgiem obszaru w granicach Parku. Część terenów otuliny Parku położona jest w zasięgu aglomeracji Łubiana. Najbliżej położoną miejscowością, która wyposażona jest w sieć kanalizacji sanitarnej jest Grzybowo, ale już wieś Grzybowski Młyn położona w granicach Parku jest poza zasięgiem sieci sanitarnej.

Poza system kanalizacji na terenie gminy Kościerzyna ujętym w aglomeracjach ściekowych w miejscowość Wdzydze znajduje się komunalna oczyszczalnia ścieków. Jest ona odbiornikiem ścieków z obszaru tej miejscowości. Poza Wdzydzami (Kiszewskimi) na terenie gminy Kościerzyna w granicach Parku nie ma zorganizowanej gospodarki ściekowej. Swoje indywidualne oczyszczalnie posiadają ośrodki wypoczynkowe: Politechniki Gdańskiej w Skoczkanie, Stoczni Remontowej w Czarlinie, Portus, hotel Gołun w Gołuniu oraz hotel Debrzno w Debrzynie.

Na terenie całej gminy: długość czynnej sieci sanitarnej to ok. 137 km, a stopień skanalizowania gminy to ok. 54%.

Gmina Stara Kiszewa

Na terenie gminy Stara Kiszewa obowiązuje uchwała nr XV/96/19 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 20.12.2019 r. na podstawie, której wyznaczona została aglomeracja ściekowa dla gminy.

Na terenie gminy działa mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Starej Kiszewie.

Na terenie Parku nie ma sieci kanalizacji sanitarnej. Nieliczna zabudowa korzysta z indywidualnych sposobów rozwiązań w zakresie usuwania ścieków.

2.5.7. Gospodarka odpadami

Od roku 2013 wprowadzono obowiązek segregacji odpadów. Na terenie Gmin funkcjonuje system gospodarowania odpadami komunalnymi, którym zgodnie z podjętymi przez radę gminy uchwałami objęte zostały wszystkie nieruchomości zamieszkałe, niezamieszkałe i letniskowe.

W ustawie o odpadach funkcjonuje definicja ponadregionalnej instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych, które są odpowiedzialne za przetwarzanie odpadów zebranych z określonego rejonu. W województwie pomorskim wyznaczono 4 regiony gospodarki odpadami komunalnymi,

Zgodnie z uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 roku w sprawie przyjęcia *Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2022*, gminy:

- Lipusz i Dziemiany znajdują się w Regionie Zachodnim. Na terenie Regionu Zachodniego funkcjonują dwie duże regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych. Ww. gminy obsługiwane są przez RIPOK Sierżno – Zakład Zagospodarowania Odpadów Sierżno Sp. z o.o., Sierżno,
- Kościerzyna, Karsin i Stara Kiszewa znajdują się w Regionie Południowym. Gminy Kościerzyna i Stara Kiszewa wchodzi w skład Związku Gmin Wierzyca (ponadto kilka innych gmin) zgodnie z decyzją uczestników Związku obowiązki organizowania odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych od wszystkich właścicieli nieruchomości zlokalizowanych na obszarze gmin Związku. Ww. gminy obsługiwane są przez RIPOK Stary Las Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych „Stary Las” Sp. z o.o.

2.6. Tereny niezainwestowane lub mało zainwestowane

Tereny Parku to w zdecydowanej większości tereny niezainwestowane bądź mało zainwestowane. Powierzchniowo największe obszary w Parku stanowią tereny w użytkowaniu leśnym, gdzie prowadzona jest gospodarka leśna przez dwa Nadleśnictwa: Kościerzyna i Lipusz. Częściowo obszary lasów stanowią również własność prywatną. W lasach prywatnych widoczna jest w wielu miejscach tendencja do niezgodnego z ich przeznaczeniem zagospodarowania i użytkowania. Na terenie Parku można wskazać miejsca, gdzie niezgodnie z przeznaczeniem lokowane jest często zagospodarowanie turystyczne o niskim standardzie: przyczepy campingowe, pola biwakowe itp. Jest to istotne zagrożenie dla wartości Parku, ponieważ pozostają to miejsca poza kontrolą, a właściciele nie respektują obowiązującego prawa. Na terenie Parku, w jego zachodniej części, znajdują się poza obszarami lasów tereny rolnicze, gdzie głównie prowadzone są rodzinne gospodarstwa rolne o małej intensywności. Na jeziorach i rzekach w obszarze Parku prowadzona jest gospodarka rybacka przez ośrodki hodowlane w Czarlinie, Grzybowskim Młynie i w otulinie w Sycowej Hucie. Na terenie otuliny grunty rolnicze zagospodarowane są w sposób mało intensywny przez rodzinne gospodarstwa rolne.

3. Analiza ustaleń opracowań planistycznych obowiązujących na terenie Parku

3.1. Sytuacja formalno-prawna

Wdzydzki Park Krajobrazowy został utworzony na mocy Uchwały nr XIX/83/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku z dnia 15 czerwca 1983 roku w sprawie utworzenia Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego. W uchwale ustalono granice parku i strefę ochronną wokół Parku, które objęły część obszarów gmin: Dziemiany, Karsin, Kościerzyna, Lipusz i Stara Kiszewa. Sytuacja prawna Parku zmieniła się po ogłoszeniu Rozporządzenie Nr 5/94 Wojewody Gdańskiego z dnia 8 listopada 1994 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu, określenia granic parków krajobrazowych i utworzenia wokół nich otulin oraz wprowadzenia obowiązujących w nich zakazów i ograniczeń. W rozporządzeniu m.in.: określono nowy przebieg granic Parku i otuliny oraz wprowadzono szereg ograniczeń, zakazów i obowiązków dla użytkowników.

Na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego podstawowym dokumentem, który reguluje funkcjonowanie związane z ochroną przyrody i użytkowaniem terenu jest Plan Ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, który został przyjęty zgodnie z **Rozporządzeniem Wojewody Pomorskiego nr 6/2001 z dnia 07 sierpnia 2001 r.**

Z dniem 1 lipca 2010 r. na mocy **Uchwały Nr 1185/XLVIII/10** Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 31 maja 2010 roku został utworzony Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych z siedzibą w Słupsku. W jego skład wszedł również Wdzydzki Park Krajobrazowy z siedzibą w Kościerzynie oraz parki następujące krajobrazowe: Nadmorski Park

Krajobrazowy we Władysławowie, Trójmiejski Park Krajobrazowy w Gdańsku, Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” w Słupsku, Kaszubski Park Krajobrazowy w Kartuzach, Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” w Steganie, Zaborski Park Krajobrazowy w Charzykowach.

Obecnie sytuacja prawna Parku regulowana jest przez **Uchwałę nr 145/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r.** w sprawie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, wprowadzając obowiązujące w nim zakazy i ograniczenia. Park krajobrazowy jest jedną z 10 form ochrony przyrody w Polsce – mówią o tym zapisy Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. Rozporządzenie zmienione zostało zgodnie z Uchwałą 260/XXIV/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 16.08.2016 r.

3.2. Ustalenia przepisów planistycznych na poziomie wojewódzkim

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pełni rolę dokumentu długookresowego w systemie planowania strategicznego i programowania rozwoju województwa.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030 została przyjęty przez Sejmik Województwa Pomorskiego zgodnie z uchwałą **nr 318/XXX/16 z dnia 29 grudnia 2016 r.**

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego jest dokumentem sporządzonym w powiązaniu z obowiązującymi dokumentami określającymi kierunki rozwoju kraju i regionu, przede wszystkim z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) oraz regionalnymi dokumentami strategicznymi, zwłaszcza Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 (SRWP 2020).

Podstawowym pojęciem związanym z Planem i jego realizacją jest polityka przestrzenna województwa rozumiana, jako sposób realizacji wizji zagospodarowania przestrzennego województwa w odniesieniu do jego terytorium w perspektywie długookresowej (do roku 2030).

Plan Województwa pełni szereg funkcji w tym m.in. jest dokumentem stanowiącym, to znaczy jego ustalenia są wiążące dla gmin przy sporządzaniu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ponadto w planie w oparciu o jego zapisy sformułowane są wytyczne i rekomendacje dla samorządów gminnych dotyczące szeroko pojętej polityki w zakresie zagospodarowania przestrzennego.

Najistotniejsze zagadnienia stanowiące wytyczne dla polityki planistycznej ujęte w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego, a mające odniesienie do sytuacji na terenie gminy w granicach Parku to:

I. W zakresie kształtowanie struktur sieci osadniczej zgodnie z wymogami ładu przestrzennego, podstawowe zasady to:

- 1) pierwszeństwa wykorzystania obszarów istniejącego zagospodarowania oraz ograniczania rozwoju osadnictwa na terenach otwartych, polegająca na:
 - a) uzupełnianiu i kontynuacji obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej,
 - b) nowe tereny pod osadnictwo na podstawie uzasadnionej potrzeby (m.in. prognoza demograficzna) oraz w miarę możliwości i uwzględniając ograniczenia.
- 2) kształtowanie zwartych przestrzennie jednostek osadniczych, minimalizacja tereno chłonności oraz potrzeb związanych z ich obsługą, ograniczanie ich negatywnego wpływu na środowisko oraz sprzyjające rozwijaniu więzi społecznych, polegająca na:
 - a) uwzględnianiu w planowaniu przestrzennym modelowych wzorców rozwojowych jednostek osadniczych, przeciwdziałających niekontrolowanemu przyrostowi zagospodarowania, jako uzupełnianie ukształtowanych struktur,
 - b) wyznaczaniu obszarów rozwojowych tak, aby pomiędzy terenami zainwestowanymi i terenami otwartymi była czytelna granica.
- 3) etapowanie rozwoju jednostek osadniczych dla konkretnej, docelowej liczby mieszkańców, dla której możliwe będzie zaprogramowanie i zapewnienie odpowiedniej obsługi:
 - a) wypełnienia zaplanowanych struktur przestrzennych w określonym czasie,
 - b) rozbudowy istniejącej infrastruktury.
- 4) prowadzenie stabilnej polityki przestrzennej, określającej długofalowe kierunki rozwoju:
 - a) zintegrowanie planowania przestrzennego z wieloletnim planowaniem finansowym,
 - b) zachowanie spójności polityki formułowanej na poziomie gminnym i ponadlokalnym,
 - c) zachowanie aktualności i kompleksowości dokumentów planistycznych, w tym sukcesywne, całościowe aktualizowanie studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz sporządzanie miejscowych planów dla obszarów obejmujących całościowe jednostki osadnicze, w powiązaniu z kontekstem otoczenia,
 - d) jednoznaczne określanie przeznaczenia poszczególnych terenów.
- 5) kształtowanie struktur przestrzennych zapewniających wysoką, jakość przestrzeni zurbanizowanej, polegające na uwzględnianiu w planowaniu obszarów rozwoju osadnictwa i przekształceń istniejących struktur:
 - a) wyników rozpoznania i waloryzacji istniejących zasobów i wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych,

- b) rozwiązań urbanistycznych i architektonicznych dostosowanych do istniejących uwarunkowań przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, w tym poszanowania tożsamości kulturowej istniejących struktur, poprzez zachowanie:
 - czytelności historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
 - układu rozplanowania, intensywności, skali, formy i proporcji oraz rozwiązań materiałowych zabudowy, charakterystycznych dla określonej jednostki osadniczej (w tym jej rangi) i lokalnej tradycji budowlanej,
- c) specyficznych historycznych elementów zagospodarowania (w tym oryginalnych urządzeń i rozwiązań z zakresu techniki i infrastruktury, historycznych urządzonych terenów zielonych, parków i zbiorników wodnych).

II. W zakresie zachowania i odtwarzania zasobów środowiska przyrodniczego i jego spójności, główne zasady to:

- 1) zachowanie i kształtowanie spójności regionalnego systemu ekologicznego, w skład którego wchodzi istniejące obszary chronione oraz obszary potencjalne do objęcia ochroną (cenne przyrodniczo), a także system płatów i korytarzy ekologicznych, który tworzą wskazany m.in.: korytarze ponadregionalny: Dolin Słupi i Wdy m.in. powiat: kościerski,
- 2) kształtowanie zagospodarowania przestrzennego w dostosowaniu do specyfiki obszaru i przedmiotu ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych, wynikających z funkcji i reżimu ochronnego obszarów będących:
 - a) formami ochrony przyrody – należy stosować zasady wynikające z dokumentów je ustanawiających oraz planów zadań ochronnych i planów ochrony,
 - b) lasami - należy stosować zasady wynikające z planów urządzania lasów,
 - c) dolinami rzek - należy uwzględniać potrzeby zachowania ciągłości łączności ekologicznej i migracji zwierząt,
 - d) terenami podmokłymi - należy zapewnić trwałość istnienia ekosystemów poprzez wykluczenie ich z zagospodarowania zmieniającego funkcje i sposób użytkowania.
- 3) bezwzględne zachowanie trwałości gruntów leśnych oraz naturalnych cieków i zbiorników wodnych, w granicach korytarzy ekologicznych, przy zachowaniu ich dotychczasowego gospodarczego wykorzystania, z uwzględnieniem uzasadnionej potrzeby ich przeznaczenia na cele publiczne,
- 4) zachowywanie w stanie naturalnym terenów podmokłych,
- 5) utrzymanie trwałości istnienia lasów.

Przewidywane działania służące realizacji wskazanych zasad:

- 1) zapobieganie rozlewaniu się zabudowy na terenach otwartych niezabudowanych, poprzez ochronę ekosystemów naturalnych i gruntów rolnych,
- 2) zachowanie ciągłości przestrzennej powiązań ekologicznych – utrzymanie przestrzeni wolnej od zabudowy lub ograniczenie intensywności zabudowy,
- 3) uwzględnianie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin korytarzy ekologicznych – ponadregionalnych, regionalnych i subregionalnych oraz uszczegóławianie ich granic i wyznaczenie korytarzy rangi lokalnej, stosownie do skali dokumentu planistycznego,
- 4) określanie w dokumentach planistycznych na poziomie lokalnym zapisów gwarantujących zachowanie ciągłości przestrzennej korytarzy ekologicznych,
- 5) zachowywanie, odtwarzanie, rewaloryzacja i kształtowanie elementów przyrodniczych charakterystycznych dla krajobrazu wiejskiego: miedz, pasów zadrzewień śródpolnych, małych cieków i dróg śródpolnych, śródpolnych oczek wodnych, ekosystemów brzegowych wód śródlądowych, żywopłotów etc.,
- 6) zapewnienie w dokumentach planowania przestrzennego warunków utrzymania potencjału przyrodniczego lasów, starodrzewów, zadrzewień śródpolnych, oczek wodnych, terenów bagiennych i torfowiskowych, łąk śródleśnych – szczególnie w obszarach korytarzy ekologicznych.

III. W odniesieniu do ochrony obszarów o charakterystycznym krajobrazie kulturowym lub znaczeniu historycznym – podstawowe zasady to:

- 1) harmonijne kształtowanie zagospodarowania przestrzennego obszarów i obiektów o wartościach kulturowych i krajobrazowych oraz ich otoczenia, w szczególności wpisanych do rejestru oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 2) ochrona walorów widokowych, w tym panoram oraz przedpoli ekspozycyjnych zabytkowych wsi, obiektów zabytkowych oraz dóbr kultury współczesnej stanowiących dominanty architektoniczne,
- 3) stosowanie tradycyjnych form architektury wiejskiej (w zakresie bryły, kształtu dachu, detalu architektonicznego i materiałów wykończeniowych),
- 4) określanie w treści studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, obszarów i obiektów o wysokich wartościach kulturowych, proponowanych do objęcia ochroną w postaci pomników historii i parków kulturowych. Brak woli określenia tych obszarów wymaga indywidualnego uzasadnienia,
- 5) objęcie ochroną planistyczną w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obiektów ujętych w gminnych ewidencjach zabytków oraz wartościowych obiektów historyczno-kulturowych nieobjętych dotychczas żadną prawną formą ochrony,
- 6) uwzględnienie w gminnych dokumentach planistycznych programów opieki nad zabytkami, sporządzanych w oparciu o aktualne gminne ewidencje zabytków,

a w przypadku braku programów opieki nad zabytkami i ewidencji gminnej, uwzględnianie ewidencji wojewódzkiej.

Przewidywane działania w zakresie realizacji dla wskazanych zasad:

- 1) utrzymanie w dobrym stanie zasobów dziedzictwa kulturowego objętych ochroną konserwatorską prawną (rejestr zabytków) oraz ustawową (ewidencja zabytków), w szczególności zabytkowych układów krajobrazowych i ruralistycznych,
- 2) ochroną w formie parków kulturowych miejsc o wysokich i wyjątkowych wartościach, gdzie została zachowana historyczna struktura przestrzeni i szczególne walory przyrodniczo-krajobrazowe m.in. wskazane zostały:
 - a) Juszki (gm. Kościerzyna) - układ ruralistyczny oraz architektura XIX i XX w. wpisane do rejestru zabytków,
 - b) Wiele (gm. Karsin) - unikatowa kalwaria typu bawarskiego (kościół z 1905 r.),
- 3) eliminacja funkcji użytkowych obniżających wartości historyczne obiektów zabytkowych oraz obiektów kolidujących z walorami kulturowymi obszarów zabytkowych,
- 4) wzmacnianie istniejących oraz nadawanie (w sposób nieumniejszający ich wartości kulturowej) obiektom zabytkowym nieużytkowanym nowych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych w celu efektywnego i racjonalnego gospodarowania zasobami dziedzictwa kulturowego, podnoszenia ich atrakcyjności.

IV. W zakresie wzmacnianie całorocznej i atrakcyjnej oferty turystycznej w oparciu o zasoby i walory przyrodniczo-kulturowe, krajobrazowe i funkcje podstawowe – zasady to:

- 1) racjonalne wykorzystywanie walorów środowiska przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu dla rozwoju turystyki niekolidującego z utrzymaniem tych walorów,
- 2) przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji zainwestowania, prowadzącej do dewaloryzacji środowiska,
- 3) harmonijne kształtowanie zagospodarowania rekreacyjnego i wypoczynkowego, realizowana między innymi przez:
 - a) uzależnienie rozwoju nowych terenów budownictwa letniskowego od ich wyposażenia w infrastrukturę ochrony środowiska,
 - b) uwzględnianie naturalnych właściwości terenu i ograniczanie negatywnego oddziaływania zagospodarowania rekreacyjnego na zasoby przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe,
 - c) zapewnienie dostępności strefy brzegowej zbiorników wodnych wykorzystywanych turystycznie (w miarę możliwości), poprzez traktowanie jej, jako przestrzeni publicznej, wolnej od trwałego zainwestowania, niebędącego urządzeniami rekreacji,
 - d) unikanie zainwestowania przeciwległych brzegów jezior,
 - e) unikanie zainwestowania na osiach widokowych i innych eksponowanych punktach w krajobrazie,

- f) ochronę atrakcyjnych form krajobrazowych przed zainwestowaniem,
 - g) zapewnienie wizualno-akustycznych stref buforowych między jednostkami zainwestowania rekreacyjnego,
 - h) udostępnianie turystyczne cennych struktur przyrodniczych (tam, gdzie to nie koliduje z celami ochrony przyrody) przez zapewnienie odpowiedniej infrastruktury o charakterze informacyjno-edukacyjnym,
- 4) ograniczanie oddziaływania bazy noclegowej na środowisko poprzez dostosowywanie obiektów do oferty wydłużającej sezon turystyczny (optymalnie oferty całorocznej) oraz rozwój nowej bazy noclegowej, w pierwszej kolejności na terenach zainwestowanych,
 - 5) poszanowanie funkcji ekosystemowych i przestrzeganie reżimów formalnej ochrony obszarów leśnych lub akwenów wodnych przy ich przeznaczaniu i wykorzystaniu na cele rekreacyjne,
 - 6) kształtowanie zintegrowanej i kompleksowej sieci szlaków turystycznych:
 - a) integrujących obszary przyrodniczo-krajobrazowe, kulturowe i wypoczynkowe województwa,
 - b) wyposażonych w infrastrukturę turystyczną (np. mariny, przystanie jachtowe, porty jachtowe, punkty odpoczynku) oraz zaplecze (np. bazę noclegową, miejsca parkingowe),
 - c) posiadających strukturę hierarchiczną i łączących się w sieć o zasięgu międzyregionalnym i międzynarodowym, jeśli warunki naturalne na to pozwalają (szlaki rowerowe),
 - d) zaspokajających potrzeby różnych grup użytkowników niezależnie od stopnia ich sprawności fizycznej,
 - e) ograniczających negatywne oddziaływanie niezorganizowanego i masowego ruchu turystycznego na zasoby i walory środowiska,
 - f) wpisujących się w ideę regionalnych i sieciowych produktów turystycznych,
 - g) ukształtowanych z wykorzystaniem spójnego sposobu zagospodarowania na szlakach znajdujących się na obszarach dwóch lub więcej województw.

Wybrane działania do realizacji wymienione w Planie w odniesieniu do Parku:

- 1) rozwijanie zagospodarowania turystycznego szlaków kajakowych przez budowę i modernizację pól biwakowych (m.in. urządzenie i wyposażanie w sanitariaty, suszarnie dla kajaków, przyłącza energetyczne i oświetlenie), stanic oraz punktów etapowych, miejsc wodowania i wyjmowania kajaków, miejsc przenoski przy przeszkodach oraz kompleksowe oznakowanie szlaków i dojazdów do przystani, przede wszystkim – kształtowania ponadregionalnych i regionalnych szlaków wodnych m.in. Wdy tj.: Wda, Wielki Kanał Wdy, Kałębica, Graniczna z Trzebiochą,

- 2) budowa, rozbudowa i modernizacja sieci portów jachtowych, przystani żeglarskich i miejsc cumowania, mogących współtworzyć spójną ofertę turystyczną, dającą turystyce wodnemu możliwość przybicia do kei lub dłuższego przystanku w interwale kilkugodzinnym, przy kluczowym założeniu bezpieczeństwa żeglugi, w szczególności przez rozwijanie zagospodarowania turystycznego m.in.: potencjalnych szlaków żeglarskich opartych o systemy rzeczno-jeziorne regionu jezior Gołuń, Jelenie, Wdzydze wraz z likwidacją barier technicznych.

V. W odniesieniu do ograniczenie emisji zanieczyszczeń środowiska:

- 1) emisja zanieczyszczeń do wód:
 - a) Zasada ograniczania stosowania indywidualnych systemów zbierania i oczyszczania ścieków bytowych na obszarach aglomeracji ściekowych,
 - b) Zasada stosowania i dostosowania rozwiązań w zakresie indywidualnych i lokalnych systemów oczyszczania ścieków do warunków środowiskowych,
- 2) emisja zanieczyszczeń do ziemi i gleb:
 - a) Zasada uwzględniania w dokumentach planistycznych gmin uwarunkowań wynikających z planu gospodarki odpadami dla województwa pomorskiego.

Wybrane działania realizacji wymienione w Planie w odniesieniu do Parku:

- 1) kontynuacja weryfikacji obszarów i granic oraz wyznaczanie nowych aglomeracji ściekowych,
- 2) budowę i modernizacja kanalizacji sanitarnej wraz z budową układów tłocznych i modernizacja przepompowni ścieków w ramach aglomeracji ściekowych m.in.: Dziemiany, Stara Kiszewa, Karsin, Kościerzyna, Lipusz.

VI. Ponadto w zakresie koordynacji polityki przestrzennej na obszarach szczególnych zjawisk w skali makroregionalnej wskazuje się m.in. na wykorzystanie potencjału rozwojowego związanego ze szczególnymi walorami przyrodniczo-kulturowymi i krajobrazowymi Światowy Rezerwat Biosfery „Bory Tucholskie”

Zasięg przestrzenny Obszaru Funkcjonalnego Światowego Rezerwatu Biosfery „Bory Tucholskie” został określony obejmując m.in. gminy: Dziemiany, Karsin, Kościerzyna, Lipusz i Stara Kiszewa.

Zasady:

Uporządkowanie zagospodarowania rekreacyjno-turystycznego, ograniczenie emisji zanieczyszczeń do środowiska w celu wzmocnienia szans rozwojowych wynikających z uznania światowej rangi walorów przyrodniczo krajobrazowych i kulturowych obszaru, jako silnego bodźca do rozwoju aktywnej i pobytowej turystyki oraz prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej i rybactwa, jako podstaw bazy ekonomicznej obszaru.

Wybrane działania realizacji wymienione w Planie w odniesieniu do Parku:

- 1) wypracowanie konsensusu dotyczącego ograniczenia lokalizacji obiektów w strefie bliższej niż 100 m od linii brzegowej jezior przepływowych, leżących w granicach wielu nieruchomości gruntowych (różnych właścicieli), o powierzchni (>100ha), które to zbiorniki mają znaczenie dla walorów krajobrazowych,
- 2) uporządkowanie substandardowej zabudowy rekreacyjno-turystycznej, w szczególności w bezpośrednim otoczeniu jezior,
- 3) rozwój infrastruktury turystycznej, w szczególności sieci ścieżek rowerowych oraz infrastruktury służącej obsłudze ruchu kajakowego i żeglarstwa, przy zapewnieniu ochrony zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i tożsamości kulturowej,
- 4) rozwój lokalnych i indywidualnych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowych.

Ponadto dla wyznaczonego w Planie **miejskiego obszaru funkcjonalnego Kościerzyny** wskazano jako cele m.in.:

- 1) przebudowę linii kolejowej nr 201 (Gdynia Port - Kościerzyna – Bydgoszcz Główna) wraz z budową drugiego toru i elektryfikacją całej linii,
- 2) modernizację linii kolejowej nr 211 (Kościerzyna-Lipusz).

3.3. Inne dokumenty strategiczne województwa pomorskiego i krajowe

1) Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030.

W dniu 31 stycznia 2020 r., uchwałą nr 99/118/20, Zarząd Województwa Pomorskiego przyjął projekt **Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030**.

Struktura Strategii obejmuje dziesięć zasadniczych części. Poniżej wybrano zagadnienia mające odniesienie do zadań ochronnych na terenie Parku.

VII. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE Strategia wskazuje trzy cele strategiczne (CS), mające charakter ogólny i określające pożądane stany docelowe w ujęciu problemowym. Są one zoperacjonalizowane przez 12 celów operacyjnych (CO).

1. TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO	2. OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA	3. ODPORNA GOSPODARKA
1.1 Bezpieczeństwo środowiskowe	2.1 Fundamenty edukacji	3.1 Pozycja konkurencyjna
1.2 Bezpieczeństwo energetyczne	2.2 Wrażliwość społeczna	3.2 Rynek pracy
1.3 Bezpieczeństwo zdrowotne	2.3 Kapitał społeczny	3.3 Oferta turystyczna i czasu wolnego
1.4 Bezpieczeństwo cyfrowe	2.4 Mobilność	3.4 Integracja z globalnym systemem transportowym

Cel strategiczny 1. TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO

Przesłanki realizacji Celu: Szczegółnej dbałości wymaga zachowanie różnorodności środowiska przyrodniczego oraz ograniczanie presji społeczno-gospodarczej człowieka na środowisko i klimat, a także adaptacja regionu do przewidywanych, negatywnych konsekwencji jego zmian. Pożądany kierunek zmian – Poprawa stanu środowiska oraz środowiskowych warunków życia;

Cel operacyjny 1.1. BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE

Województwo pomorskie charakteryzuje się dużą, ale zagrożoną różnorodnością środowiska krajobrazowo-przyrodniczego. Stąd, dla zachowania zasobów przyrodniczo-krajobrazowych regionu dla przyszłych pokoleń, oprócz działań stricte z zakresu czynnej ochrony przyrody, niezbędne jest zmniejszanie presji działalności gospodarczej i rozwoju sieci osadniczej na środowisko, w szczególności na obszary cenne przyrodniczo. Prowadzenie skutecznych działań zmniejszających wpływ antropopresji na środowisko, przełoży się na wyższy komfort życia i poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców regionu. Ze względu na rozporozszone i różnorodny charakter działań, konieczne jest włączenie i współpraca wszystkich szczebli administracji, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz mieszkańców.

Ukierunkowanie tematyczne:

Redukcja presji działalności gospodarczej i sieci osadniczej na środowisko.

Ukierunkowanie terytorialne:

różnorodności biologicznej i zasobów przyrodniczo-krajobrazowych – całe województwo, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów objętych formami ochrony przyrody, korytarzy ekologicznych oraz krajobrazów priorytetowych z audytu krajobrazowego.

Zobowiązania SWP

Ukształtowanie spójnej struktury ekologicznej województwa i jej ochrona w szczególności poprzez przyjęcie i partnerskie wdrażanie planów ochrony parków krajobrazowych i audytu krajobrazowego, a także kontynuację weryfikacji obszarów chronionego krajobrazu.

Cel strategiczny 3. ODPORNA GOSPODARKA

Cel operacyjny 3.3. OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO

Przesłanki realizacji:

Coraz większa presja turystyczna na środowisko naturalne oraz negatywne zjawisko „overtourismu”, skutkują potrzebą uwzględnienia w planowanych działaniach zasad racjonalnego gospodarowania przestrzenią oraz korzystnego oddziaływania na klimat i środowisko.

Sposób realizacji polityki przestrzennego zagospodarowania województwa wg PZPWP 2030 – Kierunek 2.3. Wzmocnienie całorocznej i atrakcyjnej oferty turystycznej w oparciu o zasoby i walory przyrodniczo kulturowe, krajobrazowe i funkcje metropolitalne.

VIII. WYMIAR TERYTORIALNY STRATEGII

Zgodnie z PZPWP 2030 modelową strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa tworzą:

1) regionalny system obszarów chronionych i powiązań ekologicznych, na który składają się prawne formy ochrony przyrody oraz korytarze ekologiczne o znaczeniu ponadregionalnym,

regionalnym i subregionalnym, pozwalające zapewnić odpowiednie warunki dla zachowania i odtwarzania bioróżnorodności;

Kluczowa interwencja:

- ochrona i poprawa stanu zasobów przyrodniczo-krajobrazowych oraz różnorodności biologicznej, a także rozwój terenów zieleni (CO 1.1.),
- zapewnienie wody pitnej dobrej jakości oraz rozwój i unowocześnianie gospodarki ściekowej i osadowej w sektorze komunalnym (CO 1.1.),
- redukcja presji działalności gospodarczej i sieci osadniczej na środowisko (CO 1.1.),
- doskonalenie narzędzi monitorowania stanu środowiska, zagrożeń naturalnych i szybkiego alarmowania (CO 1.1.),
- zachowanie i upowszechnienie dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego (CO 2.3.),
- poprawa jakości, kompleksowości i dostępności oferty czasu wolnego, w tym turystycznej, sportowej i kulturalnej dla mieszkańców i turystów (CO 3.3.),
- rozwój współpracy wszystkich interesariuszy w oparciu o modele zarządzania ruchem turystycznym (CO 3.3.),

4) strefy wielofunkcyjne – przede wszystkim obejmujące obszary wiejskie i małe miasta, które z uwagi na specyfikę położenia geograficznego oraz relacje funkcjonalno-przestrzenne są obszarami funkcjonalnymi o zróżnicowanych uwarunkowaniach rozwojowych, odmiennych potencjałach i specyficznych barierach; należą do nich obszary:

b) o szczególnych walorach przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych: Światowy Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie, Kaszubski Park Krajobrazowy wraz z otuliną Kółko Raduńskie.

IX. OBSZARY WSPÓŁPRACY MIĘDZYREGIONALNEJ I MIĘDZYNARODOWEJ

Wymiar międzyregionalny (krajowy).

Województwo pomorskie sąsiaduje z czterema województwami: kujawsko-pomorskim, warmińsko-mazurskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim. Z sąsiedztwa województw wynika szereg istotnych uwarunkowań, wymagających i tworzących możliwe i pożądane pola współpracy w zakresie:

4. turystyki, w tym:

- a) ukształtowanie spójnej sieci międzynarodowych i międzyregionalnych (zgodnej z PZPWP 2030) tras rowerowych jako produktów turystycznych (wszystkie województwa),
- c) wykorzystanie potencjału Rezerwatu Biosfery Bory Tucholskie (kujawsko-pomorskie).

2) Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025.

Celem opracowania Programu Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2018-2021 z perspektywą do roku 2025 jest realizacja przez wojewódzką jednostkę samorządu terytorialnego polityki ochrony środowiska zbieżnej z założeniami najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych. POŚWP stanowić ma podstawę funkcjonowania systemu zarządzania środowiskiem spajającą wszystkie działania i dokumenty z zakresu ochrony środowiska i przyrody na szczeblu wojewódzkim, odnosząc się także do strategii

ochrony środowiska przyjętych w dokumentach szczebla regionalnego i krajowego. Konieczne jest, zatem, aby POŚWP był okresowo aktualizowany i odpowiadał aktualnym potrzebom w zakresie ochrony środowiska.

POŚWP zawiera ocenę stanu środowiska na terenie województwa pomorskiego uwzględniającą dziesięć wyszczególnionych obszarów interwencji. W ramach każdego obszaru interwencji, na podstawie przeprowadzonej diagnozy określono cele, kierunki interwencji oraz niezbędne do podjęcia zadania w celu poprawy, jakości środowiska i jego ochrony.

Obrane cele zostały ustalone w podziale na poszczególne obszary interwencji i są to:

- 1) popraw stanu powietrza,
- 2) poprawa klimatu akustycznego,
- 3) utrzymanie dotychczasowego stanu braku zagrożeń ponadnormatywnym promieniowaniem elektromagnetycznym,
- 4) czyste wody i bezpieczeństwo przeciwpowodziowe,
- 5) racjonalna gospodarka wodno-ściekowa,
- 6) optymalizacja i racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin ze złóż,
- 7) przywrócenie i utrzymanie dobrego stanu gleb,
- 8) racjonalna gospodarka odpadami,
- 9) ochrona krajobrazu i różnorodności biologicznej,
- 10) ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii przemysłowych dla ludzi i środowiska oraz minimalizacja ich skutków.

W każdym z obszarów interwencji do wyznaczonych celów przypisane zostały kierunki działań i zadania określone na podstawie przeprowadzonej diagnozy stanu środowiska oraz dokumentów programowych na szczeblu krajowym i wojewódzkim.

Wskazano do poszczególnych celów typy działań m.in. mające odniesienie do celów ochrony Parku

Ad. 1 promowanie odnawialnych źródeł energii,

Ad. 2 przebudowa dróg, zapisy w planach miejscowych zmierzające do ograniczenia emisji hałasu, rozwój transportu rowerowego,

Ad. 4 monitoring wód, inwestycje mające na celu poprawę jakości wód, zwiększenie naturalne retencji wód,

Ad. 5 budowa, rozbudowa, modernizacja sieci wodociągowej, stosowanie dobrych praktyk w rolnictwie,

Ad 9 opracowanie planów ochrony parków krajobrazowych, obejmowanie ochroną prawną nowych obszarów i obiektów szczególnie cennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, Wprowadzanie i utrzymanie reżimów zagospodarowania służących ochronie cennych ekosystemów jezior lobeliowych, torfowisk wysokich oraz żyznych mechowisk, zachowanie obszarów, siedlisk i obiektów przyrodniczych szczególnie cennych, reprezentatywnych dla regionu, reprezentujących m.in. krajobraz pojezierny, dolin rzecznych, działania ochrony czynnej na terenach objętych formami ochrony przyrody, działania na rzecz ochrony i przywracania charakteru pomorskiego krajobrazu, w szczególności wiejskiego, ograniczenie przeznaczenia terenów zieleni pod zabudowę, odpowiednie ich kształtowanie i

rewitalizacja, zapobieganie rozlewaniu się zabudowy na terenach otwartych i niezabudowanych, poprzez ochronę ekosystemów naturalnych i gruntów rolnych.

Wdrożenie i realizacja poszczególnych zadań i projektów możliwa będzie dzięki finansowaniu zarówno ze środków krajowym, jak i unijnych.

Sformułowano również harmonogram realizacji zadań w poszczególnych obszarach interwencji, gdzie wskazano podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań lub projektów, terminy ich realizacji oraz potencjalne źródła finansowania.

3) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) został opracowywany na podstawie przepisów Unii Europejskiej, w szczególności rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Celem głównym PROW 2014 – 2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Program ma sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020, w tym m.in:

- odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa,
- wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.

Pomoc finansowa ze środków Programu jest kierowana głównie do sektora rolnego.

Planowana m.in. jest kontynuacja wsparcia pozwalającego na odtwarzanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych i katastrof naturalnych, jak również wprowadzenie nowego zakresu, którego celem będzie ochrona gospodarstw rolnych przed tego typu zdarzeniami.

Jednym z działań jest rolnictwo ekologiczne, którego celem jest wzrost rynkowej produkcji ekologicznej. Przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska (w tym wody, gleb, krajobrazu) i zachowania bioróżnorodności będą finansowane w ramach działań rolno-środowiskowo-klimatycznych i zalesień. Kontynuowane będą płatności na rzecz obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Wsparcie inwestycyjne w związku z realizacją celów środowiskowych otrzymają gospodarstwa położone na obszarach Natura 2000 i na obszarach narażonych na zanieczyszczenie wód azotanami pochodzenia rolniczego.

W sierpniu 2021 r. Komisja Europejska zaakceptowała strategiczną zmianę Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 wprowadzająca m. in okres przejściowy dla Wspólnej

Polityki Rolnej na lata 2021-2022. Wprowadzony okres przejściowy wydłuża implementację PROW 2014-2020 o 2 lata. W tym okresie planowana jest kontynuacja wdrażania zdecydowanej większości obecnie istniejących instrumentów wsparcia.

4) **Audyt krajobrazowy**

Zgodnie z art. 38 ustawy z dnia 27 marca 2004 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym organy samorządu województwa są zobowiązane do sporządzenia audytu krajobrazowego. Zarząd Województwa Pomorskiego zgodnie z uchwałą nr 940/360/18 z dnia 4 września 2018 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia projektu audytu krajobrazowego dla województwa pomorskiego. Realizacja zadania została powierzona Pomorskiemu Biuru Planowania Regionalnego. Regulacje prawne związane z pracami nad audytem zawarte są w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 roku w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych.

Celem audytu krajobrazowego jest identyfikacja krajobrazów występujących na obszarze województwa pomorskiego oraz określenie ich charakterystycznych cech. Ma również zostać oceniona wartość każdego z nich. Zakład się, że audyt będzie sporządzany raz na 20 lat. Stanowiąc kompleksową analizę przestrzeni regionu, która obejmować będzie elementy przyrodnicze i kulturowe mające najistotniejszy wpływ na ocenę krajobrazu i jego walorów

Realizowane w ramach prac nad audytem krajobrazowego badania mają posłużyć do wyznaczenia **krajobrazów priorytetowych** tj. takich, które są szczególnie cenne dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne lub estetyczno-widokowe. Ważnym elementem audytu krajobrazowego jest zidentyfikowanie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów o największym znaczeniu w skali regionu, jak również ustalenie wniosków dotyczących ich kształtowania i ochrony oraz rekomendacji dla działań ochronnych.

Materiałem wyjściowym dla opracowania audytu krajobrazowego była szczegółowa analiza pokrycia i użytkowania terenu prowadząca do ustalenia granic jednostek krajobrazowych. Każda z nich podlegała następnie ocenie realizowanej w oparciu o ich cechy przyrodnicze i kulturowe. Najważniejsze elementy krajobrazów to m.in. występowanie obiektów zabytkowych oraz innych wyróżniających się wartościami estetycznymi lub emocjonalnymi. Analizie została przeprowadzona w oparciu o rejestr zabytków nieruchomych i programy opieki nad zabytkami poszczególnych samorządów lokalnych oraz w oparciu o badania terenowe.

Elementem istotnym z punktu widzenia zachowania wartości krajobrazów jest ustalenie lokalnych form architektonicznych zabudowy, czyli katalogu typowych cech architektonicznych wyróżniających krajobraz priorytetowy. Takie działanie ma w założeniu sprzyjać zachowaniu tożsamości i zmierzać do osiągnięcia większej harmonii pomiędzy nowymi obiektami oraz zabudową o charakterze historycznym.

Procedura sporządzenia audytu krajobrazowego jest ściśle ustalona ustawowo. Ponadto istotnym elementem prowadzenia prac jest współpraca z samorządami lokalnymi oraz

zaangażowanie mieszkańców gmin. Założono, że działania te odbywać się będą nie tylko na końcowym etapie opracowania audytu, ale również poprzez wykorzystanie badań społecznych dotyczących oceny i związków z miejscem zamieszkania.

Zgodnie z art. 38 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym organy samorządu województwa są zobowiązane do sporządzenia audytu krajobrazowego. W województwie pomorskim jednostką, która została zobowiązana do jego przygotowania zostało Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego.

Jednym z elementów sporządzania audytu przeprowadzonym na przełomie kwietnia i czerwca przez Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego były badania ankietowe dotyczące krajobrazu regionu.

Badania były realizowane wśród mieszkańców województwa w formie anonimowej ankiety internetowej.

Odrębne badanie było przeprowadzone wśród przedstawicieli samorządów lokalnych. Podobnie jak w przypadku badania realizowanego wśród mieszkańców odbyło się ono w formie ankiety internetowej.

W ocenie przeważającej części biorących udział w badaniu gmin dominuje przekonanie o występowaniu na terenie reprezentowanej gminy szczególnych walorów, które wyróżniają ją na tle innych jednostek samorządu terytorialnego. Takie stanowisko zaprezentowało aż 72% gmin. Wśród przykładowych wskazań znalazło się m.in. położenie nadmorskie, walory naturalne i krajobrazowe, historyczna architektura oraz wysoki potencjał turystyczny.

Odmienne stanowiska dotyczyły negatywnego wpływu na krajobraz. W generalnym ujęciu aż w dwóch trzecich gmin biorących udział w badaniu przeważały opinie o braku takich elementów, a w przypadku ich występowania najczęściej wymieniano zaniedbane budynki, niespójną zabudowę, niezagospodarowane tereny, zdewastowaną przestrzeń publiczną, sezonową zabudowę w reprezentacyjnych częściach miejscowości, a także zły stan techniczny infrastruktury komunalnej.

Zakończenie prac nad Audytem planowane jest na 2023 r.

5) Diagnoza stanu i koncepcja rozwoju turystyki wodnej w województwie pomorskim 2030

Głównym celem opracowania jest określenie diagnozy stanu, identyfikacja problemów i barier oraz wskazanie kierunków rozwoju infrastruktury turystyki wodnej (przede wszystkim kajakowej i żeglarskiej) w województwie pomorskim, w tym wskazanie działań zmierzających do rozbudowy/uzupełnienia już istniejącej sieci obiektów turystyki wodnej, istotnych z punktu widzenia programowania i realizacji polityki regionalnej do 2030 roku.

Dla rozwoju turystyki wodnej szczególną grupę stanowią systemy rzeczno-jeziorne ujęte m.in. w sieci *Pomorskich Szlaków Kajakowych*.

Potencjał tkwiący w ruchu turystycznym w województwie pomorskim jest szansą rozwojową dla turystyki wodnej.

W województwie pomorskim występuje bogata sieć spławnych rzek i kanałów oraz dużych zbiorników wodnych, które umożliwiają kreowanie dużej ilości produktów turystyki wodnej. Część dużych jezior jest połączona szlakami kajakowymi lub niewielkimi kanałami, strugami, które dla kajakarzy nie stanowią problemu, jednak dla większych jednostek nierzadko stają się barierą nie do pokonania. Jest to czynnik, który uniemożliwia zbudowanie atrakcyjnej śródlądowej oferty dla żeglarzy. Oznacza to potrzebę koncentracji działań nie tylko na obiektach punktowych (np. porty i przystanie żeglarskie) na poszczególnych jeziorach, lecz także na śródlądowych szlakach żeglarskich związanych z likwidacją barier (np. budową mostów zwodzonych, śluz, itp.), ale także z poprawą oferty w zakresie bezpiecznego wypoczynku nad wodą przez rozwój atrakcyjnych miejsc do kąpieli.

System rzeki Wdy

Rzeka Wda jest lewobrzeżnym dopływem Wisły. Stanowi bardzo atrakcyjny krajobrazowo szlak kajakowy. W granicach Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego przepływa przez centralną jego część, a zarazem znajdujące się tam jeziora: Schodno, Słupinko, Radolne, Gołun i Wdzydze.

Istniejące, projektowane lub będące w trakcie realizacji obiekty obsługi turystyki wodnej (w granicach WPK):

- przystań kajakowa w Lipuszu przy szkole (gm. Lipusz - otulina),
- przenoska przy młynie w centrum miejscowości Lipusz (gm. Lipusz - otulina),
- przystań kajakowa w Lipuszu (gm. Lipusz - otulina),
- przenoska przez mostek Szwedzki Ostrów (gm. Lipusz),
- przystań kajakowa w miejscowości Loryniec (gm. Kościerzyna),
- miejsce wodowania i wyciągania kajaków nad Jeziorem Radolnym w Czarlinie Osadzie (gm. Kościerzyna),
- ośrodek. Gdańskiej Stoczni Remontowej. (gm. Kościerzyna),
- przystań żeglarska „Eufonia Czarter” Wdzydze Kiszewskie (gm. Kościerzyna),
- przystań żeglarska „U Grzegorza” we Wdzydzach Kiszewskich (gm. Kościerzyna),
- przystań kajakowa nad jeziorem Jelenie przy Centrum Usług Turystycznych we Wdzydzach (gm. Kościerzyna),
- stacja PTTK Wdzydze Przystań kajakowa nad j. Gołun we Wdzydzach (gm. Kościerzyna, w trakcie realizacji),
- przystań kajakowa Wdzydze Centrum wsi (gm. Kościerzyna),
- przystań żeglarska jacht klubu. Portowiec. W Gołuniu (gm. Kościerzyna),
- przystań żeglarska Hotelu Gołun w Gołuniu (gm. Kościerzyna),
- przystań żeglarsko-kajakowa „Wdzydzki Raj” przy j. Wdzydzkim (gm. Karsin),
- przystań żeglarsko-kajakowa „Półwysep Lipa” przy j. Wdzydzkim (gm. Karsin),
- pomost cumowniczy „Wdzydze Port” we Wdzydzach Tucholskich (gm. Karsin),
- pole biwakowe i wiata nad jeziorem Wdzydze (gm. Karsin),
- przystań żeglarsko-kajakowa OW. Largo Lake Resort. w Borsku (gm. Karsin),
- przystań żeglarska Przy Ujściu przy jeziorze Wdzydzkim (gm. Karsin),

- pole namiotowe Przysań nad Wdą w Borsku (gm. Karsin, w trakcie realizacji),

Ocena zagospodarowania turystycznego.

Poziom zagospodarowania turystycznego szlaku Wdy należy ocenić ogólnie na dobry.

Ocena potencjału turystycznego dla rozwoju turystyki wodnej.

Szlak wodny Wdy jest jednym z najintensywniej użytkowanych szlaków kajakowych w Polsce. Atrakcyjność szlaku Wdy, brak większych uciążliwości i kompleksu leśnego Borów Tucholskich będzie wzmacniał zainteresowanie turystów spływem Wdą lub wypoczynkiem nad jeziorami. Oznacza to, że intensyfikacja ruchu turystycznego będzie wymagała dalszego rozwoju infrastruktury turystycznej.

Obiekty istniejące planowane do rozbudowy lub doposażenia:

- przysań żeglarsko-kajakowa *Półwysep Lipa* przy jeziorze Wdzydzkim (gm. Karsin),
- przysań żeglarska Wdzydze Port we Wdzydzech Tucholskich (gm. Karsin),
- przysań kajakowa i pole namiotowe U Lidzi w Miedźnie (gm. Karsin),
- przysań kajakowa w Borsku (gm. Karsin).

Inne obiekty:

- przysań kajakowa Krugliniec (gm. Lipusz),
- przysań i pole biwakowe nad Jeziorem Schodno (gm. Dziemiany),
- przysań jachtowa na jez. Jelenie we Wdzydzech (gm. Kościerzyna, jez. Jelenie),
- przenoska w miejscowości Borsk (gm. Karsin),

Rekomendowane inne działania służące rozwojowi turystyki i rekreacji wodnej

- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w ramach aglomeracji ściekowych oraz regularna kontrola odbioru ścieków bytowych i szczelności zbiorników,
- podnoszenie świadomości rolników w zakresie skutków stosowania środków ochrony roślin i nawozów, na jakość wód,
- wykształcenie odpowiednich kadr do obsługi i zarządzania ruchem turystyki wodnej,
- nawiązanie ściślejszej współpracy z organizacjami i podmiotami gospodarczymi zainteresowanymi rozwojem aktywnych form turystyki,
- realizacja projektów w zakresie edukacji rzecznej, w tym kompetencji w zakresie nauki pływania i żeglowania,
- regularne oznakowanie szlaku,
- konieczność organizacji przedsezonowych objazdów szlaków w celu wykonania odpowiednich przecinek umożliwiających przepływ kajaków,
- konieczność przedsezonowej (lipiec/sierpień) odcinkowej wycinki bujnej roślinności w korytach rzek.

Kąpieliska

Postulowane lokalizacje nowych kąpielisk lub doposażenie istniejących miejsc wykorzystywanych do kąpeli

W ramach zlewni Wdy otwartego zbioru potencjalnych miejsc lokalizacji przedsięwzięć, związanych z tworzeniem miejsc rekreacji wodnej kąpielisk nad:

- j. Wdzydze w Przytarni (gm. Karsin),
- j. Wdzydze we Wdzydzach Tucholskich (gm. Karsin),

Doposażenie istniejących na terenie zlewni Wdy kąpielisk:

- przy campingu „Półwysep Lipa” nad j. Wdzydze (gm. Karsin),
- przy Ośrodku Wypoczynkowym „Largo” nad Jeziorem Wdzydze (gm. Karsin),
- przy hotelu Gołun nad j. Gołun (gm. Kościerzyna).

3.4. Ustalenia studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Obecnie obowiązujący Plan Ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego został przyjęty w 2001 r. tj. przed wejściem w życie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która regulującej obecnie m.in. na terenie gminy zasady kształtowania polityki przestrzennej realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej.

Zgodnie z ustawą planowanie polityki przestrzennej gminy oraz lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, jest określone w formie uchwały podjętej przez radę gminy w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium sporządzane jest dla obszaru całej gminy. Nie jest to dokument, który jest aktem prawa miejscowego, ale jest wiążący dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych, które stanowią akt prawa miejscowego.

Ustawa z 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym narzuciła na wszystkie gminy konieczność sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Wszystkie gminy, które położone są w granicach Parku posiadają obowiązujące Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Jednak gminy Stara Kiszewa, Karsin, Dziemiany posiadają opracowania sporządzone jeszcze w oparciu o ustawę o planowaniu przestrzennym z 1994 r. i ich zakres i problematyka nie odpowiada obecnie wymaganym standardom.

Gmina Dziemiany.

Na obszarze gminy Dziemiany obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dziemiany przyjętym uchwałą Rady Gminy Dziemiany **Nr VIII/44/03 z dnia 30 czerwca 2003 r.**,

zmiana Studium:

- zarządzenie zastępcze Wojewody Pomorskiego z dnia 16 listopada 2017 r. w sprawie wprowadzenia udokumentowanych złóż kopalin do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dziemiany.

Wskazano w odniesieniu do Gminy Dziemiany jednoznacznie na konieczność reorientacji jej charakteru z rolniczo-leśnego na głównie turystyczny. Zakłada się, że Dziemiany będą gminą o charakterze turystyczno-leśnym. Rozwijać się będą tu również: usługi turystyczne, przemysł drzewny, przetwórstwo żywności, rzemiosło.

Zadaniem samorządu jest wskazywanie inwestorom obszarów i możliwości inwestowania na terenie gminy, w szczególności w takich dziedzinach jak np. infrastruktura turystyczna, przemysł drzewny, przetwórstwo żywności, rzemiosło, itp.

Częścią infrastruktury turystycznej będą również gospodarstwa rolne nastawione na agroturystykę.

Utrzymanie stanu środowiska naturalnego oraz modernizacja infrastruktury technicznej jest koniecznością dla dalszego rozwoju gminy. Warunkiem koniecznym dla uzyskania takiego stanu jest uzyskanie poprawy stanu środowiska naturalnego. Potrzebne są inwestycje w wodociągi, sieć kanalizacyjną, oczyszczalnie ścieków, itp. Drugim warunkiem atrakcyjności Dziemian dla turystów i inwestorów jest stan infrastruktury technicznej.

W trakcie rozwoju turystyki, jako wiodącej dziedziny gospodarczej należy inwestować w rozwój innych dziedzin, aby uodpornić gminę na nagłe spadki koniunktury i recesję. Z racji przynależności do Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego oraz większej ilości dużych jezior część wschodnia wydaje się mieć większy potencjał rozwoju gospodarczego.

Z racji dużego pokrycia lasami terenów gminy bezpodstawne wydaje się dalsze jej zalesianie. Narastającym problemem przestrzennym jest zwiększająca się liczba chaotycznej zabudowy rekreacyjnej. Zaleca się skupianie takiej zabudowy albo wokół istniejących miejscowości lub wymuszanie grupowania jej w bardziej zorganizowane zespoły z możliwością wytworzenia nowego modelu wsi rekreacyjnych. Pozwoli to na ekonomiczniejszą obsługę infrastrukturalną. Należy także dążyć do stosowania proekologicznych rozwiązań technologicznych zarówno w kwestii samej zabudowy jak i obsługującej ją infrastruktury technicznej. Potencjalnie najatrakcyjniejszymi terenami dla rozwoju takiej zabudowy wydają się być dwa obszary, tj. m.in. pas Lipuska Huta-Kalisz-Piechowice-Czarne. Tak samo powinna być rozwijana sieć zabudowy mieszkaniowej.

W celu uatrakcyjnienia oferty turystycznej należy skupiać nowe inwestycje związane z obsługą turystyki wzdłuż szlaków turystycznych pieszych, kajakowych i rowerowych oraz leśniczówek i pól namiotowych/kempingów. Dodatkowo pozytywne jest lokalizowanie tego typu atrakcji

także na terenach sąsiadujących z większymi jeziorami jednak realizacja zbyt dużej liczby obiektów w jednym miejscu może wpłynąć ujemnie na bezcenne walory przyrodnicze gminy.

Gmina Karsin.

Na obszarze gminy Karsin obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Karsin przyjętym uchwałą Rady Gminy Karsin **Nr XXVIII/197/01 z dnia 27 kwietnia 2001 r.,**

Zmiany studium:

- zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Karsin zgodnie Uchwałą Nr XXIII/207/2017 Rady Gminy Karsin z dnia 18.05.2017 r. - wprowadzeniu do dokumentu Studium planowanej budowy stacji 110/15 kV GPZ Karsin w miejscowości Dąbrowa oraz napowietrznej dwutorowej linii elektroenergetycznej WN 110 kV, stanowiącej inwestycję celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym;
- zarządzenie zastępcze Wojewody Pomorskiego z dnia 27 lipca 2018 r. do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Karsin, przyjętego uchwałą Nr XXIII/207/17 Rady Gminy Karsin z dnia 18 maja 2017 r., wprowadza obszary udokumentowanych złóż kopalin Dębowiec i Karsin
- zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Karsin zgodnie z uchwałą V/125/2020 Rady Gminy Karsin z dnia 06.07.2020 r. – punktowe zmiany w obrębie geodezyjnym Borsk – korekta zwartego obszaru zabudowy wsi oraz obrębie geodezyjnym Wiele – nowe funkcje produkcyjne i gospodarcze, korekta układu drogowego.

W dokumencie sformułowano ogólnikowe zasady polityki zagospodarowania przestrzennego m.in. jak:

- dążenie do poprawy ładu przestrzennego na drodze sukcesywnego wdrażania opracowań m.p.z.p.,
- ochrona i optymalne wykorzystanie istniejącej wartości środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- ochrona i modernizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz realizacja programów dolesień,
- zachowanie terenów otwartych wyłączonych z zabudowy kubaturowej i w miarę możliwości wyłączonych z lokalizacji nadziemnych urządzeń infrastruktury technicznej,
- rozwój obszarów rekreacji weekendowej i pobytowej oraz rozwój budownictwa letniskowego na atrakcyjnych obszarach gminy,
- tworzenie organizacyjnych i programowych podstaw dla rozwoju usług i innej działalności gospodarczej,
- należy uwzględniać w m.p.z.p. ustalenia planu ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego,
- należy zachować obszary leśne, zielen śródpolną, naturalne ciek i wód powierzchniowych, jako naturalne elementy środowiska m.in. w celu ochrony gatunkowej zwierząt,

- rozwój przedsiębiorczości lokalnej z zagospodarowaniem przestrzeni dla rozwoju przemysłu nieuciążliwego, transportu i usług,
- rozwój rekreacji weekendowej i pobytovej oraz budownictwa letniskowego, pensjonatowego i wczasowego,
- tworzenie warunków dla rozwoju, rekreacji i sportów kwalifikowanych jak: żeglarstwo, kajakarstwo, lotnictwo, bojery, ect.,

Dla poszczególnych sołectw sformułowano ponadto kierunki zagospodarowania oraz uwarunkowania wykluczające zabudowę o ograniczenie zainwestowania.

Dla sołectw w granicach Parku przewiduje się m.in.

- Borsk – mieszkalnictwo, usługi rekreacja, lotnictwo (?),
- Karsin – mieszkalnictwo, usługi, usługi administracji, obsługa komunikacji kołowej
- Przytarnia – leśnictwo, rekreacja,
- Wdzydze – leśnictwo, rekreacja

Gmina Lipusz.

Na terenie gminy Lipusz obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lipusz zgodnie z uchwałą nr **VII/30/2011 Rady Gminy Lipusz z dnia 09 czerwca 2011 r.**

Zmiany studium:

- zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lipusz zgodnie z uchwałą V/18/2015 Rady Gminy Lipusz z dnia 16.02.2015 r. – lokalizacja dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 400 kV Gdańsk-Przyjaźń-Żydowo-Kieźkowo.

Zgodnie ze Studium i przyjętymi w nim kierunkami zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy zawarto wytyczne do określenia w planach miejscowych w odniesieniu do struktury i przeznaczenia obszarów na terenie Gminy. Dla określonych w Studium podstawowych funkcji występujących na terenie Gminy sformułowano zostały zasady zagospodarowania, nakazy i zakazy, warunki powiązania z sąsiedztwem, dopuszczalne funkcje towarzyszące.

W rozbiciu na poszczególne funkcje zostały określone minimalne i maksymalne parametry i wskaźniki urbanistyczne: intensywność, powierzchnia zabudowy, powierzchnia biologicznie czynna, wysokość budynku, kształt dachu. Wskazano jednocześnie, że dla nowej zabudowy w granicach Parku zabudowa powinna być kształtowana zgodnie z ustaleniami planu ochrony.

W granicach Parku jedynymi większymi jednostkami osiedleńczymi jest Lipuska Huta i Płocice, gdzie przewiduje się rozwój zabudowy w zwartych jednostkach. Poza tym większe siedliska to Krugliniec, Wyrównno.

Gmina Kościerzyna.

Na obszarze Gminy Kościerzyna obowiązuje zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kościerzyna, z wyłączeniem nieruchomości oznaczonych numerami geodezyjnymi: 92; 124/2; 127; 178/1; 178/2, 181; 182; 320; 340; 352; 387 oraz części nieruchomości oznaczonych numerami geodezyjnymi: 108; 179; i 319/2 położonych w obrębie geodezyjnym Gostomie zgodnie z Uchwałą **Nr X/396/14 Rady Gminy Kościerzyna z dnia 12 listopada 2014 r.**

Zmiany studium:

- zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kościerzyna dla części obrębu ewidencyjnego Niedamowo, obejmującej działki oznaczone numerami geodezyjnymi: 432, 433, 434 zgodnie z uchwałą **Nr V/169/20 Rady Gminy Kościerzyna z dnia 29 kwietnia 2020 r.** – ustalenie rekultywacji dotychczasowych terenów eksploatacji kruszywa naturalnego w kierunku nowych terenów rozwojowych z przeznaczeniem pod zabudowę turystyczną i rekreacyjną tj. zabudowę usług turystyki lub tereny sportu i rekreacji (teren poza Parkiem),

Docelowa hierarchia ważniejszych ośrodków obsługi ludności dla obszaru Parku:

- 1) Wąglikowice – wskazane, jako jeden z głównych ośrodków usługowych – ośrodek obsługi ludności lokalizacja wszystkich funkcji i usług podstawowych potrzebnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb mieszkańców gminy. Wiodącym przeznaczeniem ośrodków usługowych winna być funkcja administracyjno-usługowo-mieszkaniowa,
- 2) Wdzydze i Gołuch – wskazane, jako główne ośrodki obsługi ruchu turystycznego – w ośrodkach tych winny być zlokalizowane i dalej się rozwijać funkcje usługowe związane z ruchem turystycznym – rozwój bazy noclegowej opartej na hotelach, motelach, pensjonatach i ośrodkach SPA jak również winno rozwijać się zaplecze gastronomiczne i kulturowo – sportowe z odpowiednim zapleczem terenów aktywnych biologicznie służących celom rekreacyjnym,
- 3) Juszek i Czarlinka – wskazane, jako ośrodki z tendencją przekształceń w kierunku indywidualnej zabudowy mieszkaniowo – rekreacyjnej w ośrodkach tych powinny być realizowane sukcesywne zmiany przestrzenne dążące do przekształceń miejscowości z przeznaczenia pod zabudowę zagrodowo - mieszkaniową w funkcję mieszkaniowo – rekreacyjną. Docelowo ośrodki te powinny stanowić zaplecze mieszkaniowo – rekreacyjne gminy rozwijane w kierunku rekreacji indywidualnej.

Obszary rekreacyjne.

Obszary rekreacyjne obejmują tereny zainwestowane i przeznaczone do zainwestowania oraz przyrodnicze otoczenie tego zainwestowania, stanowiące rejony silnej penetracji turystów. Wszelkie zainwestowanie rekreacyjne - kubaturowe powinno być lokalizowane na terenach o umiarkowanych spadkach (wartość progową stanowi 10 stopni), w pobliżu brzegów jezior o dobrej dostępności (nie bliżej niż 100 m od brzegu) oraz powinno spełniać kryteria neutralności krajobrazowej i normy w zakresie infrastruktury technicznej ochrony środowiska (gospodarka wodno-ściekowa, proekologiczne źródła ogrzewania itp.).

Z zagospodarowania rekreacyjnego należy wyłączyć otoczenie wszystkich jezior bezodpływowych i małych oraz średnich zbiorników o niewielkiej objętości ze względu na ich zagrożenie wzmożoną eutrofizacją. W rejonach intensywnego zagospodarowania rekreacyjnego może wystąpić dewaloryzacja zasobów przyrodniczych, które były podstawą rozwoju funkcji rekreacyjnej – dalsza intensyfikacja zainwestowania spotęgowałaby to zagrożenie i doprowadziła do nieodwracalnych skutków przyrodniczych. Jak wynika z doświadczeń, procesy inwestycyjne mogą zachodzić bardzo szybko i wymagają ograniczenia, zanim zdegradowane zostanie środowisko przyrodnicze i zniszczeniu ulegną walory rekreacyjne.

Zasadniczo zakłada się dalsze wykorzystywanie zwartych arealów gruntów rolnych dla potrzeb gospodarki rolnej oraz ochrona terenów leśnych i zachowanie ich gospodarczego charakteru. Istniejące walory środowiska przyrodniczego: lasy i jeziora (przede wszystkim w rejonie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego) oraz wartości dziedzictwa kulturowego (obszary i obiekty zabytkowe) predysponują obszar gminy także dla rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych.

Gmina Stara Kiszewa.

Na obszarze gminy Stara Kiszewa obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Kiszewa zostało przyjęte uchwałą **Nr XVIII/124/2004 Rady Gminy Stara Kiszewa z dnia 23 czerwca 2004 r.**

Na podstawie art. 32 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Wójt Gminy Stara Kiszewa przeprowadził ocenę aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wraz z analizą zmian w zagospodarowaniu przestrzennym. Na podstawie przeprowadzonej analizy (w oparciu o obowiązujące przepisy dotyczące planowania i zagospodarowania przestrzennego, przepisy odrębne jak również całą udostępnioną dokumentację) Rada Gminy Stara Kiszewa podjęła Uchwałę Nr XVI/100/2016 z dnia 24.05.2016 r. uznającą obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Kiszewa za nieaktualne.

3.5. Ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

W poszczególnych gminach, których tereny znajdują się w obszarze Parku różnie wygląda kwestia pokrycia obowiązującymi planami miejscowymi, które określają warunki zagospodarowania terenów. W gminach Dziemiany, Lipusz, Karsin i Stara Kiszewa pokrycie obowiązującymi planami dla terenów Parku jest bardzo znikome. Większość obowiązujących planów w tych gminach i na terenie Parku to opracowania stanowiące zmianę planów ogólnych opracowanych na przełomie lat 80 i 90 XX w. Obowiązujące na terenie Parku zmiany tych planów opracowane były na przełomie lat 1996-2004 w oparciu o nieobowiązującą już ustawę z dnia 07 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139, z późn. zm.). Wszystkie te opracowania na terenie ww. gmin są sformułowane w podobnej konwencji, która nie odpowiada obecnie obowiązującym standardom i wymogom ustawowym.

Analizując ustalenia wszystkich wymienionych planów należy stwierdzić, że wszystkie nie zawierają pełnego zakresu obowiązkowych do określenia zagadnień wynikających z art. 15 obecnie obowiązującej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Art. 15. 1. Wójt, burmistrz albo prezydent miasta sporządza projekt planu miejscowego, zawierający część tekstową i graficzną, zgodnie z zapisami studium oraz z przepisami odrębnymi, odnoszącymi się do obszaru objętego planem, wraz z uzasadnieniem. W uzasadnieniu przedstawia się w szczególności:

- 1) sposób realizacji wymogów wynikających z art. 1 ust. 2–4;
- 2) zgodność z wynikami analizy, o której mowa w art. 32 ust. 1, wraz z datą uchwały rady gminy, o której mowa w art. 32 ust. 2, oraz sposób uwzględnienia uniwersalnego projektowania;
- 3) wpływ na finanse publiczne, w tym budżet gminy.

2. W planie miejscowym określa się obowiązkowo:

- 1) przeznaczenie terenów oraz linie rozgraniczające tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania;
- 2) zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego;
- 3) zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu;
- 3a) zasady kształtowania krajobrazu;
- 4) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej;
- 5) wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych;
- 6) zasady kształtowania zabudowy oraz wskaźniki zagospodarowania terenu, maksymalną i minimalną intensywność zabudowy, jako wskaźnik powierzchni całkowitej zabudowy w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, maksymalną wysokość zabudowy, minimalną liczbę miejsc do parkowania w tym miejsca przeznaczone na parkowanie pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową i sposób ich realizacji oraz linie zabudowy i gabaryty obiektów;

- 7) granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, na podstawie odrębnych przepisów, terenów górniczych, a także obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, obszarów osuwania się mas ziemnych, krajobrazów priorytetowych określonych w audycie krajobrazowym oraz w planach zagospodarowania przestrzennego województwa;
- 8) szczegółowe zasady i warunki scalania i podziału nieruchomości objętych planem miejscowym;
- 9) szczególne warunki zagospodarowania terenów oraz ograniczenia w ich użytkowaniu, w tym zakaz zabudowy;
- 10) zasady modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- 11) sposób i termin tymczasowego zagospodarowania, urządzania i użytkowania terenów;
- 12) stawki procentowe, na podstawie, których ustala się opłatę, o której mowa w art. 36 ust. 4.

2a. Plan miejscowy przewidujący lokalizację obiektu handlowego, o którym mowa w art. 10 ust. 3a, sporządza się dla terenu położonego na obszarze obejmującym, co najmniej obszar, na którym powinny nastąpić zmiany w strukturze funkcjonalno- -przestrzennej, w wyniku realizacji tego obiektu.

3. W planie miejscowym określa się w zależności od potrzeb:

- 1) granice obszarów wymagających przeprowadzenia scaleń i podziałów nieruchomości;
- 2) granice obszarów rehabilitacji istniejącej zabudowy i infrastruktury technicznej;
- 3) granice obszarów wymagających przekształceń lub rekultywacji;
- 3a) granice terenów pod budowę urządzeń, o których mowa w art. 10 ust. 2a, oraz granice ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie, zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu oraz występowaniem znaczącego oddziaływania tych urządzeń na środowisko;
- 4) granice terenów pod budowę obiektów handlowych, o których mowa w art. 10 ust. 3a;
- 4a) granice terenów rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym;
- 4b) granice terenów inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym umieszczonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa lub w ostatecznych decyzjach o lokalizacji drogi krajowej, wojewódzkiej lub powiatowej, linii kolejowej o znaczeniu państwowym, lotniska użytku publicznego, inwestycji w zakresie terminalu, przedsięwzięcia Euro 2012 lub decyzji lokalizacyjnych wydanych przez Komisję Planowania przy Radzie Ministrów w związku z realizacją inwestycji w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa;
- 5) granice terenów rekreacyjno-wypoczynkowych oraz terenów służących organizacji imprez masowych;
- 6) granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady;
- 7) granice terenów zamkniętych i granice stref ochronnych terenów zamkniętych;

8) sposób usytuowania obiektów budowlanych w stosunku do dróg i innych terenów publicznie dostępnych oraz do granic przyległych nieruchomości, kolorystykę obiektów budowlanych oraz pokrycie dachów;

9) (uchylony)

10) minimalną powierzchnię nowo wydzielonych działek budowlanych.

4. Plan miejscowy przewidujący możliwość lokalizacji budynków umożliwia również lokalizację mikroinstalacji w rozumieniu art. 2 pkt 19 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1378, z późn. zm.) również w przypadku innego przeznaczenia terenu niż produkcyjne, chyba, że ustalenia planu miejscowego zakazują lokalizacji takich instalacji.

Gmina Dziemiany

TABELA 3 Gmina Dziemiany – plany miejscowe

Ip.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
1.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Dziemiany, dot. działek nr 353, 354, 355, 357, 358 oraz części działek nr 352, 356 i 360 w gm. Dziemiany (zmiana planu ogólnego z 1991 r. w rejonie Parowa)	Tereny infrastruktury technicznej - tereny urządzeń do odprowadzania i usuwania nieczystości (NO), - urządzeń elektroenergetycznych (EE), - zieleni izolacyjnej (ZI), - tereny komunikacji	1,6 ha	Uchwała XLII/206/98 z dnia 1998-06-17
2.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania gminy Dziemiany (zmiana planu ogólnego z 1991 r. w rejonie Schodna i Kloca)	Tereny mieszkaniowe i usługowe	10,5 ha	Uchwała XVIII/95/00 z dnia 2000-04-05

W granicach Parku poza trzema niewielkimi obszarami, na których obowiązują zmiany planu ogólnego opracowanego w latach 90 XX w. nie ma obowiązujących planów miejscowych.

Zakres merytoryczny ustaleń obowiązujących planów odbiega od obecnie obowiązujących standardów i wymagań. Ustalenia planów wskazują przeznaczenie terenów w sposób opisowy i określają jedynie podstawowe parametry zabudowy. Nie ma żadnych ustaleń odnoszących się do kształtowania ładu przestrzennego, ochrony krajobrazu i wartości kulturowych.

Plan miejscowy w rejonie wsi Parowa to tereny przeznaczone pod oczyszczalnię ścieków.

Gmina Karsin

TABELA 4 Gmina Karsin – plany miejscowe

Ip.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
1.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu wsi Borsk gmina Karsin pn. „Lotnisko”,	W granicach Parku niewielki fragment planu: Tereny usług turystyki i sportu (UT)	205 ha (całość)	Uchwała V/31/11 z dnia 2011-03-10
2.	miejscowy plan zagospodarowania fragmentów wsi Karsin, Wdzydze Tucholskie, Wiele, Przytarnia, Miedzno, Bąk, Borsk gminy Karsin	Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN) we Wdzydzach Tucholskich	0,38 ha	Uchwała IV/54/2003 z dnia 2003-02-13
3.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Wdzydze Tucholskie „Lipa” gmina Karsin	Tereny: - usług turystyki (UTg, UTb, UTw), - usług sportu (US), - leśne (Ls), - zalesione (Lz), - zieleni (Z), - parkingów (P), - drogi (Kd, Kc)	7,94 ha	Uchwała XLII/308/02 z dnia 2002-08-30
4.	miejscowy plan zagospodarowania fragmentów wsi Karsin, Wiele, Wdzydze Tucholskie, Bąk, Przytarnia, Osowo, Górki, Borsk gminy Karsin	Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN) we Wdzydzach Tucholskich	0,26 ha	Uchwała XXXI/223/2001 z dnia 2001-07-27
5.	miejscowy plan zagospodarowania fragmentów wsi Karsin, Wiele, Przytarnia Wdzydze Tucholskie gminy Karsin	Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN) we Wdzydzach Tucholskich	0,3 ha	Uchwała XX/136/2000 z dnia 2000-07-28
6.	miejscowy planu zagospodarowania fragmentów wsi Karsin i Wdzydze Tucholskie gminy Karsin (zmiana planu ogólnego gminy Karsin uchwalonego w 1991 r.)	Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN) we Wdzydzach Tucholskich	0,12 ha	Uchwała XXX/197/97 z dnia 1997-11-28

Ip.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
7.	miejscowy plan zagospodarowania fragmentów wsi Wiele, Borsk, Dąbrowa, Przytarnia, Wdzydze Tucholskie, gminy Karsin (zmiana planu ogólnego gminy Karsin uchwalonego w 1991 r.)	Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN) we Wdzydze Tucholski Przytarnia	0,57 ha 0,9 ha	Uchwała XXX/196/97 z dnia 1997-11-28

W granicach Parku poza kilkoma zmianami planu ogólnego (opracowanie z 1991 r.) uchwalonymi na przełomie XX w. nie ma obowiązujących planów miejscowych. Zmiany planu ogólnego w większości to niewielkie tereny o powierzchni nieprzekraczającej 1 ha z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową we wschodniej i południowej części Wdzydz Tucholskich. Jedyny większy plan to obszar półwyspu Lipa o powierzchni ok. 8 ha przeznaczony pod usługi turystyki i rekreacji.

Zakres ustaleń planów w stosunku do obecnie wymaganego ustawowo jest niewystarczający. Poza podstawowymi parametrami dla nowej zabudowy nie ma ustaleń określających w szczególności zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego, ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, zasady kształtowania krajobrazu i ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych. Ustalenia ww. są szczególnie ważne w kontekście ochrony walorów Parku.

Poza wymienionymi planami w granicach Parku w Borsku w sąsiedztwie jeziora Wdzydzkiego objęte są niewielkie tereny obowiązującym planem opracowanym w 2011 r. dla terenów lotniska i jego sąsiedztwa. Są to tereny usług turystyki i rekreacji.

Gmina Lipusz

TABELA 5 Gmina Lipusz – plany miejscowe

Ip.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
1.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działek nr 603/2, cz. dz. nr 707, 718/5, cz. dz. 702/1 na terenie wsi Lipuska Huta gmina Lipusz (zmiana planu ogólnego gminy Lipusz uchwalonego w 1987 r.)	Tereny: - zabudowy mieszkaniowej z usługami handlowymi (MN/UH//UR), - zabudowa mieszkaniowa jednorodzinnej (MN) - obsługi komunikacji (KS) - drogi (KD)	5,29 ha	Uchwała XII/50/99 z dnia 1999-12-01

Ip.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
2.	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Lipusz, w części dotyczącej przeznaczenia na terenie wsi Lipuska Huta dz. nr 804/2, 804/1 pod zabudowę jednorodzinną	Tereny mieszkaniowe (MN)	2,3 ha	Uchwała XXII/84/96 z dnia 1996-09-027

W granicach Parku poza dwoma niewielkimi obszarami, na których obowiązują zmiany planu ogólnego opracowanego w latach 90 XX w. nie ma obowiązujących planów miejscowych.

Zakres merytoryczny ustaleń odbiega od obecnie obowiązujących standardów i wymagań. Podobnie jak w planach ma terenie gminy Dziemiany i Karsin ustalenia planów określają jedynie podstawowe przeznaczenie terenów w sposób opisowy i określają jedynie podstawowe parametry zabudowy. Nie ma żadnych ustaleń odnoszących się do kształtowania ładu przestrzennego, ochrony krajobrazu i wartości kulturowych.

Gmina Kościerzyna

TABELA 6. Gmina Kościerzyna – plany miejscowe

Ip.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Loryniec	- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN), - tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej (MNU), - tereny zabudowy zagrodowej – siedliska rolnicze (RM), - tereny zabudowy usługowej (U), - tereny zabudowy rekreacji indywidualnej – w zabudowie wolnostojącej (ZR) - tereny usług sportu i rekreacji (US), - tereny łąk, zieleni naturalnej i tereny rolnicze (ZNR), - tereny rolnicze (R), - tereny lasów (ZL), - tereny wód powierzchniowych (WS) - tereny parkingów (KP), - tereny komunikacji dróg publicznych (KDD), wewnętrznych (KDW)	850 ha	Uchwała X/128/19 z dnia 2019-11-22

lp.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
2.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obrębu geodezyjnego Wdzydze w gminie Kościerzyna	- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN), - tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej z dopuszczeniem usług nieuciążliwych (MNU), - tereny zabudowy zagrodowej – siedliska rolnicze - tereny zabudowy zagrodowej, istniejące siedliska rolnicze; (RM), - tereny gospodarstw rybackich - tereny obiektów służących prowadzeniu gospodarki rybackiej (PR), - tereny zabudowy rekreacyjnej – tereny lokalizacji budynków rekreacji indywidualnej w zabudowie wolnostojącej (ZR), - tereny zabudowy usługowej (U), - tereny usług turystycznych - usługi turystyki i rekreacyjnych (UT), - tereny usług sportu i rekreacji – lokalizacja urządzeń i obiektów - sportowych oraz służących rekreacji (US), - tereny rolnicze - tereny oznaczono symbolem (R), - tereny lasów - tereny oznaczono symbolem (ZL), - tereny wód powierzchniowych – płynących lub stojących (WS), - tereny infrastruktury technicznej – zaopatrzenie w wodę – (W), - odprowadzenie ścieków – (K).	2547,5 ha	Uchwała VIII/114/19 z dnia 2019-09-20
3.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Wąglikowice <u>wyłączona cz.dz. 878</u>	- tereny zabudowy rekreacji indywidualnej (ML), - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN), - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy usługowej (MNU), - teren zabudowy zagrodowej (RM), - tereny zabudowy usługowej (U), - teren zabudowy usług kultu religijnego (UKR), - teren zabudowy usług oświaty oraz usług sportu i rekreacji (UOUS), - teren usług turystyki (UT),	803 ha	Uchwała IV/34/18 z dnia 2018-12-28

Ip.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
		- tereny zabudowy usługowej i obiektów produkcyjnych oraz składów i magazynów (UP) - tereny wód powierzchniowych (WS) - tereny rowów melioracyjnych (WR) - tereny rolnicze R) - tereny zieleni nieurządzonej,) - tereny lasów) - teren obiektów i urządzeń infrastruktury kanalizacyjnej,) - teren obiektów i urządzeń infrastruktury telekomunikacyjnej,) - teren cmentarza,) - teren obiektów i urządzeń infrastruktury wodociągowej) - tereny dróg publicznych (KDL, KDD), wewnętrznych (KDW)		
4.	zmiana fragmentów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części działek geodezyjnych 503 i 545 oraz działki 614 i części działki 615 w obrębie geodezyjnym Czarlina	- tereny rolnicze (R), - wód powierzchniowych śródlądowych, rzek, jezior, stawów (WS), - drogi wewnętrzne (KDW)		Uchwała XIII/217/16 z dnia 2016-12-29
5.	zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działki ozn. nr ewid: 93/3 o pow. 0,30 ha położonej w obrębie ewidencyjnym Wdzydze, gmina Kościerzyna	Teren zabudowy usługowej z zakresu usług sportu i rekreacji (US)	0,3 ha	Uchwała XI/192/12 z dnia 2012-09-19
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Juszeki	- tereny zabudowy usługowej (U), - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej (MNU), - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN), - tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych i ogrodniczych (RM), - tereny obszarów rekreacyjnych z zabudową letniskową (ZR) - tereny obszarów rekreacyjnych z funkcją ośrodków wczasowych (ZRU)	800 ha	Uchwała I/106/08 z dnia 2008-02-05

lp.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
		- tereny rolnicze (R), - tereny rolnicze oraz lasy (R, ZL) - tereny rolnicze, lasy z terenami wód powierzchniowych śródlądowych (R, ZL.WS), - tereny rolnicze z terenami wód powierzchniowych bezpośrednio zagrożone powodzią (R, WS, ZZ), - tereny rolnicze, lasy z terenami wód powierzchniowych bezpośrednio zagrożone powodzią (R, ZL, WS, ZZ), - tereny komunikacji (KD, KXP, KDW, KXPW).		
7.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obrębu geodezyjnego Wąglikowice na terenie gminy Kościerzyna <u>obowiązuje dla cz. dz. nr 878</u>	tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami (MU)		Uchwała XIII/96/12 z dnia 2007-12-18
8.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Czarlina	- tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych hodowlanych i ogrodniczych (RM), - zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zabudowa usługowa (MN/U), - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN), - zabudowa rekreacyjna (ZR), - tereny obszarów rekreacyjnych z funkcją ośrodków wczasowych (ZRU), - tereny obiektów produkcji hodowlanej - stawy rybne (PR), - tereny rolnicze oraz lasy (R, ZL) - tereny rolnicze, lasy z terenami wód powierzchniowych śródlądowych (R, ZL.WS), - tereny rolnicze, lasy z terenami wód powierzchniowych bezpośrednio zagrożone powodzią (R, ZL, WS, ZZ), - tereny infrastruktury kanalizacji ścieków – oczyszczalnia ścieków (K), - tereny komunikacji (KD, KXP, KDW, KXPW).	370 ha	Uchwała IX/64/07 z dnia 2007-09-03

Ip.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
9.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Wdzydze obowiązuje w części – wzdłuż jeziora do drogi 003.KDD, do drogi 003.KDD (lewa strona), symbole 4.ZR, 2.ZR, 3.ZR, 006.KDW, 66.U/KDP	- tereny rolnicze (R), - zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna (MN), - zabudowa rekreacyjna (ZR), - zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zabudowa usługowa (MN/U), - zabudowa usługowa (U) - tereny usług sportu i rekreacji (US), - tereny komunikacyjne droga wewnętrzna (KDW).		Uchwała V/44/07 z dnia 2007-03-27
10.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Szenajda	- teren usług (U), - tereny usług zagrożone powodzią (US, ZZ), - tereny usług rekreacji wodnej zagrożone powodzią (UW, ZZ), - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (MN), - tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych hodowlanych i ogrodniczych (RM), - tereny obszarów rekreacyjnych z zabudową letniskową (ZR), - tereny rolnicze (R), - lasy oraz tereny wód powierzchniowych (ZL, WS) - tereny rolnicze, lasy z terenami wód śródlądowych (R, ZL, WS) - tereny rolnicze, lasy z terenami wód powierzchniowych śródlądowych zagrożone powodzią (R, ZL, WS, ZZ), - tereny komunikacji (KD, KXP, KDW, KXPW)	669 ha	Uchwała V/43/07 z dnia 2007-03-27
11.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki cz. dz. nr 47/1, 49, 50, 52/3, 52/4 w Szenajdzie gmina Kościerzyna (zmiana planu ogólnego gminy Kościerzyna uchwalonego w 1990 r.)	- zabudowy mieszkaniowo usługowej (MN/UH), - tereny zabudowy jednorodzinnej (MN)	0,55	Uchwała V/190/97 z dnia 1987-08-14

lp.	Nazwa planu	Funkcja wiodąca	Pow.	Nr uchwały
12.	miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego działki cz. dz. nr 21 w Juszkach gmina Kościerzyna (zmiana planu ogólnego gminy Kościerzyna uchwalonego w 1990 r.)	tereny zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej (MN)	0,53 ha	Uchwała V/189/97 z dnia 1987-08-14

Gmina Kościerzyna poza niewielkimi fragmentami posiada obowiązujące plany miejscowe dla całego swojego obszaru. Natomiast obszar Parku w granicach gminy Kościerzyna w całości pokryty jest planami miejscowymi. Należy również zauważyć, że jedynie poza dwoma niewielkimi fragmentami zmiany planu ogólnego (uchwalonego w 1990 r.) obowiązujące plany są aktualne. Są to plany opracowane w latach 2007-19. Jako że są to opracowania sporządzone na podstawie obowiązującej ustawy z 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym problematyka w nich ujęta jest w pełni zgodna z art. 15 ustawy określającym wymagania, jakie plan miejscowy musi obecnie spełniać. Ponadto, co warto jest również podkreślenia opracowania te to w większości plany w granicach całych obrębów geodezyjnych, a więc o znacznych rozmiarach, co z kolei pozwalało na określenie spójnego zagospodarowania dla całych jednostek osiedleńczych w powiązaniu z sąsiedztwem.

Zakres merytoryczny planów jest zgodny z wymogami art. 15 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Ustalanie planu poza ustaleniem przeznaczenia poszczególnych terenów i parametrów zabudowy i zagospodarowania terenu regulują również szereg ważnych kwestii z punktu widzenia planowania przestrzennego w tym istotnych zagadnień z punktu widzenia ochrony wartości Parku. W planach wzięto pod uwagę obecne zainwestowanie terenów oraz wskazano tereny inwestycyjne przy generalnie respektowanej zasadzie wyznaczania granic jednostek osiedleńczych. Wskazane zostały tereny gospodarki rolnej i leśnej również z zakazem zabudowy, co ma zapobiegać rozprzestrzenianiu się zabudowy poza zawarte jednostki osiedleńcze. W planach ustalone zostały również warunki kształtowania i ochrony ładu przestrzennego, ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz krajobrazów kulturowych.

Sytuacja planistyczna na terenie gminy Kościerzyna w porównaniu do pozostałej części Parku i pozostałych gmin jest, zatem wyjątkowa. Jakkolwiek w można, co do niektórych rozwiązań przyjętych w planach mieć różne zdania, to jednak sytuacja, gdy są określone jasne warunki gospodarowania na danym terenie jest znacznie bardziej pożądana niż brak planu i zasad zagospodarowania terenu jak to ma miejsce na pozostałym obszarze Parku poza granicami gminy Kościerzyna.

Gmina Stara Kiszewa

Treny gminy Stara Kiszewa w granicach WPK nie posiadają obowiązujących planów miejscowych. Na obszarze w granicach Parku nie ma jednostek osiedleńczych.

Podsumowanie.

Należy podkreślić, że opracowanie planów miejscowych, jako podstawowego narzędzia realizacji polityki gminy w zakresie zagospodarowania przestrzennego daje pełne możliwości w granicach obowiązującej ustawy i przepisów odrębnych na kształtowanie ładu przestrzennego. Należy również zauważyć, że w sytuacji braku planu, realizacja inwestycji następuje na podstawie decyzji o warunkach zabudowy. Jest to instrument, który pozbawia w zasadzie gminę kontroli nad zagospodarowaniem jej obszaru. W obecnie obowiązującym stanie prawnym lokalizacja inwestycji na podstawie decyzji o warunkach zabudowy może być sprzeczna z polityką zagospodarowania przestrzennego gminy określona w studium. Decyzje nie muszą, bowiem być zgodne, z tym strategicznym dokumentem.

Prowadzi to do lokalizacji zabudowy w sposób często niekoordynowany i często zupełnie przypadkowy, na co gmina nie ma wpływu.

Plany miejscowe dają natomiast możliwość skoordynowanego działania inwestycyjnego w perspektywie długofalowej. Plan miejscowy zgodnie z zapisami ustawy narzuca szereg regulacji, ograniczeń, które inwestor musi spełnić, a które mają na celu kształtowanie ładu przestrzennego. Plan miejscowy pozwala na zapewnienie racjonalnego jednorodnego kształtowania zabudowy, kreowanie spójnego czytelnego i funkcjonalnego układu transportowego. Jest także narzędziem do ochrony walorów środowiska naturalnego, krajobrazu oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Pozwala na skoordynowane działania w zakresie uzbrojenia terenu, co z kolei pozwala na racjonalizowanie kosztów jej budowy.

Poza tym proces inwestycyjny dla inwestora w oparciu o plan miejscowy jest łatwiejszy i bardziej czytelny.

Reasumując należy stwierdzić, że racjonalnie prowadzona polityka w zakresie realizacji planów jest działaniem ze wszech miar pożądanym. Zarówno z punktu widzenia samorządu gminnego jak również mieszkańców gminy i potencjalnych inwestorów. Ma to też niepodważalne znaczenie dla ochrony walorów Parku.

3.6. Polityka przestrzenna na terenie Parku przy braku obowiązujących planów miejscowych

W sytuacji, gdy na danym terenie nie ma obowiązujący planów miejscowych określenie sposobu zagospodarowania terenu odbywa się, jak zaznaczono wcześniej, na podstawie decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego dla inwestycji celu publicznego.

Decyzję o lokalizacji inwestycji celu publicznego wydaje się po analizie warunków i zasad zagospodarowania terenu oraz jego zabudowy wynikających z przepisów odrębnych oraz po ustaleniu stanu faktycznego i prawnego terenu, na którym przewiduje się realizację inwestycji. Decyzja o warunkach zabudowy dla inwestycji wydana może zostać po przeprowadzenia analizy pod kątem funkcji i cech zabudowy i zagospodarowania terenu w zakresie warunków, o których mowa w art. 61 ust. 1-5 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Inwestycja musi jednocześnie stanowić kontynuację w zakresie funkcji oraz parametrów zabudowy w stosunku do istniejącej zabudowy w sąsiedztwie.

Na co zwrócono wcześniej szczególną uwagę, że decyzje o warunkach zabudowy nie muszą być zgodne ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Duża ilość wydawanych decyzji może prowadzić do praktycznie zupełnie niekontrolowanych działań inwestycyjnych, które mogą mieć niekorzystny wpływ na funkcjonowanie gminy w różnych płaszczyznach. Należy zauważyć, że w gminach położonych w granicach Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego jest to sytuacja stanowiąca normę.

Na terenie WPK problem ten nie występuje właściwie tylko w gminie Kościerzyna, gdzie cały obszar w granicach Parku posiada obowiązujące plany miejscowe. Polityka związana z gospodarką przestrzenną na terenie tej gminy można określić, jako spójną i racjonalną. Główne kierunki w zakresie kształtowania polityki przestrzennej na terenie gminy wyznaczone są w Studium, które w przypadku Kościerzyny jest dokumentem aktualnym pod względem formalnym i merytorycznym. Obowiązujące plany miejscowe na całym obszarze w granicach Parku są bezpośrednim narzędziem realizacji polityki gminy w zakresie kształtowania zagospodarowania przestrzennego. Taki stan rzeczy jest ze wszech miar pożądany i stanowi podstawowe narzędzie ochrony walorów Parku w kontekście gospodarki przestrzennej i kształtowania ładu przestrzennego na terenie Parku. Nie występuje na terenie gminy Kościerzyna problem związany z wydawaniem decyzji o warunkach zabudowy i ich negatywnymi skutkami.

Po wejściu w życie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w 2003 r. moc prawną utraciły wszystkie plany uchwalone przed 1994 r. W dużej mierze dotyczyło to tzw. planów ogólnych, które swoim zasięgiem obejmowały całe obszary gmin. Po utracie ich mocy wiele gmin zostało pozbawione praktycznie w całości planów miejscowych w swoich granicach. Taka sytuacja miała również miejsce w gminach na terenie Parku w gminach: Lipusz, Karsin, Dziemiany i Stara Kiszewa.

W gminach tych po utracie mocy planów ogólnych pozostały obowiązujące zamiany planu ogólnego uchwalone po 1994 r na przełomie XX i XXI w. Na obszarze Parku w ww. gminach obowiązuje zaledwie kilka planów o śladowej wręcz powierzchni. W sytuacji, gdy poza gminą

Lipusz, która ma w miarę aktualny dokument Studium, pozostałe gminy posiadają nieaktualne dokumenty. Są to opracowania sporządzone również w oparciu o ustawę z 1994 r., czyli zarówno pod względem formalnym jak i merytorycznym zdezaktualizowane nieodpowiadające obecnym standardom i wymogom dla tych dokumentów. Co również szczególnie istotne nie mają odniesienia do obecnie obowiązującego stanu prawnego w tym w szczególności aktów prawa odnoszących się do ochrony przyrody i środowiska. Trudno w tej sytuacji mówić o racjonalnym prowadzeniu polityki w zakresie planowania przestrzennego. Wyżej wymienione gminy w sytuacji, gdy praktycznie nie ma na ich terenach obowiązujących planów opierają działania związane z zagospodarowaniem przestrzennym, trudno tu mówić o przemyślanej polityce planistycznej, na wydawanych doraźnie decyzjach o warunkach zabudowy. W tej sytuacji oczywistym jest, że poza nielicznymi wyjątkami, cała zabudowa i zagospodarowanie terenów powstawała, w przeciągu ostatnich 18 lat, w oparciu o wydawane decyzje o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego. W kontekście ochrony walorów Parku jest to sytuacja bardzo niepożądana. Można w tym miejscu zwrócić uwagę, że fakt, iż w 2003 r. udało się przyjąć dla WPK plan ochrony, co nie jest powszechne dla parków krajobrazowych na terenie województwa pomorskiego, pozwoliło to, chociaż w ograniczonym zakresie mieć wpływ na zagospodarowanie przestrzenne. Dobra praktyka opiniowania decyzji o pozwoleniu na budowę nowych inwestycji przez Dyrektora WPK pozwala na egzekwowanie ujętych w planie ochrony wytycznych w zakresie dobrych wzorców zagospodarowania nawiązujących do regionalnej tradycji i w poszanowaniu walorów Parku. Należy jednak podkreślić, że działania te nie są w stanie zastąpić przemyślanej i spójnej polityki planistycznej prowadzonej przez samorząd gminny.

4. Diagnoza i ocena zmian zagospodarowania przestrzennego

4.1. Sytuacja formalno-prawna

Sytuacja formalno-prawna w zakresie zagospodarowania przestrzennego w stosunku do sytuacji mającej miejsce w roku 2001 r. (przyjęcie Planu Ochrony WPK przez Wojewodę Pomorskiego z dnia 07 sierpnia 2001 r.) zmieniła się.

Jak już wspomniano wcześniej 27 marca 2003 roku przyjęta została ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która reguluje zasady kształtowania polityki przestrzennej realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej. Zgodnie z ustawą utraciły moc wszystkie plany miejscowe, które zostały sporządzone przed 1994 r. Na mocy ustawy polityka planistyczna na poziomie gminy realizowana jest poprzez uchwalenie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Studium jest podstawowym narzędziem i instrumentem samorządu terytorialnego, poprzez który wyznaczane są kierunki polityki przestrzennej na obszarze gminy. Studium nie ma charakteru fakultatywnego, co oznacza, że jest w przeciwieństwie do planu miejscowego obowiązkiem jego posiadania przez gminę zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Studium jest sporządzane przez wójta/burmistrza/prezydenta zgodnie z art. 11 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a dokument składa się z części tekstowej

i graficznej. W studium należy uwzględnić zasady określone w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, ustalenia strategii rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz strategii rozwoju gminy, o ile gmina dysponuje takim opracowaniem.

Zakres rzeczowy studium określa art. 10. Studium składa się z części, w której określa się uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego i części stanowiącej kierunki, które wyznaczają zasady kształtowania polityki przestrzennej na terenie gminy.

Wszystkie gminy, których tereny wchodzą w skład Parku posiadają obowiązujące studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Jednak wyłącznie studia dla gminy Kościerzyna i Lipusz zostały opracowane w oparciu o obowiązującą od 2003 r. ustawę o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Studia dla gmin Dziemiany Karsin i Stara Kiszewa były opracowane na podstawie ustawy z 1994 r. (nieobowiązującej obecnie). Tym samym ich zakres rzeczowy nie w pełni odpowiada obecnej sytuacji prawnej.

Ocenę aktualności studium dokonuje się przynajmniej raz w kadencji i jest to obowiązek ustawowy nakładany na wójta/burmistrza/prezydenta. W celu oceny aktualności studium i planów miejscowych wójt/burmistrz/prezydent dokonuje analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, ocenia postępy w opracowywaniu planów miejscowych i opracowuje wieloletnie programy ich sporządzania w nawiązaniu do ustaleń studium. Wyniki tych analiz są przekazywane radzie gminy, która po ich ocenie podejmuje uchwałę w sprawie aktualności studium i planów miejscowych, a w przypadku uznania ich za nieaktualne podejmuje działania w celu opracowania studium.

W gminie Stara Kiszewa Rada Gminy podjęła uchwałę Nr XVI/100/2016 z dnia 24.05.2016 r. uznającą obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Kiszewa za nieaktualne. Tym samym zobowiązała Wójta do podjęcia działań do sporządzenia aktualnego Studium.

W gminach Dziemiany i Karsin takich działań nie podjęto. W gminach tych aktualność obowiązujących dokumentów jest wątpliwa. Można, zatem stwierdzić, że pomimo spełnienia ustawowego obowiązku posiadania przez gminy studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego większa część obszaru pozbawiona jest aktualnych dokumentów, co ma również wpływ na ochronę walorów Parku.

Podstawowym narzędziem i instrumentem samorządu terytorialnego, poprzez który realizowana jest polityka przestrzenna na obszarze gminy jest plan miejscowy. Ma on charakter fakultatywny, co oznacza, że nie ma obowiązku jego sporządzania. Plan jest sporządzany przez wójta/burmistrza/prezydenta zgodnie z art. 15 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a dokument planu opracowywany jest w formie uchwały i składa się z części tekstowej i graficznej. Plan miejscowy nie może naruszać ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i musi być zgodny z przepisami odrębnymi.

Przed dwudziestu laty zauważalnym problemem był brak zgodności dokumentów prawnych stanowiących podstawę prowadzenia gospodarki przestrzennej tj. obowiązujących planów ogólnych na obszarze parku i otuliny. Dotyczyło to głównie zakresu i sposobu regulacji

działalności, w szczególności odnoszących się do możliwości inwestowania. Również niektóre sformułowania odnoszące się do spraw ochrony wartości miały w ówczesnie obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego często charakter postulatyczny.

Po wejściu w życie w 2003 r. ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym moc prawną utraciły wszystkie plany miejscowe sporządzone przed 1994 r. Skutkiem tego była sytuacja, że praktycznie na terenie całego obszaru Parku nie było obowiązujących planów miejscowych poza nielicznymi i niewielkimi obszarowo zmianami planu ogólnego.

W obecnym czasie, co opisano szczegółowo już w pkt. 3.4 jedynie na terenie gminy Kościerzyna obowiązują na całym obszarze Parku plany miejscowe opracowane i uchwalone po 2007 r. W pozostałych gminach na terenie Parku nie został opracowany praktycznie żaden plan miejscowy po roku 2003 r. Nie ziściły się tym samym oczekiwania poczynione na etapie opracowania planu ochrony w 2001 r. W sytuacji braku planów nie zaistniały wszystkie pozytywne skutki, na które oczekiwano w nowej sytuacji prawnej. Plany miejscowe będące wyrazem realizacji polityki przestrzennej gminy i stanowiące odzwierciedlenie kierunków przyjętych w Studium miały także uwzględniać przewidywane warunki i wytyczne z planu ochrony i jednocześnie umożliwić lepszą koordynację działań gminy z działaniami organów rządowych. Trudno w obecnej sytuacji dla tych terenów z punktu widzenia polityki planowania przestrzennego mówić o prowadzeniu takiej polityki. Chyba, że zaniechania w tej materii również można uznać za działanie celowe zmierzające do zaniechania prowadzenia spójnej polityki zrównoważonego rozwoju w zakresie planowania przestrzennego na rzecz doraźnych decyzji, co z całą pewnością stanowi niekorzystny prognostyk dla ochrony Parku.

Nadal kwestią otwartą w sytuacji braku planów pozostaje obawa, że opracowanie planów będzie prowadzić do chęci osiągania przez gminy rozwiązań przynoszących szybkie korzyści ekonomiczne, które będą służyły raczej legalizacji zmian niekorzystnych dla ochrony Parku jak zabudowa terenów przyrodniczo cennych, nadmierna i niekorzystna eksploatacja walorów z punktu widzenia trwałości zachowania. Jakkolwiek obaw takich nie można wykluczyć to przykład gminy Kościerzyna pokazuje, że mimo wszystko sytuacja posiadania obowiązujących planów jest pożądana. Daje to lepsze narzędzia do eliminacji kontrowersyjnych rozwiązań w zagospodarowaniu terenów i może stać się narzędziem do poprawy ochrony walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych w Parku przy jednoczesnym ustaleniu zasad efektywnego gospodarowania w turystyce w poszanowaniu walorów Parku.

Nadal problemem jest niedostateczna skuteczność państwowego nadzoru budowlanego, czego efektem jest utrzymywanie się w przestrzeni parku obiektów budowlanych zrealizowanych nielegalnie i zagrażających w sposób oczywisty wartościom Parku.

4.2. Kształtowanie zagospodarowania przestrzennego

Aktualna pozostaje generalna diagnoza poczyniona na etapie opracowania obecnie obowiązującego Planu Ochrony w odniesieniu do Parku Krajobrazowego, że niski stopień zainwestowania w stosunku do jego wielkości i wartości, nie jest miejscem występowania negatywnych zjawisk w kształtowaniu przestrzeni, które w zasadniczy sposób powodują zagrożenia dla wartości Parku. Zagospodarowanie Parku nadal przebiega stosunkowo wolno. Nadal głównymi dziedzinami gospodarowania na terenie Parku jest gospodarka leśna i rolnictwo. Zauważalna jest jednak ciągła tendencja do rozwoju zagospodarowania związanego z obsługą ruchu turystycznego. Zauważalna jest także tendencja do zamiany obiektów rekreacyjnych, ale także siedlisk rolniczych pod funkcje osiedleńcze.

Nadal występują podobne tendencje jak na początku XX w. Na terenie Parku głównymi zagrożeniami w zakresie gospodarki przestrzennej są:

- 1) narastające zagospodarowanie i użytkowanie rekreacyjne związane z obsługą ruchu turystycznego, co ma głównie charakter sezonowy. Można tu jednak zauważyć tendencje do wydłużania sezonu, zwłaszcza w większych miejscowościach i w oparciu o ośrodki wypoczynkowe,
- 2) zauważalna tendencja do rozprzestrzeniania się zabudowy poza obszary zwartej zabudowy wsi. Szczególnie widoczne i niebezpieczne jest to w rejonie większych miejscowości o atrakcyjnym położeniu w sąsiedztwie atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo miejsc o dobrej dostępności komunikacyjnej. Ma to wpływ na zatracanie pierwotnych historycznego układów ruralistycznych wsi.
O ile na obszarze gminy Kościerzyna, której tereny w Parku posiadają plany miejscowe i gdzie ustalony jest zasięg zabudowy pozostał część Parku nie ma praktycznie poza bardzo małymi obszarami obowiązujących planów. Taka sytuacja sprawia, że rozwój zainwestowania jest trudny do opanowania,
- 3) lokalizacja dzikich, nielegalnych skupisk zabudowy letniskowej, campingów, pól namiotowych. W szczególności niebezpieczne jest to na terenach lasów (prywatnych), często w bezpośrednim sąsiedztwie jezior i gdzie utrudnione jest egzekwowanie warunków ochrony Parku i jego walorów,
- 4) stosowanie materiałów i technologii odbiegających w zasadniczy sposób od lokalnej tradycji budowlanej,
- 5) funkcjonowanie w przestrzeni obiektów i zagospodarowania o niskim standardzie, często obiektów opuszczonych, niszczących i dewastowanych, które mają negatywny wpływ na krajobraz i ład przestrzenny, ale również stwarzają realne zagrożenie katastrofy budowlanej,
- 6) rozwój komunikacji – dojazdy w granicach parku samochodami przez indywidualnych użytkowników, co stwarza rosnącą ciągle presję na udostępnienie dla tej formy komunikacji coraz większego obszaru, przez dostępność do dróg leśnych i polnych i ich modernizację i rozbudowę. Presja na przeznaczanie miejsc do parkowania, dzięki

parkingi. Szczególnie niepożądane jest to dla terenów Parku użytkowanego ekstensywnie i rejonów wrażliwych (np. rezerwat),

- 7) lokalizacja zabudowy o niskim standardzie na terenach rolnych jako zagospodarowanie w ramach agroturystyki (np. pola z przyczepami campingowymi), jak również sezonowe zagospodarowanie w większych miejscowościach,
- 8) podział gruntów rolnych na małe działki często poniżej minimalnej wielkości dla gruntów rolnych, z przeznaczeniem pod funkcje niezgodne z klasyfikacją gruntów (turystyka, rekreacja),
- 9) coraz lepsza dostępność do wody przy jednoczesnym braku odpowiednich systemów oczyszczania ścieków, w szczególności dotyczy to terenu gminy Kościerzyna, gdzie poza Wdzydzami nie ma sieci kanalizacji sanitarnej zbiorczej,
- 10) coraz intensywniejszy rozwój turystyki w oparciu o agroturystykę, często jest to zagospodarowanie wyłącznie już z nazwy powiązane z rolniczym charakterem terenu.

W operacie dotyczącym walorów kulturowych i fizjonomicznych istniejące i potencjalne zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne zostały ujęte wraz ze skutkami ich występowania dla walorów Parku.

W większości zagrożenia te są tożsame w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego. Kody zagrożeń wskazane w kolumnie 2 poniższych tabel przyjęto na podstawie Listy referencyjnej zagrożeń, presji i działań Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska Europejskiej Agencji Środowiska (EEA) - ostatnia aktualizacja: 12.04.2011*. Natomiast kategorię zagrożeń (bonitację) określoną w kolumnie 6 poniższych tabel oceniono stosując skalę bonitacji zagrożeń „Solon i in. (2015) **” ze zmianami, tj.:

- 0 – brak zagrożeń,
- 1 – zagrożenia potencjalne, niewielkie,
- 2 – zagrożenia potencjalne, umiarkowane,
- 3 – zagrożenia potencjalne, duże,
- 4 – zagrożenia istniejące, niewielkie, o słabnącym natężeniu,
- 5 – zagrożenia istniejące, niewielkie, względnie stałe,
- 6 – zagrożenia istniejące, niewielkie, o narastającym natężeniu,
- 7 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, o słabnącym natężeniu,
- 8 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe,
- 9 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, o narastającym natężeniu,
- 10 – zagrożenia istniejące, duże, o słabnącym natężeniu,
- 11 – zagrożenia istniejące, duże, względnie stałe,
- 12 – zagrożenia istniejące, duże, o narastającym natężeniu.
- ? – zagrożenie trudne do oceny

TABELA 7 Istniejące i potencjalne zagrożenia - wewnętrzne i zewnętrzne - oraz skutki

Ip.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
1.	G05	nieaktualne Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin	Brak spójnej polityki planistycznej, co ma wpływ na degradację walorów Parku	walory kulturowe i krajobrazowe	11	obszar WPK z wyłączeniem gminy Kościerzyna, Lipusz	Z	Aktualizacja Studiów w szczególności w gminach Karsin, Dziemiany, Stara Kiszewa
2.	G05	brak planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego dla większego obszaru Parku – realizacja gospodarki przestrzennej w oparciu o wydawanie decyzji o warunkach zabudowy dla poszczególnych inwestycji.	- powstawanie budynków niezgodnych z tradycją regionu, - powstawanie zabudowy bez właściwego zaplanowania jej, jako całości, ; - brak odpowiedniej infrastruktury technicznej (sieci wod-kan), powstawanie indywidualnych zbiorników bezodpływowych i studni głębinowych (zagrożenie obniżenie zwierciadła wody).	walory kulturowe i krajobrazowe	11	gmina Lipusz, Dziemiany i Karsin	Z	Konieczność sporządzenia przez gminy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w szczególności w gminach Karsin, Dziemiany, Lipusz.

lp.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
3.	G05.01	presja urbanizacyjna – zmiana destynacji turystycznych w związku z pandemią.	- Zwiększona liczba pól biwakowych w tym dzikich pól biwakowych w lasach prywatnych oraz zwiększona liczba osób z nich korzystających - niszczenie szaty roślinnej, powstawanie wydepczyk	walor kulturowy i krajo-brazowy	11	cały obszar WPK	Z	Rozproszenie ruchu turystycznego równomiernie po całym obszarze Parku Egzekwowanie przepisów prawa - likwidacja zabudowy nielegalnej.
4.	D01	rozwój komunikacji – dojazd w granicach parku samochodami przez indywidualnych użytkowników.	- ciągle rosnąca presja na udostępnienie dla tej formy komunikacji coraz większego obszaru Parku, przez dostępność do dróg leśnych i polnych i ich modernizację i rozbudowę. - presja na przeznaczanie miejsc do parkowania, dzikie parkingi. Szczególnie niepożądane jest to dla terenów Parku użytkowanego ekstensywnie		11	Cały obszar WPK Drogi powiatowe, gminne, drogi na terenach leśnych	Z	Poprawa dostępności miejsc parkingowych, Propagowanie transportu zbiorowego, Ograniczenie niekontrolowanego poruszania się transportu indywidualnego

Ip.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
			i rejonów wrażliwych (np. rezerwat) tereny lasów					
5.	G05	brak procedur i dobrych praktyk w kompleksowej opiece konserwatorskiej w odniesieniu do zespołów i obiektów zabytkowych.	- Brak holistycznej opieki nad zespołem zabytków zlokalizowanych na obszarze WPK. - Brak konkretnych wytycznych dla gmin spójnych na całym obszarze WPK, dotyczących zachowywania walorów historycznych obiektów. - Dewastacja obiektów zabytkowych.	walor kulturowy i krajobrazowy	11	cały obszar WPK	Z	Stworzenie konkretnych wytycznych dla gmin spójnych na całym obszarze WPK dotyczących zachowywania walorów historycznych obiektów.
6.	G05	wprowadzanie ogólnokrajowych przepisów i programów wprowadzających uproszczone procedury budowy domów	- Powstawanie większej liczby budynków nieposiadających cech architektury regionalnej. - Lokalizowanie budynków poza obszarami zwartej zabudowy.	walor kulturowy i krajobrazowy	9	cały obszar WPK	Z	Brak możliwości likwidacji zagrożenia z uwagi na skalę makro zamierzenia.

Ip.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
		(np. poprzez wprowadzenie zapisów Polskiego Ładu).						
7.	M01	Zmiany czynników abiotycznych- zmiany klimatyczne	- Występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych wpływających na wygląd krajobrazu oraz stan techniczny budynków (silne wiatry) – straty w terenach leśnych oraz obiektach zabudowlanych. - Zjawisko suszy hydrologicznej, zanikanie siedlisk fauny i flory.	walor kulturowy i krajobrazowy walor przyrodniczy	12	cały obszar WPK	Z	Brak możliwości likwidacji zagrożenia z uwagi na globalną skalę zjawiska.
8	G05.01	tendencja do rozprzestrzeniania się zabudowy poza obszary zwartej zabudowy wsi.	- szczególnie widoczne i niebezpieczne w rejonie większych miejscowości o atrakcyjnym położeniu w sąsiedztwie atrakcyjnych przyrodniczo i kra-	walory kulturowe i krajobrazowe	11	cały obszar WPK	W	Konieczność sporządzenia przez gminy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz aktualizacji Studium w gminach Dziemiany, Karśin, Stara Kiszewa

lp.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
			obrazowo miejsc o dobrej dostępności komunikacyjnej. - zatracanie pierwotnych historycznych układów ruralistycznych wsi.					
9	G05.10	Zanikanie stosowania tradycyjnych technik i materiałów do budowania ogrodzeń.	- Dysharmonijny wygląd pozbawiający unikalnego charakteru poszczególnych wsi.	walor kulturowy i krajobrazowy	9	cały obszar WPK	W	Promowanie dobrych praktyk z zakresu regionalnej architektury poprzez edukację, łatwiejszy dostęp do materiałów edukacyjnych, promowanie dobrych praktyk w regionie.
10	E04	Wprowadzanie form zabudowy, detalu architektonicznego i elementów małej architektury ogrodu wynikających z bieżących trendów architektonicznych.	- Występowanie na terenie Parku obiektów o obniżonych walorach estetycznych, - Zanikanie tradycyjnych sposobów użytkowania	walor kulturowy i krajobrazowy	10	cały obszar WPK	W	Promowanie dobrych praktyk z zakresu regionalnej architektury poprzez edukację, łatwiejszy dostęp do materiałów edukacyjnych, promowanie dobrych praktyk w regionie.

lp.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
			przestrzeni i budowy budynków w regionie, unifikacja w skali krajowej.					
11	J03.02	Zanikanie tradycyjnych form ogrodów przydomowych.	- Wypieranie i zanikanie gatunków rodzimych, zanik tradycyjnych wiejskich ogrodów przydomowych z roślinnością charakterystyczną dla regionu Kaszub. - Dominacja w krajobrazie zespołów zabudowy jednorodzinnej drzew i krzewów iglastych, np. tuje i nierodzące jałowce; krajobrazy cmentarne.	walor kulturowy	9	cały obszar WPK	W	Działania edukacyjne wśród mieszkańców wskazujące rodzime gatunki roślin dla obszaru WPK, ułatwienie dostępu do rodzimych gatunków roślin.
12	G05	Brak dbałości o zachowanie tradycji budowlanych charakterystycznych dla Kaszub Południowych	- Zepsucie formy i detalu architektonicznego w zabytkowych budynkach. - Uszczuplanie zasobów historycznej zabudowy w	walor kulturowy i krajobrazowy	9	cały obszar WPK	W	Promowanie dobrych praktyk z zakresu regionalnej architektury poprzez edukację, łatwiejszy

lp.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
			regionie, co zmniejsza atrakcyjność walorów kulturowych i krajobrazowych WPK.					dostęp do materiałów edukacyjnych.
13	G05	Trudność z wykorzystaniem obiektów zabytkowych dla nowych funkcji (ze względu np. na stan techniczny i standard zabudowy.)	- Budowanie nowych budynków bez poszanowania dla zabytkowej zabudowy. - Niszczenie historycznych budynków i ich tradycyjnego układu na działce.	walor kulturowy	11	cały obszar WPK	W	Sytuowanie nowych budynków w odległości pozwalającej na zachowanie proporcji i odległości pomiędzy budynkami w zagrodzie.
14	H07	Sytuowanie obiektów dysharmonizujących krajobraz.	- Dewastacja widoków z przedpól ekspozycji, punktów i osi widokowych.	walor krajobrazowy	11	cały obszar WPK	W	Działania edukacyjne związane ze stosowaniem kolorystyki obiektów i zagospodarowania dopasowanej do otoczenia.
15	H07	Sytuowanie obiektów za blisko linii brzegu jezior i rzek.	- Dysharmonizacja naturalnego charakteru wnętrz widokowych kompleksu jezior Wdzydzkich.	walor krajobrazowy	8	obszar 100m od linii brzegu jezior, rzek i naturalnych zbiorników wodnych – głównie	W	Wprowadzanie zakazu zabudowy w mpzp i wprowadzanie stref ochrony

lp.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
						jednostka krajo- brazowa K1, a także w jednost- kach K2.1; K2.2; K3.1; K3.2; K4		widoku do gminnych do- kumentów planistycz- nych.
16	G05	Niewykorzystanie poten- cjału ekspozycji krajo- brazu.	- Brak kształtowania świadomości istnienia, wśród mieszkańców i tu- rystów, atrakcyjnych pa- noram osi widokowych.	walor krajo- brazowy	7	cały obszar WPK	W	kształtowanie świadomo- ści istnienia, wśród miesz- kańców i turystów, atrak- cyjnych panoram osi wi- dokowych poprzez warsz- taty, tablice informacyjne w miejscach gdzie widok jest atrakcyjny.
17	H07	Zarastanie terenów przedpola widokowego widocznego z punktów widokowych.	- Zmniejszanie się atrak- cyjności krajobrazowej WPK.	walor krajo- brazowy	6	przedpola ekspoz- ycji z punktów widokowych wy- stępujących w stre- fach K1.1; K1.2; K1.3; K2.1; K3.1; K3.2; K4; EK (w tym przy drodze woje- wódzkiej nr 235 na odcinku pomiędzy	W	wyznaczenie punktów wi- dokowych i stworzenie przy nich zaplecza usług- owego

lp.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
						Lipuszem a Kaliszem Kaszubskim oraz przy drodze Kliczkowy – Borsk)		
18	A02.01	Wprowadzanie monokultury na dużych obszarach pól.	- Zanikanie miedz między polami, śródpolnych zadrzewień oraz tradycyjnych upraw charakterystycznych dla Kaszub. - Zastępowanie tradycyjnie uprawianych roślin gatunkami obcymi. - Ubożenie krajobrazu i zmniejszanie się liczby wewnątrz krajobrazowych.	walor kulturowy i krajobrazowy	8	jednostka krajobrazowa K3	W	Działania edukacyjne wśród rolników z zakresu wpływu śródpolnych zadrzewień na np.: krajobraz i mikroklimat.
19	G02.08	Sezonowe zagospodarowanie turystyczne.	- Degradacja walorów krajobrazowych - Zmniejszanie się świadomości tradycji budowlanej regionu.	walor kulturowy i krajobrazowy	12	cały obszar WPK	W	Sporządzenie i wdrożenie uchwał właściwych Rad Gmin tzw. uchwał krajobrazowych, prowadzenie działań edukacyjnych.

lp.	Kod EEA*	Opis zagrożenia (źródło zagrożenia)	Skutki oddziaływania zagrożenia	Przedmiot ochrony objęty zagr.	Kat. zagr. (rodzaj)	Lokalizacja zagrożenia (główne miejsca występowania)	Typ zagrożenia (pochodzenie: W- wewnętrzne, Z- zewnętrzne)	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków
			- Zaburzanie tradycyjnego układu historycznych wsi.					
20	G05.01	Lokalizacja dzikich pól biwakowych w lasach prywatnych (niezgodnie z ich przeznaczeniem).	- Dewaloryzacja wizualna kompleksu lasów Wdzydzkich. - Występowanie większych skupisk zanieczyszczeń w okolicy pól biwakowych. - Niszczenie szaty roślinnej, powstawanie wydepczyk.	walor krajo-brazowy	11	cały obszar WPK	W	Egzekwowanie przez powołane do tego służby użytkowania lasów zgodnie z przepisami odrębnymi.
21	G01	Dysharmonijne formy sprzętu wodnego i mebli pływających niewspółgrające z krajobrazem.	- Dewaloryzacja wizualna kompleksu jezior Wdzydzkich.	walor kulturowy i krajo-brazowy	8	jednostka krajobrazowa K1.1	W	Działania edukacyjne oraz wsparcie organizacyjne dla przedsiębiorców.

4.3. Przykłady zagrożeń zagospodarowania przestrzennego mające negatywny wpływ na walory Parku

Należy zwrócić uwagę, że wiele niekorzystanych działań na terenie Parku występuje pomimo podjęcia działań ochronnych w Parku zarówno w zakresie formalno-prawnym jak i podjętych działań ochrony cennych walorów poprzez działania bezpośrednie w przestrzeni Parku. Najczęściej jest to związane z niską świadomością roli i funkcji parku i sposobu oddziaływania nieprzemyślanych działań na jego walory. Wiąże się to również z chęcią osiągnięcia szybkich zysków z prowadzonej działalności.

TABELA 8 Przykłady zagrożeń lub działań mogących nosić takie znamiona występujących na obszarze WPK

Lp.	zdjęcie/lokalizacja	opis negatywnego oddziaływania na walory Parku
1.	 fot.74 Juszki	Juszki – zagospodarowanie znajdujące się w południowej części wsi. Powstała tu nowa zabudowa, wokół której znajduje się zagospodarowanie o niskim standardzie(przyczepy campingowe). Miejsce w negatywnie wpływ na walory układu ruralistycznego zabytkowej wsi.
2.	 fot. 75 Juszki	Juszki – teren położony w północno-wschodniej części wsi. Zorganizowane na wydzielonej działce miejsce z kilkunastoma przyczepami campingowymi o pow. ok. 1ha służące obsłudze turystów. Miejsce w sąsiedztwie zachowanego historycznego układu ruralistycznego wsi jest zupełnie obce i ma negatywny wpływ na walory krajobrazowe miejscowości i Parku.
3.	 fot.76 Juszki	Juszki – teren na wschód od wsi. Na obszarze ok. 1ha wycięty las. Teren podzielony na działki ok. 1500 m² (?) Zagospodarowanie domek holenderski, wzdłuż posesji nasadzenia świerków. Miejsce dysharmonijne w obszarze lasów wokół negatywnie oddziałujące na walory krajobrazowe Parku.

4.	 fot.77 Słupinko	Słupinko - zabudowa w letniskowa nad jeziorem Słupinko. Przykład zabudowy w obszarze lasu. Budynki o różnych kształtach dachów w tym z płaskim obcym historycznie w rejonie Parku. Kolorystyka obiektów powoduje, że dodatkowo są mocno wyeksponowane w środowisku leśnym.
5.	 fot. 78 rejon jeziora Strupino	droga Juszki – Gołuch – dzikie obozowisko w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora Strupino. Przykład sezonowego zagospodarowania o niewątpliwie negatywnym oddziaływaniu na walory Parku.
6.	 fot. 79 Juszki	Juszki – przykład zabudowy w centrum wsi o dachu płaskim tzw. „klocek”. Zabudowa obca w stosunku do historycznej tradycji budownictwa we wsi. Tym bardziej widoczna ze względu na swoje położenie w miejscowości o licznie zachowanych budynkach historycznych oraz położona na wyniesieniu, nieotoczona praktycznie żadną zielenią.
7.	 fot.80 Piechowice	Piechowice – budynek mieszkalny przy głównej drodze. Prawdopodobnie o pochodzeniu historycznym, czego można domyślić się identyfikując pierwotną bryłę. Obecnie po rozbudowach – ściana boczna i od strony ogrodu oraz po wykonaniu całej elewacji z sidingu zatracił swoje walory.

8.	 fot.81 Tomaszewo	Tomaszewo – budynek na uboczu od osady. Architektura obca w stosunku do tradycji regionalnej. Negatywne w odbiorze jest znaczne wyniesienie parteru, co powoduje, że budynek sprawia wrażenie zbyt wysokiego.
9.	 fot. 82 Piechowice	Piechowice – budynek położony przy głównej drodze w miejscowości malowniczo położonej nad jeziorem Gogolino. Kształt bryły w pewnych elementach nawiązuje do zabudowy historycznej. Jednak skala obiektu znacznie przekracza zarówno w rzucie jak i wysokości standardy zabudowy tradycyjnej. Widoczne jest to, tym bardziej że w sąsiedztwie położone są budynki historyczne o wartościach kulturowych.
10.	 fot. 83 Szludron	Szludron – przykład nowej zabudowy o niewykończonej elewacji stwarzające wrażenie zabudowy zdwastowanej.
11.	 fot. 84 Przytarnia	Przytarnia – przykład zabudowy o historycznym pochodzeniu przy jednej z głównych ulic w miejscowości. Budynki opuszczone, niszczące, negatywnie odbierane w otoczeniu. Stan techniczny zwłaszcza budynków gospodarczych stwarza realne niebezpieczeństwo zawalenia się.

12.	 fot. 85 Wdzydze	Wdzydze – przy głównej ulicy Gulgowskich w sąsiedztwie przystani jachtowej znajduje się ruina budynku mieszkalnego (lub budowy nieukończonej). Jest to obiekt mocno wyeksponowany w otoczeniu i stanowi element dysharmonijny przy ulicy.
13.	 fot. 86 jezioro Radolne	Jezioro Radolne – na północnym brzegu jeziora znajdują się ruiny ośrodka wczasowego nie czynnego od kilku lat. Niszczący obiekt o znacznej kubaturze położony w obszarze leśnym stanowi wraz z całym otoczeniem na działce miejsce zaniedbane wykorzystywane do dzikich noclegowni. Obiekty poza ewidentnym negatywnym oddziaływaniem na krajobraz Parku stanowią również zagrożenie katastrofą budowlaną.
14.	 fot.87 jezioro Długie	Jezioro Długie – przykład zabudowy bezpośrednio przy brzegu jeziora. Stanowi to wątpliwy ze względu na ochronę walorów krajobrazowych jeziora przykład zagospodarowania.
15.	 fot. 88 Wdzydze	Wdzydze – przykład nowej zabudowy położonej przy głównej drodze w sąsiedztwie jeziora. Budynek zupełnie obcy w stosunku do charakterystycznej zabudowy tradycyjnej. Ewidentny przykład zabudowy zrealizowanej w kompletnym braku poszanowania tradycji budowlanej Kaszub. Obiekt stanowi szczególnie negatywny element obcy w otoczeniu nawet w sąsiedztwie innej zabudowy, która pozostawia wiele do życzenia, jeśli chodzi o nawiązanie do tradycji budowlanej regionu.

16.	 fot. 89 Wdzydze	Wdzydze – zagospodarowanie rekreacyjne w centrum miejscowości stanowiące element dysharmonijny
17.	 fot. 90 punkt widokowy na drodze do Borska	droga powiatowa – punkt widokowy – budynek realizowany w osi punktu widokowego jako przykład braku poszanowania dla krajobrazu. W dużej mierze jest to również wynik braku ochrony tego typu cennych miejsc poprzez ustalenia planu miejscowego.
18.	 fot. 91 tereny leśne w granicach Parku	Gospodarka leśna na terenie Parku jako przykład gospodarowania mający wpływ na krajobraz.

4.4. Przykłady zagospodarowania i architektury regionalnej mające pozytywny wpływ na walory Parku

Współczesne kształtowanie architektury regionalnej

(Źródło: Plan Ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego z 2001 r., „Regionalne budownictwo na Kaszubach Jeziornych w XXI w.”, „Budownictwo Ludowe na Kaszubach” J. Knyba.)

Cechy jakie powinno posiadać zagospodarowanie przestrzenne wsi i działek na terenie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego:

- ograniczenie kierunków przestrzennego rozwoju wsi do zabudowy wolnych działek we wnętrzu wsi. Ewentualnie tworzenia pojedynczych nowych na przedłużeniu naturalnych kierunków rozwoju wsi,
- zakaz wprowadzania zabudowy II rzędu,
- zaleca się adaptację i rewaloryzację, ewentualne rekonstrukcję zabytkowych obiektów drewnianych,
- budynki mieszkalne powinny być usytuowane na działce szerszym bokiem równolegle do drogi, można dopuścić uzasadnione historycznie lub krajobrazowo ustawienie wąskofrontowe,
- nowe działki powinny mieć wielkość nie mniejszą niż 1000 m² poza terenami rolnymi;
- ogrodzenia w postaci drewnianych parkanów sztachetowych,
- prostokątne wąskie przedogródki o stosunku maksymalnym 1:2

4.4.1. Typy architektury regionalnej

W kształtowaniu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy pożądana jest kontynuacja tradycji budowlanej Kaszub poprzez nawiązanie do typów zabudowy lub detalu architektonicznego charakterystycznego dla tego regionu. Typy architektury regionalnej preferowane formy zabudowy i detalu architektonicznego zostały ujęte w pkt. 6.3 w rozdziale II – Strategia ochrony.

4.4.2 Współczesne przykłady zabudowy na terenie Parku nawiązujące do architektury regionalnej

TABELA 9 Współczesne przykłady zabudowy na terenie Parku nawiązujące do architektury regionalnej

	
Fot. 92 Budynek mieszkalny o prostej formie i poprawnych proporcjach, wykończony na wzór architektury regionalnej regionu, Juszki	Fot. 93. Budynek mieszkalny skonstruowany z elementów historycznych budynków. Proporcje, forma i wykończenie jak w regionalnej architekturze regionu.

	
Fot. 94 Budynek mieszkalny o formie zabudowy gospodarczej, wykończony na wzór architektury regionalnej regionu	Fot. 95 Budynek mieszkalny o prostej formie i poprawnych proporcjach z gankiem, wykończony na wzór architektury regionalnej regionu, Wąglikowice
	
Fot. 96 Budynek gospodarczy nie nawiązujący kształtem dachu do regionalnej architektury.	Fot. 97 Budynek mieszkalny o prostej formie i poprawnych proporcjach, wykończony na wzór architektury regionalnej regionu.
	
Fot. 98 Budynek mieszkalny o poprawnych proporcjach z podcieniem narożnikowym. Formę deharmonizuje balkon oraz kształt okien. Wykończenie w postaci kamiennych płytek nie nawiązuje do architektury regionalnej.	Fot. 99 Budynek mieszkalny o poprawnym kształcie dachu z podcieniem narożnikowym. Proporcje i formę deharmonizuje zaokrąglenia, wcięcie, balkon oraz kształt okien. Wykończenie kamieniem i płytkami ceglanymi nie nawiązuje do architektury regionalnej.

TABELA 10 OGRODZENIA – pozytywne przykłady wpisujące się w regionalne tradycje

Fot. 100 ogrodzenie sztachetowe o cechach płotu regionalnego używanego przy gospodarstwach domowych.

Fot. 101 ogrodzenie sztachetowe o cechach płotu regionalnego używanego przy gospodarstwach domowych.

Fot. 102 ogrodzenie sztachetowe nawiązujące do płotów regionalnych używanych przy gospodarstwach domowych.

Fot. 103 ogrodzenie sztachetowe nawiązujące do płotów regionalnych używanych przy gospodarstwach domowych.

TABELA 11. OGRODZENIA – negatywne przykłady, niewpisujące się w regionalne tradycje

Fot. 104

Fot. 105

Fot. 106

Fot 107

5. Podsumowanie części diagnostycznej i stanu istniejącego

Zgodnie z ustaleniami przyjętymi w Operacji walorów kulturowych i fizjonomicznych krajobrazu elementami posiadającymi najwyższe walory kulturowe na terenie Wdzydzkiego Parku Kulturowego są zachowane w stosunkowo dobrym stanie ruralistyczne zespoły wsi, które znajdują się we wpisie do rejestru zabytków województwa pomorskiego. Są to wsie: Juszki, Wdzydze Tucholskie, Wąglikowice, Przytarnia.

Ponadto zachowane walory przestrzenne posiadają również zespoły ruralistyczne wsi, przysiółki i zespoły zabudowy będące w strefie ochrony konserwatorskiej: Czarne, Kalisz, Piechowice, Borsk, Czarlina, Loryniec, Szenajda, Wdzydze, Płocice.

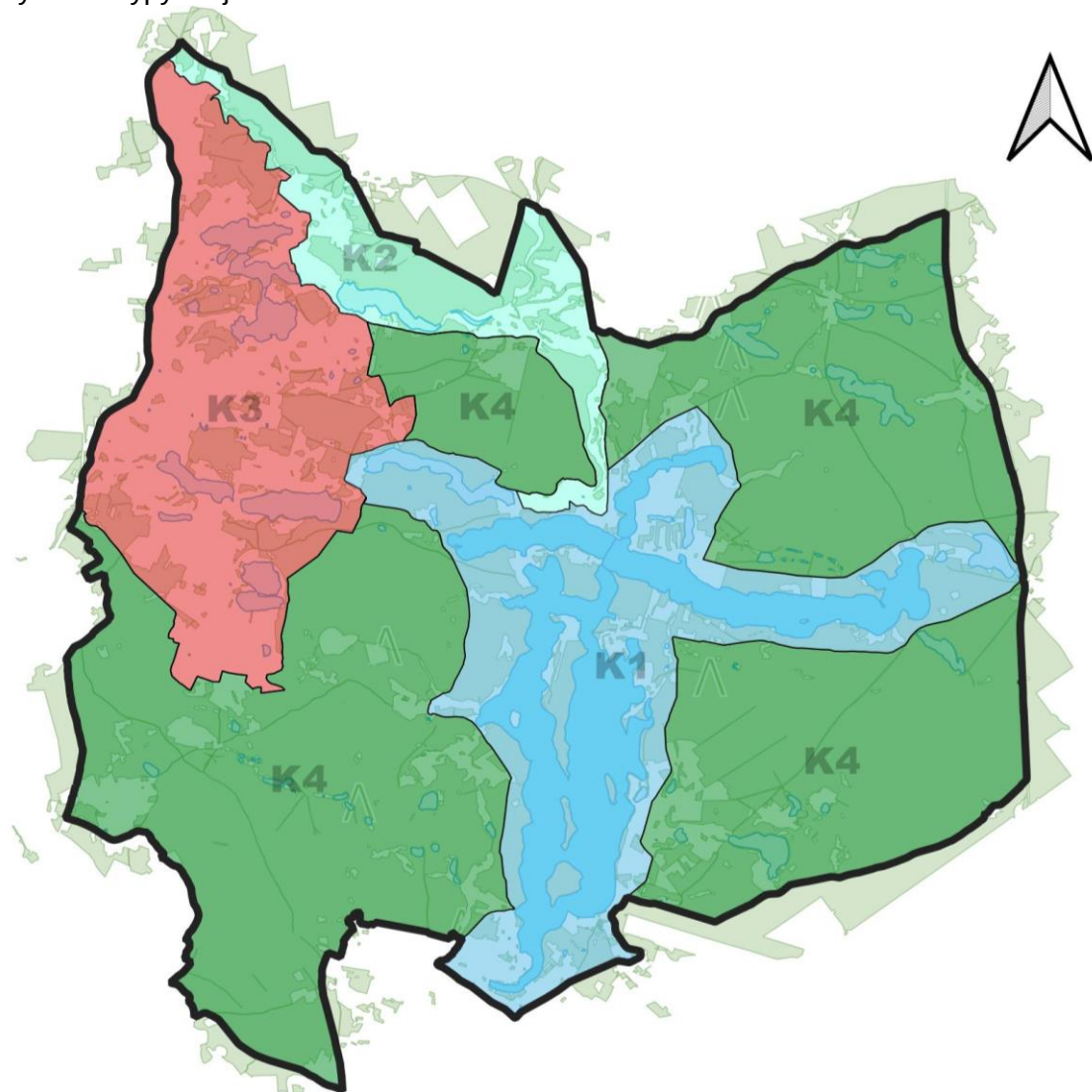
Obiektami nadającymi charakteru tradycyjnej wsi i pól są także liczne występujące na terenie Parku krzyże i kapliczki przydrożne. Do ważnych elementów tożsamości kulturowej Parku zaliczyć też należy Kaszubski Park Etnograficzny im. Teodory i Izzydora Gulgowskich.

Za Operatem walorów kulturowych i fizjonomicznych krajobrazu na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego wyróżniają się cztery główne fizjonomiczne typy krajobrazów:

- K1 – zespół wewnątrz krajobrazowych kompleksu Jezior Wdzydzkich, stanowiący o tożsamości obszaru Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego;
- K2 – zespół wewnątrz krajobrazowych dolin rzecznych Wdy i Trzebiochy;
- K3 – zespół wewnątrz krajobrazowych wysoczyzny morenowej „Wyspy Raduńskiej”;
- K4 – zespoły wewnątrz krajobrazowych krajobrazów leśnych.

Za elementy posiadające najwyższe walory krajobrazowe na terenie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego na poziomie ponadregionalnym i regionalnym należy uznać w ekspozycji biernej wnętrza krajobrazowe wysoczyzny morenowej „Wyspy Raduńskiej” i kompleksu Jezior Wdzydzkich. Natomiast w ekspozycji czynnej otwarcia widokowe na zespół jezior Wdzydzkich (K1) i „Wyspę Raduńską” (K2). Na poziomie lokalnym z ekspozycji czynnej są to szerokie panoramy z platform i wież widokowych, trasy pejzażowe prowadzące przez charakterystyczne punktu jednostek krajobrazowych oraz oś widokowa na kościół w Wąglikowicach. Ekspozycja bierna wnętrza krajobrazowe wysoczyzny morenowej dolin rzecznych Wdy i Trzebiochy (K2) i krajobrazów leśnych (K4).

Ryc. 19: Typy krajobrazu na terenie WPK

LEGENDA

granica WPK

typy krajobrazu

K1 - zespół wnętrz krajobrazowych kompleksu Jezior Wdzydzkich

K2 - zespół wnętrz krajobrazowych doliny Wdy i Trzebiochy

K3 - zespół wnętrz krajobrazowych wysoczyzny morenowej "Wyspy Raduńskiej"

K4 - zespoły wnętrz krajobrazowych krajobrazów leśnych

0 1 2 km

Źródło: opracowanie własne

ROZDZIAŁ II STRATEGIA OCHRONY

6. Koncepcja ochrony zasobów Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego

W Uchwale Nr 145/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego w §2 zostały określone następujące szczególne cele ochrony Parku:

- 1) zachowanie unikatowych form ukształtowania terenu, w tym charakterystycznych dla krajobrazu sandrowego: rynien jeziornych, dolin rzecznych i niecek wytopiskowych, a także wzniesień morenowych,
- 2) utrzymanie spójności przestrzennej ekosystemów leśnych i ich renaturalizacja, z uwzględnieniem potrzeb ochrony siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin, grzybów i zwierząt oraz ich siedlisk,
- 3) aktywna ochrona półnaturalnych fitocenozy nieleśnych,
- 4) ochrona śródleśnych torfowisk oraz jezior lobeliowych i oczek wodnych - w szczególności występujących tam siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt,
- 5) ochrona i utrzymanie naturalnej struktury hydrograficznej charakterystycznej dla obszarów sandrowych oraz przeciwdziałanie pogarszaniu jakości wód powierzchniowych,
- 6) utrzymanie naturalnej różnorodności fauny oraz tworzenie warunków umożliwiających restrykcję gatunków, a w szczególności troci jeziorowej i raka szlachetnego,
- 7) **ochrona swoistych wartości historycznych i kulturowych — w szczególności zabytkowych układów ruralistycznych i tradycyjnych form budownictwa oraz dziedzictwa kultury materialnej i niematerialnej ludności kaszubskiej,**
- 8) **ochrona i rewitalizacja mozaiki krajobrazu leśnego i rolniczego, a także specyficznych wnętrza krajobrazowych oraz przedpoli punktów i ciągów widokowych,**
- 9) **oszczędne użytkowanie i planowe, kompleksowe kształtowanie przestrzeni uwzględniające ochronę walorów krajobrazowych, w tym lokalnego krajobrazu kulturowego.**

6.1. Ogólne założenia rozwoju

6.1.1. Zasada trójochrony jako podstawa działań na terenie Parku

Ogólne założenia rozwoju przyjęte w obowiązującym planie ochrony Parku pozostają nadal aktualne. Jako podstawową zasadę działań na terenie Parku jest zasada trójochrony.

Plan ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego ma posłużyć do tworzenia podstaw dla polityki przestrzennej, w której określone zostają zasady, form i kierunki działań, które będą umożliwiały zachowanie, popularyzację i upowszechnienie wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Parku przy jednoczesnym racjonalnym rozwoju zainwestowania i gospodarowania na jego terenie.

Idea trójochrony rozumiana jest, jako jednoczesna ochrona walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych Parku. Jest to podstawowe założenie, że plan ochrony winien stanowić narzędzie do zarządzania w obszarze Parku w celu realizacji trójochrony, przy jednoczesnej koegzystencji i współistnienia innych funkcji społecznych i gospodarczych. Takie podejście do ochrony powinno zapewnić racjonalność gospodarowania na terenie Parku. Zarządzanie przestrzenią w Parku winno przyjmować tę zasadę, jako podstawę działań.

6.1.2. Założenia przestrzenne kształtowania funkcji ekologicznych

Zgodnie z obowiązującym operatem podstawowe działania przestrzenne w zakresie kształtowania funkcji ekologicznych to:

- a) utrwalenie polityki zrównoważonego rozwoju, jako podstawowego kierunku kształtowania przestrzeni i zagospodarowania gmin na terenie Parku,
- b) racjonalna gospodarka zasobami środowiska poprzez oszczędne gospodarowanie zasobami oraz energią w produkcji oraz gospodarstwach domowych,
- c) ochrona czynna środowiska przyrodniczego w tym kształtowanie powiązań przestrzennych terenów cennych pod względem ekologicznym i przyrodniczym oraz dążenie do eliminacji zagrożeń dla środowiska,
- d) rozbudowa i modernizacja systemów infrastruktury technicznej ochrony środowiska.

Zapewnienie powiązań między obszarami, których podstawowym celem jest pełnienie funkcji ekologicznych, a innymi obszarami przez:

- a) zapewnienie ciągłości przestrzennej obszarów ważnych pod względem ekologicznym: rezerваты przyrody, pomniki przyrody, ciekі wodne, zbiorniki wodne, kompleksy leśne, zadrzewienia śródpolne,
- b) strefowanie rozwiązań struktury funkcjonalno-przestrzennej stopniujących wzajemne oddziaływanie terenów zainwestowanych i terenów biologicznie aktywnych,
- c) kształtowanie wewnątrz struktur zagospodarowanych powiązań z otoczeniem terenów ważnych ekologicznie,
- d) kształtowanie wewnętrznej struktury obszarów zagospodarowanych przy zachowaniu możliwie dużego udziału powierzchni biologicznie czynnej.

Uwarunkowane przestrzennie czynniki kształtowania systemu ekologicznego:

- a) wyrównanie opóźnień w rozwoju urządzeń kanalizacyjnych i oczyszczania ścieków w stosunku do rozwoju sieci wodociągowej i korzystania z wód,
- b) zmiana i modernizacja technologii w gospodarowaniu ciepłem – dalsze ograniczanie udziału węgla, jako źródła energii, poprawa wydajności urządzeń energetycznych
- c) propagowanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- d) zmiana i modernizacja technologii w energetyce cieplnej w działalnościach produkcyjnych (zmniejszenie energo- i zasobochłonności, zamknięte obiegi technologiczne wody i surowców, komplementarność technologii),
- e) propagowanie i wymuszanie segregacji i odzysku surowców wtórnych w gospodarce odpadami,
- f) preferencje dla komunikacji zbiorowej i rowerowej oraz integracja tych systemów.

6.1.3. Współistnienie różnych funkcji społeczno-gospodarczych

Na terenie Parku powinny rozwijać się działalności, które nie będą stanowiły zagrożenia dla jego walorów. W szczególności powinny to być funkcje, które mają swoją genezę wynikającą z położenia warunków naturalnych i kulturowych.

Należy przyjąć, że pożądany jest rozwój działań:

- a) mających genezę w procesach historycznych przy wykorzystaniu występujących lokalnie zasobów, a zarazem nie powodują negatywnych skutków dla chronionych wartości Parku,
- b) posiadających korzystne, a niedostatecznie jeszcze wykorzystane możliwości rozwoju,
- c) w kierunku zachowania wielofunkcyjności i różnorodności kształtowanie.

Ograniczeniu powinny podlegać natomiast działalności, które mają miejsce w Parku w wyniku wykorzystania specyficznych zasobów, a powodują także niekorzystne skutki dla walorów parku (np. nielegalne zagospodarowanie).

6.2. Podstawy wykorzystania walorów Parku i kształtowania zagospodarowania w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju

Wykorzystywanie i udostępnienie walorów parku zgodnie ze zrównoważonym rozwojem, przy pomocy kształtowania zagospodarowania przestrzennego powinno następować w oparciu o następujące warunki:

- a) poszanowania zasobów stanowiących o istocie i wartościach parku, będących podstawą zaspokajania potrzeb egzystencji i rozwoju,
- b) harmonijny rozwój społeczny, ekonomiczny, środowiskowych, kulturowy,
- c) kompleksowe rozpatrywanie długofalowych zjawisk będących elementami procesów rozwojowych.

Zgodnie z wymogami zrównoważonego rozwoju pożądane jest, aby:

- a) struktura zagospodarowania Parku była kształtowana w sposób zróżnicowany pod względem funkcjonalnym i przestrzennym,
- b) rodzaje prowadzonej działalności był dostosowane charakterystycznych cech, jakości i wartości środowiska przyrodniczego, kulturowego oraz krajobrazu,
- c) dostosowanie intensywności zagospodarowania do odporności środowiska,
- d) tworzyć spójny system przenikania się terenów cennych ekologicznie z terenami publicznymi w poszanowaniu wartości przyrodniczych i krajobrazowych Parku.

Dążenie do kształtowania pożądanej struktury funkcjonalno-przestrzennej Parku powinno się odbywać się:

a) w sferze funkcjonalnej poprzez:

- utrzymanie działalności, które rozwinęły się w procesie historycznym w efekcie wykorzystania powszechnie występujących lokalnych zasobów i cech klimatu: rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo, zbieractwo owoców leśnych i ziół,
- podtrzymywanie działalności bazujących na tradycjach kulturowych: plecionkarstwo, hafciarstwo, malarstwo na szkle,

- ograniczenie charakterystycznych działalności, które powstały w parku w rezultacie wykorzystania specyficznych zasobów, ale powodują niekorzystne skutki: wydobywanie i przetwórstwo lokalnych surowców mineralnych, masowa turystyka i żywiołowe zagospodarowanie letniskowe,
 - rozwój działalności, które posiadają szczególnie korzystne warunki i istnieje możliwość wykorzystania tych warunków bez szkody dla zachowania wartości parku: różne formy rekreacji, w szczególności turystyka krajoznawcza, w tym kwalifikowana, sporty wodne, agroturystyka,
 - ograniczony rozwój nowych działalności przetwórczych i usługowych do takich, które wynikają z istniejącej bazy surowcowej, specyficznych cech środowiska (mała ilość zanieczyszczeń) i odpowiadają obecnym i przyszłym kwalifikacjom miejscowej ludności;
- b) w sferze przestrzennej:
- zachowanie, odtwarzanie i kształtowanie ciągłości przestrzennej terenów ekologicznie ważnych,
 - ochrona terenów o najwyższych wartościach ekologicznych przez: zaniechanie działalności wywołujących negatywne skutki, maksymalne ograniczenie użytkowania mogącego powodować zagrożenia dla tych wartości,
 - lokalizowanie nowego zainwestowania przede wszystkim na obszarach już zainwestowanych i w ich sąsiedztwie,
 - ograniczone inwestowanie na nowych terenach (konieczne np. w przypadku obsługi rozproszonego ruchu rekreacyjnego),
 - zakaz tworzenia nowych założeń zabudowy mieszkaniowej, rekreacyjnej, letniskowej.
- c) w sferze techniczno-technologicznej:
- pilna realizacja inwestycji chroniących środowisko, których potrzeba wynika z już istniejącego zagospodarowania;
 - modernizacja urządzeń techniczno-technologicznych równoległe z rozwojem zagospodarowania;
 - zakaz wprowadzania rozwiązań technicznych i technologicznych o dużym stopniu ryzyka, niedostatecznie sprawdzonych w zakresie ich oddziaływań na środowisko.

6.3. Strategiczne i operacyjne cele kształtowania zagospodarowania przestrzennego na terenie WPK

Sformułowanie strategicznych i operacyjnych celów kształtowania zagospodarowania przestrzennego na terenie WPK ma posłużyć do przeciwdziałania zagrożeniom wskazanym w **rozdziale I** pkt. 4 oraz pokierowaniem dalszym rozwojem w sposób zrównoważony i ujednolicony dla obszaru całego Parku. Strategiczne i operacyjne cele określone w tabelach poniżej są również rozwinięciem celów szczególnych zawartych w Uchwale Nr 145/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r.

TABELA 12 Strategiczne i operacyjne cele kształtowania zagospodarowania przestrzennego na terenie WPK

Cele strategiczne	Cele operacyjne
1. Podjęcie działań w zakresie planowania przestrzennego	1.1. zmiana nieaktualnych studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.
	1.2. opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – przyjęcie harmonogramu działań planistycznych, które ma prowadzić do ograniczenia niekontrolowanego zagospodarowania terenów w Parku.
2. Zrównoważone kształtowanie sieci osadniczej	2.1. Ograniczenie i zahamowanie niekontrolowanego rozwoju przestrzennego – ochrona walorów krajobrazowych, kulturowych i przyrodniczych.
	2.2. Dążenie w pierwszej kolejności do wypełniania istniejącej struktury osadniczej.
	2.3. Ograniczenie zainwestowania terenów otwartych oraz poza zwartą zabudową wsi, w tym szczególnie cennych terenów stanowiących przedpola miejscowości – ochrona krajobrazu otwartego.
	2.4. Ograniczenie presji na obszar Parku wynikającej z nadmiernego rozwoju zabudowy turystyczno-rekreacyjnej.
	2.5. Dążenie do rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej, co zmierzać ma do lepszej ochrony walorów Parku
3. Ograniczenie wpływu oddziaływania rozwoju transportu.	3.1. Dalsze działania zmierzające do usprawnienia ruchu.
	3.2. Dalsza poprawa dostępności miejsc parkowania i miejsc odpoczynku przy trasach transportowych, rowerowych i pieszych
	3.3. Ograniczenie niekontrolowanego poruszania się transportu indywidualnego po terenach Parku w szczególności obszarach leśnych.
	3.4. Propagowanie transportu zbiorowego
4. Zachowanie, ochrona obiektów i zespołów historycznych (wpisanych i niewpisanych do rejestru zabytków).	4.1. Działania zmierzające do zachowania w jak najlepszym stanie obiektów historycznych.
	4.2. Działania edukacyjne dla mieszkańców i inwestorów w zakresie konserwacji i utrzymania we właściwym stanie zabytków.
	4.3. Zachowanie staranności podczas inwentaryzowania zabytków w poszczególnych gminach.
5. Propagowanie charakterystycznego dla regionu Kaszub form zabudowy oraz elementów detalu architektonicznego i roślinności wokół zabudowy	5.1. Propagowanie form zabudowy nawiązujących do zabudowy regionalnej.
	5.2. Propagowanie stosowania tradycyjnych materiałów budowlanych i wykończeniowy.
	5.3. Stosowanie tradycyjnych materiałów przy budowie ogrodzeń.
	5.4. Wykorzystywanie rodzimych gatunków roślinności do przydomowych ogrodów, zieleńców parków zgodny z warunkami siedliskowymi.
	5.5. Dbłość o elementy małej architektury

Cele strategiczne	Cele operacyjne
6. Eliminowanie z przestrzeni obiektów dysharmonizujących krajobraz i mających negatywny wpływ na jego postrzeganie	6.1. Eliminacja z przestrzeni obiektów i zagospodarowania o niskim standardzie, zdewastowanego.
	6.2. propagowanie form zabudowy nawiązującej do zabudowy regionalnej i historycznej – rekompozycja, przebudowa.
	6.3. Ograniczenie umieszczania reklam w przestrzeni publicznej.

Źródło: opracowanie własne

6.4. Działania ochronne wynikające z celów ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego

Za operatem ochrony walorów krajobrazowo kulturowych przyjęto strefowanie obszaru Parku. Na obszarze jednostek krajobrazowych, wyznaczonych w części III ww. operatu, wyodrębniono obszary działań zawarte w tab. 12. Ma to pozwolić na wskazanie ustaleń planu oraz zapewnić przejrzysty sposób realizacji celów ochrony Parku. Podział wynika z wyróżniających się na obszarze Parku krajobrazów, które w celu utrzymania ich odrębności wymagają różnych działań przestrzennych. Niezależnie od wyznaczonych jednostek występują również strefy związane archeologicznymi strukturami występującymi na terenie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego oraz obszary wyłączone z ustaleń Planu ochrony ze względu na obowiązywanie przepisów odrębnych. Dodatkowo zaznaczono strefy, gdzie występuje gminne planowanie przestrzenne w postaci uchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Przewiduje się też działania, które powinny wystąpić na całym obszarze i/lub być dostępne dla każdego chętnego mieszkańca, przedsiębiorcy i turysty. W dalszej części w tabeli 13 zestawiono wszystkie propozycje działań wraz ze wskazaniem pożądanego obszaru realizacji. Propozycje działań zawarte w części „Propozycje działań wraz z obszarem realizacji” postuluje się do zawarcia w operacie generalnym.

6.4.1. Układ stref funkcjonalno-przestrzennych

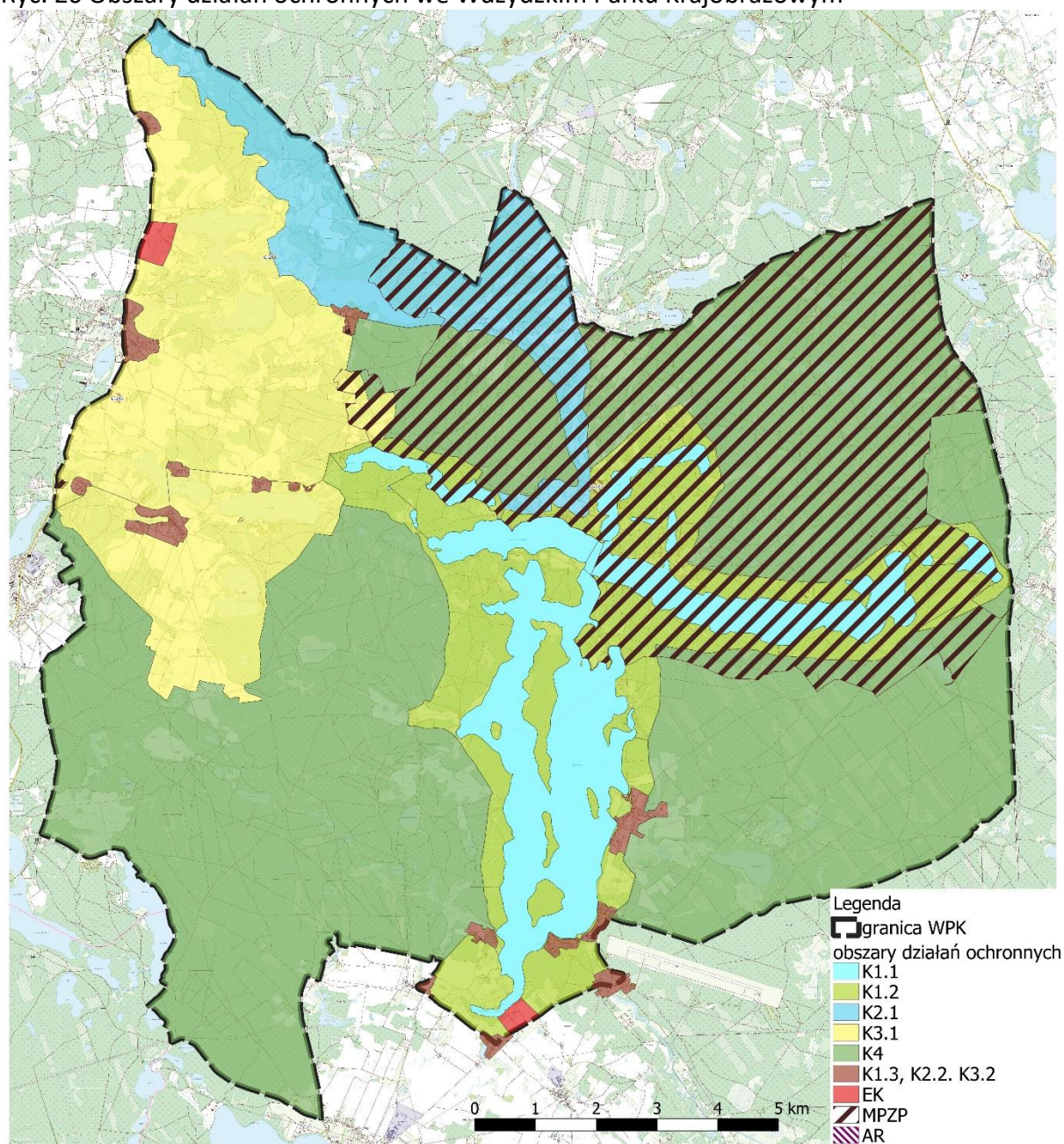
TABELA 13 Strefy funkcjonalno-przestrzenne

Ozn. w planie	Lokalizacja stref
K1	Zespół wewnątrz krajobrazowych kompleksu Jezior Wdzydzkich
K1.1	wody jezior i rzek
K1.2	pozostałe tereny
K1.3	Jeziorna, Jasnochówka, Wdzydz Tucholskie, Lipa, Gołuń, Rów, Słupinko, Borsk, Kliczkowy, Przytarnia (miejscowości, w których nie zostały uchwalone mpzp)
K2	Zespół wewnątrz krajobrazowych doliny Wdy i Trzebiochy
K2.1	wody jezior i rzek oraz pozostałe tereny
K2.2	Schodno (miejscowości, w których nie zostały uchwalone mpzp)
K3	Zespół wewnątrz krajobrazowych wysoczyzny morenowej „Wyspy Raduńskiej”
K3.1	pozostałe tereny
K3.2	Parowa, Piechowice, Kloc, Dąbrówka, Tomaszewo, Słupinko, Kalisz, Wyrównno, Lipuska Huta, Bałachy (miejscowości, w których nie zostały uchwalone mpzp)

Ozn. w planie	Lokalizacja stref
K4	Zespół wewnątrz krajobrazowych zespołów leśnych
K4	tereny leśne
AR	Stanowiska archeologiczne w rejestrze zabytków: Cmentarzysko płaskie datowane na wczesną epokę żelaza (Kalisz - Dziemiany), Cmentarzysko płaskie datowane na wczesną epokę żelaza i okres wpływów rzymskich (Czarlina – Kościerzyna), Osada otwarta datowana na młodszą epokę kamienia. (Szwedzki Ostrów – Lipusz)
EK	obszary ekspozycji krajobrazu o znaczeniu ponadlokalnym
MPZP	obszary, gdzie uchwalony został miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 20 Obszary działań ochronnych we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym

Źródło: opracowanie własne

6.4.2. Propozycje działań w zakresie kształtowania zagospodarowania przestrzennego wraz z obszarem realizacji

TABELA 14 Propozycje działań w zakresie kształtowania zagospodarowania przestrzennego wraz z obszarem realizacji

*Priorytet realizacji działań określono w sposób opisowy: **H (wysoki)** – działania pilne, niezbędne do utrzymania/przywrócenia walorów Parku; **M (średni)** – działania istotne, wymagane do realizacji długookresowych celów strategicznych; **L (niski)** – działania pomocnicze(dodatkowe), pośrednio wspomagające długookresowe zachowania walorów Parku.

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)		obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
1. Podjęcie działań w zakresie planowania przestrzennego	1.1. Zmiana nieaktualnych studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin	Określenie miejsc priorytetowych do opracowania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego wraz z kolejnością ich opracowania		Gminy Karsin, Dziemiany, Lipusz, Stara Kiszewa.	H	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Ustalenie polityki i zasad zagospodarowania terenów opartej na zrównoważonym rozwoju oraz zasada kształtowania zabudowy		Gminy Karsin, Dziemiany, Stara Kiszewa	H	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
	1.2. Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – przyjęcie harmonogramu działań planistycznych	Opracowanie planów miejscowych w pierwszej kolejności dla większych miejscowości		Gminy Karsin, Lipusz, Dziemiany	H	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Opracowanie planów miejscowych z zakazem zabudowy dla terenów otwartych, terenów rolnych, przedpoli widokowych.		Gminy Karsin, Lipusz, Dziemiany	H	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Ograniczenie wydawania decyzji o warunkach zabudowy jako konsekwencja sporządzenia mpzp		Gminy Karsin, Lipusz, Dziemiany	H	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
2. Zrównoważone kształtowanie	2.1. Ograniczenie i zahamowanie niekontrolowanego rozwoju przestrzennego – ochrona walorów	Istniejąca sieć osadnicza jest wystarczająca – zakłada się rozwój zabudowy w ramach istniejących miejscowości.	Utrzymanie rozwoju gminnych ośrodków obsługi ludności położonych w otulinie: Dziemiany i Lipusz	Dziemiany, Lipusz	L	samorządy gmin	brak	bez kosztowe
			Kształtowanie i rozwój ośrodka wspomagającego dla ośrodków gminnych	Wąglikowice	L	samorządy gmin	brak	bez kosztowe

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)		obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
sieci osadniczej.	krajobrazowych kulturowych i przyrodniczych.	Ponadto w odniesieniu do funkcji usługowych i obsługi ludności zakłada się:	przez rozbudowę usług w Wąglikowicach					
			Rozwój wyspecjalizowanych ośrodków obsługi ruchu turystycznego we Wdzydzach (Kiszewskich) i Borsku	Wdzydze (Kiszewskie), Borsk	L	samorządy gmin	brak	bez kosztowe
		Lokalizacja zabudowy w ramach wyznaczonych obszarów zwartej zabudowy miejscowości zgodnie z przepisami odrębnymi	Zgrupowanie nie mniej niż 5 budynków, za wyjątkiem budynków o funkcji wyłącznie gospodarczej, pomiędzy którymi największa odległość sąsiadujących ze sobą budynków nie przekracza 100 m	cały obszar WPK	H	samorządy gmin	brak	bez kosztowe
			Obszar wyznaczony przez obwiednię prowadzoną w odległości 50 m od zewnętrznych krawędzi skrajnych budynków tworzących zwartą zabudowę lub po zewnętrznych granicach działek, na których położone są te budynki, jeśli ich odległość od tych granic jest mniejsza niż 50 m	cały obszar WPK	H	samorządy gmin	brak	bez kosztowe
		Zakaz zabudowy oraz lokalizowania budowli	Zakaz lokalizacji zabudowy w pasie 100 m od linii brzegowej jezior, rzek i innych zbiorników wodnych – przy jednoczesnym zachowaniu wyjątków od tej zasady zgodnie z pkt. 6.4.3.	cały obszar WPK	H	samorządy gmin	brak	bez kosztowe
			Na gruntach leśnych oraz w odległości 30 m od granicy lasu (wyjątek - obiekty służące gospodarce leśnej)	cały obszar WPK	H	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
			Tereny o spadkach powyżej 10° (wyjątek – obiekty ochrony przeciw erozji)	cały obszar WPK	H	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)		obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
			Budynków mieszkalnych wyższych niż 8,5 m o max. trzech kondygnacjach w tym poddasze (wyjątek przebudowa, rozbudowa istniejących obiektów – zakaz nadbudowy)	cały obszar WPK	H	samorządy gmin (MPZP)*	Starostwo powiatowe	bez kosztowe
			Bezpośrednie sąsiedztwo cennych przyrodniczo jezior	rejon jeziora Jezioro	L	samorządy gmin	Starostwo powiatowe	bez kosztowe
			Mieszkalnych jednostek pływających na wodzie (tzw. Houseboat'y)	Jeziora cały obszar WPK	H	zarządcy jezior	Starostwo powiatowe samorządy gmin	bez kosztowe
			Teren grodziska Szwedzki Ostrów	Grodzisko Szwedzki Ostrów	H	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Zagospodarowanie na terenach leśnych i rolniczej przestrzeni produkcyjnej poza obszarami zwartej zabudowy (przysiółki, wybudowania i inne wyodrębnione części wsi poza obszarami skupionej zabudowy miejscowości)	Zachowanie istniejących osad leśnych, nowa zabudowa wyłącznie wynikająca z prowadzenia gospodarki leśnej	K.4, K.3.1, K1.2	H	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
			Wyłączenie z zabudowy dolin rzek	K.4, K.3.1, K1.2	H	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
			Dopuszczenie rozwoju istniejących gospodarstw rolnych – nowa zabudowa mieszkaniowa, gospodarcza w odległości nie większej niż 100 m od istniejącej zabudowy.	K.4, K.3.1, K1.2	L	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
			Możliwość zmiany funkcji istniejących gospodarstw rolnych – na rekreacyjne, letniskowe pod warunkiem zapewnionego dojazdu i unieszkodliwienia ścieków i dostępu do źródła wody.	K.4, K.3.1, K1.2	L	właściciele nieruchomości	brak	bez kosztowe

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
	2.2. Dążenie w pierwszej kolejności do wypełniania istniejącej struktury osadniczej.	1) Dążenie do wypełnienia w pierwszej kolejności w istniejącej strukturze wolnych przestrzeni pod zabudowę, 2) preferowana zabudowa jednorodzinna na działkach, gdzie powierzchnia pozwala na uzyskanie, co najmniej 50% powierzchni biologicznej czynnej, 3) możliwość przekształcenia istniejącej zabudowy na inne funkcje – letniskowe, rekreacyjne, usługowe,	cały obszar WPK	H	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Ograniczony terytorialnie rozwój wsi – niewyznaczenie miejsc pod zabudowę poza obecny obrys miejscowości.	Jastrzębie; K3.2 (Piechowice)	H	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Preferowany rozwój terytorialny miejscowości na obszar otuliny	K.1.3 - (Borsk, Przytarnia, Kliczkowy), K.3.2 (Lipuska Huta)	H	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Preferowane ograniczenie rozwoju terytorialnego – adaptacja istniejącej zabudowy, zastępowanie istniejących budynków nową w nawiązaniu do historycznej, nowa w obrębie istniejących siedlisk.	Joaniny Małe (K4); Joaniny Duże (K1.2), Rów (K1.2); Wygoda (K4)	H	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		rozwój miejscowości w oparciu o obowiązujące plany miejscowe – preferowanie wypełnienia istniejącej struktury	Gmina Kościerzyna	M	samorządy gmin (MPZP)*	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
	2.3. Ograniczenie zainwestowania terenów otwartych oraz poza zwartą zabudową wsi, w tym szczególnie cennych terenów stanowiących przedpola miejscowości – ochrona krajobrazu otwartego.	Wprowadzanie zakazu zabudowy poprzez zapisy w mpzp i wprowadzanie strefy ochrony widoku do gminnych dokumentów planistycznych: przedpola miejscowości: Piechowice (płd. i zach.)	K.3.2	M	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Wprowadzanie zakazu zabudowy poprzez zapisy w mpzp i wprowadzanie strefy ochrony widoku do gminnych dokumentów planistycznych: przedpola miejscowości: Wdzydze Tucholskie (wsch.),	K.1.3	M	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Wprowadzanie zakazu zabudowy poprzez zapisy w mpzp i wprowadzanie strefy ochrony widoku do gminnych dokumentów planistycznych: przedpola miejscowości: Kalisz (płn.)	K.3.2	M	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
		Wprowadzanie zakazu zabudowy poprzez zapisy w mpzp i wprowadzanie strefy ochrony widoku do gminnych dokumentów planistycznych: przedpola miejscowości: Dąbrówka (na ptn. od drogi),	K.3.2	M	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Wprowadzanie zakazu zabudowy poprzez zapisy w mpzp i wprowadzanie strefy ochrony widoku do gminnych dokumentów planistycznych: przedpola miejscowości: Schodno (zach.),	K.2.2	M	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Wprowadzanie zakazu zabudowy poprzez zapisy w mpzp i wprowadzanie strefy ochrony widoku do gminnych dokumentów planistycznych: przedpola miejscowości: Przytarnia (wokół miejscowości),	K.1.3	M	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Wprowadzanie zakazu zabudowy poprzez zapisy w mpzp i wprowadzanie strefy ochrony widoku do gminnych dokumentów planistycznych: przedpola miejscowości: Kliczkowy (ptn.) i punktu widokowego z drogi Wiele-Borsk, na wschód od Kliczkowa	K.1.3, EK	H	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Przedpole punktu widokowego z drogi wojewódzkiej nr 235 na północ od Kalisza	EK	H	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Ograniczenie zabudowy związanej z gospodarką rolną	Gminy Karsin, Lipusz, Dziemiany. Weryfikacja obowiązujących planów miejscowych w gminie Kościerzyna	L	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Zakaz budowy obiektów produkcyjnych i usługowych niezwiązanych z rolnictwem, preferowanie gospodarstw ekologicznych	Gminy Karsin, Lipusz, Dziemiany. Weryfikacja obowiązujących planów miejscowych w gminie Kościerzyna	M	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
	2.4. Ograniczenie presji na obszar Paku wynikającej z nadmiernego rozwoju zabudowy turystyczno-rekreacyjnej.	Ograniczenie wyznaczania nowych miejsc rozwoju zagospodarowania turystycznego poza zwartą zabudową miejscowości. Poza takimi terenami, każdorazowo planowane zagospodarowanie powinno zostać poprzedzone opracowaniem mpzp	Cały obszar WPK	H	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Likwidacja dzikich kempingów poza strefą przeznaczoną do takiego sposobu użytkowania – szczególnie w obszarach leśnych,	K.4,K.1.2, K.3.1	H	starostwo powiatowe	Dyrekcja lasów państwowych, samorządy gmin	brak – działania w ramach procedur administracyjnych
		Intensyfikacja i poprawa skuteczne działanie służb odpowiedzialnych za eliminację nielegalnego zagospodarowania na terenach leśnych – Starostwo Powiatowe	K.4 (lasy prywatne)	H	starostwo powiatowe	Dyrekcja lasów państwowych, samorządy gmin	brak – działania w ramach procedur administracyjnych
		Egzekwowanie przepisów dotyczących podziałów geodezyjnych (ustawa o gospodarce nieruchomościami) – brak zgody na podział terenów rolnych i leśnych na działki mniejsze niż 3000 m ² .	Cały obszar WPK	M	samorządy gmin	starostwo powiatowe	brak – działania w ramach procedur administracyjnych
	2.5. Dążenie do rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej, co zmierzać ma do lepszej ochrony walorów Parku	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w szczególności dla większych miejscowości o zwartej zabudowie i wyposażenie ich w oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne	Cały obszar WPK	M	samorządy gmin	samorząd województwa	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE
		Postulowane objęcie aglomeracją ściekową na terenie gminy Kościerzyna miejscowości Wdzydze (Kiszewskie) i Wąglikowice.	Wdzydz, Wąglikowce	M	samorządy gmin	samorząd województwa	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE
		Zakaz rolniczego wykorzystywania ścieków (wylewanie i rozgęszczanie gnojowicy).	Cały obszar WPK	M	właściciele gruntów	brak	bez kosztowe

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
		Zakaz prowadzenia przez teren Parku napowietrznych i naziemnych linii przesyłowych.	Cały obszar WPK	M	gestorzy sieci	samorząd województwa	koszt ponosi zarządca sieci
		Nielokalizowanie siłowni wiatrowych do produkcji energii.	Cały obszar WPK	M	właściciele gruntów	samorządy gmin	bez kosztowe
		Niestosowanie paneli fotowoltaicznych na dachach i elewacjach obiektów zabytkowych i o wartościach kulturowych. Niestosowanie instalacji fotowoltaicznych niezintegrowanych z obiektem budowlanym powyżej 10 kW	Cały obszar WPK	M	właściciele gruntów	samorządy gmin	bez kosztowe
		Wdrażanie i propagowanie oraz wymiana instalacji wysokoemisyjnych na paliwa stałe na instalacje niskoemisyjne do zaopatrzenia w ciepło	Cały obszar WPK	M	właściciele gruntów	samorządy gmin	wg indywidualnych wycen współfinansowanie ze środków UE
		Retencjonowanie wód opadowych odbywać się winno z ochroną wód powierzchniowych. Wyklucza się kanalizowanie naturalnych cieków wodnych	Cały obszar WPK	M	właściciele gruntów	samorządy gmin	wg indywidualnych wycen współfinansowanie ze środków UE
		Zaleca się stosowanie linii elektroenergetycznych kablowych. Zaleca się likwidację obecnych linii napowietrznych o negatywnym oddziaływaniu na krajobraz oraz budowę nowych uwzględniając przy lokalizacji uwarunkowania krajobrazowe.	Cały obszar WPK	M	gestorzy sieci	samorząd województwa	koszt ponosi zarządca sieci
3. Ograniczenie wpływu oddziaływania rozwoju	3.1. Dalsze działania zmierzające do usprawnienia ruchu	Modernizacja tras transportowych tranzytowych stycznych i sąsiadujących z Parkiem: 1) urządzenie miejsc odpoczynku podróżnych na drogach wojewódzkich nr 214 i 235, rozważenie przebudowy przejazdu pod linią kolejową w rejonie Dziemian na wiadukt drogowy nad linią kolejową wraz z budową nowego fragmentu drogi, 2) elektryfikacja linii kolejowych.	sąsiedztwo Parku otulina	L	samorząd województwa	PKP	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
transportu.		Modernizacja istniejących tras transportowych doprowadzających ruch turystyczne do Parku, biorąc pod uwagę układy zabytkowe oraz walory ochrony środowiska.	drogi: Wdzydze Tucholskie-Nowa Kiszewa, Wdzydze-Nowa Kiszewa, inne według potrzeb	L	samorządy gmin	samorząd województwa	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE
		Budowa obejścia drogowego od południa wsi Wąglikowice zgodnie z ustaleniami obowiązującego mpzp.	MPZP	L	samorządy gmin	samorząd województwa	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE
	3.2. Dalsza poprawa dostępności miejsc parkowania i miejsc odpoczynku przy trasach transportowych, rowerowych i pieszych.	Organizacja parkingów typu Park and Ride, Baike and Ride w sąsiedztwie przystanków komunikacji zbiorowej	cały teren Parku	M	samorząd województwa lub samorządy gmin	starostwo powiatowe, WPK,	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE
		Modernizacja i doposażenie istniejących miejsc parkowania (toalety, informacja) zgodnie z zaleceniami z operatu walorów turystycznych.	cały teren Parku	M	samorząd województwa lub samorządy gmin	starostwo powiatowe,	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE
		Skuteczne egzekwowanie zakazów parkowania na terenie Parku. Eliminowanie miejsc dzikiego parkowania.	cały teren Parku	M	starostwo powiatowe	samorządy gmin	bez kosztowe
		Tworzenie węzłów integracyjnych ruchu rowerowego z innymi systemami komunikacji w postaci miejsc przechowywania i wypożyczania rowerów, szczególnie w rejonie np. stacjach kolejowych oraz w rejonie przystani wodnych.	cały teren Parku	M	samorząd województwa lub samorządy gmin	starostwo powiatowe, WPK	uzależnione od wyników postępowań przetargowych

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
							współfinansowanie ze środków UE
	3.3. Ograniczenie niekontrolowanego poruszania się transportu indywidualnego po terenach Parku w szczególności obszarach leśnych.	Ochrona zachodnich brzegów Jeziora Wdzydze i południowych brzegów Jeziora Gołun przed rozwojem układów transportowych o charakterze tranzytowym	K.4	L	samorządy gmin	brak	bez kosztowe
		Propagowanie turystyki pieszej i rowerowej	K.4	M	WPK	samorządy gmin starostwo powiatowe, samorząd województwa, Kaszubski Park Etnograficzny	W ramach zadań własnych
		Skuteczne egzekwowanie zakazów wjazdu do lasów.	K.4	H	las państwowe	Starostwo powiatowe	Bez kosztowe
		Uruchomienie sezonowej linii autobusowej (bus) z dworca kolejowego w Kościerzynie do Wdzydz (Kiszewskie) oraz Wdzydz Tucholskich – sezonowego z możliwością przewozu rowerów.	K1.3, MPZP	L	Samorząd gminy Kościerzyna i miasta Kościerzyna	Starostwo powiatowe	Uzależnione od wyników postępowań przetargowych Współfinansowanie ze środków UE
4. Zachowanie, ochrona obiektów w i zespół w historyc	4.1. Działania zmierzające do zachowania w jak najlepszym stanie obiektów historycznych.	Zachowanie pierwotnej funkcji lub adaptacja do nowych funkcji z poszanowaniem tradycyjnego charakteru zabudowy.	Cały obszar WPK (w szczególności K1.3, K2.2, K3,2)	M	Właściciele nieruchomości	WPK Kaszubski Park Etnograficzny	Indywidualne wyceny
	4.2. Działania edukacyjne dla mieszkańców i inwestorów w zakresie	Warsztaty z tradycyjnego budownictwa i remontowania historycznych budynków i ich poprawniejszej konserwacji.	Cały obszar WPK (w szczególności K1.3, K2.2, K3,2)	L	WPK	Samorządy gmin starostwo powiatowe, samorząd województwa, Ka-	W ramach zadań własnych

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
znych (wpisanych i niewpisanych do rejestru zabytków)	konserwacji i utrzymania we właściwym stanie zabytków.					szubski Park Etnograficzny, lokalni rzemieślnicy	
		Organizacja konkursów prac naukowych dotyczących badań historycznych.	Cały obszar WPK (w szczególności K1.3, K2.2, K3,2)	L	WPK	Samorząd województwa, Lokalni rzemieślnicy	w ramach zadań własnych
	4.3. Zachowanie staranności podczas inwentaryzowania zabytków w poszczególnych gminach.	Ujęcie w rejestrach zabytków, zaproponowanych w Operacie Walorów Kulturowych i Fizjonomicznych Krajobrazu, obiektów i układów ruralistycznych.	Cały obszar Parku	M	samorządy gminy	Wojewódzki Konserwator Zabytków	w ramach zadań własnych
		Wdrażanie i regularne sporządzanie zapisów Gminnych Programów Ochrony Zabytków.	Cały obszar Parku	M	samorządy gminy	Wojewódzki Konserwator Zabytków	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
5. Propagowanie charakterystycznego dla regionu Kaszub form zabudowy oraz elementów detalu	5.1. Propagowanie form zabudowy nawiązujących do zabudowy regionalnej.	Wdrożenie katalogu preferowanych form zabudowy. Za podstawę do sporządzenia katalogu należy przyjąć typy architektury regionalnej opisane w pkt. 6.5.	cały obszar Parku	H	WPK	Kaszubski Park Etnograficzny samorząd województwa	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE
		Powołanie stanowiska parkowego plastyka/architekta parku – opiniowanie w zakresie rozplanowania i form zabudowy, kolorystyki, materiałów, zagospodarowania terenu (rozplanowanie obiektów na działce)	cały obszar Parku	L	WPK	Kaszubski Park Etnograficzny	zgodnie z umową cywilnoprawną
		Rozpowszechnianie wiedzy z zakresu ogólnie pojmowanej estetyki.					
	5.2. Propagowanie stosowania tradycyjnych materiałów	Propagowanie stosowania materiałów wykończeniowych zgodnie z katalogiem preferowanych form zabudowy przy uwzględnieniu typów architektury regionalnej opisane w pkt. 6.5.	cały obszar Parku	L	WPK	samorząd województwa Kaszubski Park Etnograficzny	w ramach zadań własnych

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
architektoniczne go i roślinności wokół zabudowy	budowlanych i wykończeniowy.	Eliminowanie przy przebudowach obiektów elementów wykończeniowych obcych kulturowo. Niestosowanie jaskrawej kolorystyki wykończenia elewacji oraz materiałów niezgodnych z tradycją miejsca (np. siding)	cały obszar Parku	M	właściciele nieruchomości	brak	indywidualne wyceny
		Stosowanie pokrycia dachów z materiałów i w kolorystyce zgodnie z tradycyjną zabudową Kaszub (dachówka ceramiczna w naturalnym kolorze, gont, szynkle, słoma, trzcina, dachy płaskie - papa).	cały obszar Parku	M	właściciele nieruchomości	brak	indywidualne wyceny
	5.3. Stosowanie tradycyjnych materiałów przy budowie ogrodzeń.	Działania edukacyjne wśród mieszkańców wskazujące formy ogrodzeń tradycyjnych. Stworzenia katalogu preferowanych ogrodzeń w zakresie materiałów i formy (m.in. drewniane sztachetowe, żerdziowe wyplatane z gałęzi, drewniane – grube słupy z 2-3 żerdziami). Wskazanie formy i materiałów ogrodzeń niepożądanych (w tym prefabrykowane betonowe, metalowe przęsła poziome).	cały obszar Parku	L	WPK	samorząd województwa Kaszubski Park Etnograficzny	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE
		Zatwierdzanie i dostosowywanie materiałów, formy i kolorystyki ogrodzeń do otoczenia.	cały obszar Parku	L	Samorządy gmin	WPK	w ramach zadań własnych
		Stosowanie ogrodzeń zapewniających możliwości przemieszczania się drobnych zwierząt w szczególności dla terenów poza zwartą zabudową.	Cały obszar Parku	L	właściciele nieruchomości	brak	indywidualne wyceny
		Niestosowanie ogrodzeń o wysokości powyżej 1,6 m, chyba, że wynika to z przepisów odrębnych. Wokół posesji zaleca się jeden rodzaj ogrodzenia z dopasowaną wysokością	cały obszar Parku	L	właściciele nieruchomości	brak	indywidualne wyceny
	5.4. Wykorzystywanie rodzimych gatunków roślinności do przydomowych ogrodów, zieleńców, parków zgodny z warunkami siedliskowymi.	Edukacja w zakresie kształtowania ogrodów z wykorzystaniem rodzimych gatunków roślin	cały obszar Parku	L	WPK	Kaszubski Park Etnograficzny, koła gospodyń wiejskich	w ramach zadań własnych
		Opracowanie katalogu ogrodów przydomowych w nawiązaniu do tradycyjnych wzorców z postulowanym wykorzystaniem gatunków rodzimej roślinności	cały obszar Parku	L	WPK	Kaszubski Park Etnograficzny koła gospodyń wiejskich	uzależnione od wyników postępowań przetargowych współfinansowanie ze środków UE

cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
		Udostępnienie sadzonek, nasion roślin rodzimych.	cały obszar Parku	L	WPK	Kaszubski Park Etnograficzny	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
	5.5. Dbłość o elementy małej architektury	Dostosowanie skali i formy obiektów małej architektury do istniejącego krajobrazu kulturowego oraz do charakteru wnętrza urbanistycznych i krajobrazowych	cały obszar Parku	M	samorządy gminy właściciele prywatni	WPK	indywidualne wyceny
		Komponowanie obiektów małej architektury w jednolitej stylistyce z nawierzchnią i oświetleniem	cały obszar Parku	L	samorządy gminy właściciele prywatni	samorząd województwa, , Kaszubski Park Etnograficzny	indywidualne wyceny
6. Eliminowanie z przestrzeni obiektów w dyszharmonizujących krajobraz i mających negatywny wpływ na jego postrzeganie	6.1. Eliminacja z przestrzeni obiektów i zagospodarowania o niskim standardzie, zdewastowanego oraz mającego negatywny wpływ na walory Parku	Nakazy rozbiórki obiektów grożących zawaleniem, o złym stanie technicznym, nieużytkowanych.	cały obszar Parku	H	Starostwo powiatowe nadzór budowlany	brak	w ramach zadań własnych
		Egzekwowanie przepisów prawa - likwidacja zabudowy nielegalnej. Intensyfikacja i poprawa skuteczne działanie służb odpowiedzialnych za eliminację nielegalnego zagospodarowania – Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego	cały obszar Parku	H	Starostwo powiatowe nadzór budowlany	WPK	w ramach zadań własnych
		Zalecana dbłość o maskowanie elementów i obiektów infrastruktury technicznej	cały obszar Parku	L	zarządcy infrastruktury	samorządy gmin	w ramach zadań własnych
		Stosowanie rozwiązań technicznych pozwalających na ukrycie elementów dysharmonijnych np. wkomponowanie w zieleń, jeżeli takie działania nie są sprzeczne z przepisami odrębnymi	cały obszar Parku	L	właściciele prywatni	brak	indywidualne wyceny
	6.2. Propagowanie form zabudowy nawiązującej do zabudowy regionalnej i historycznej – rekompozycja, przebudowa.	Adaptacja istniejących obiektów budowlanych do nowych funkcji z poszanowaniem rodzimej tradycji i formy obiektów	cały obszar Parku	L	właściciele prywatni	WPK, Kaszubski Park Etnograficzny	indywidualne wyceny
		Propagowanie poszanowania istniejących obiektów zabytkowych – rekompozycja elementów obcych	cały obszar Parku	H	WPK	samorządy gminne samorząd województwa, , Kaszubski Park Etnograficzny	w ramach zadań własnych

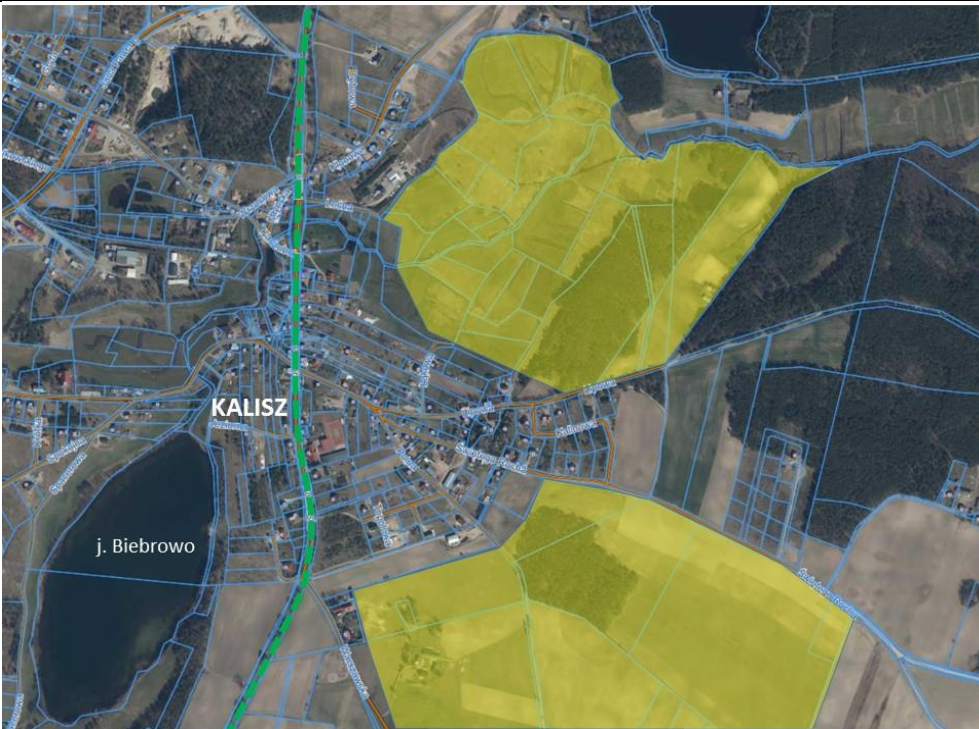
cele strategiczne	cele operacyjne	działania (sposoby eliminacji zagrożeń)	obszar realizacji	Priorytet realizacji*	Podmiot odpowiedzialny	Potencjalne podmioty współpracujące	Orientacyjne koszty
	6.3. Ograniczenie umieszczania reklam w przestrzeni publicznej	Niesytuowania wolnostojących reklam wielkopowierzchniowych	cały obszar Parku	H	samorządy gmin	brak	w ramach zadań własnych
		Sporządzenie i wdrożenie uchwał tzw. krajobrazowych ustalających zasady i zakazy umieszczania w przestrzeni urządzeń reklamowych, zasad sytuowania obiektów małej architektury oraz zasad lokalizacji ogrodzeń	cały obszar Parku	L	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych
		Ograniczenie stosowania reklam do niezbędnego minimum (witryny sklepowe), nieumieszczanie reklam na ogrodzeniach, elewacjach budynków.	cały obszar Parku	L	właściciele prywatni	samorządy gmin	bez kosztowe
		Wprowadzenie ogólnych zasad kształtowania i usytuowania szyldów.	cały obszar Parku	L	samorządy gmin	brak	uzależnione od wyników postępowań przetargowych

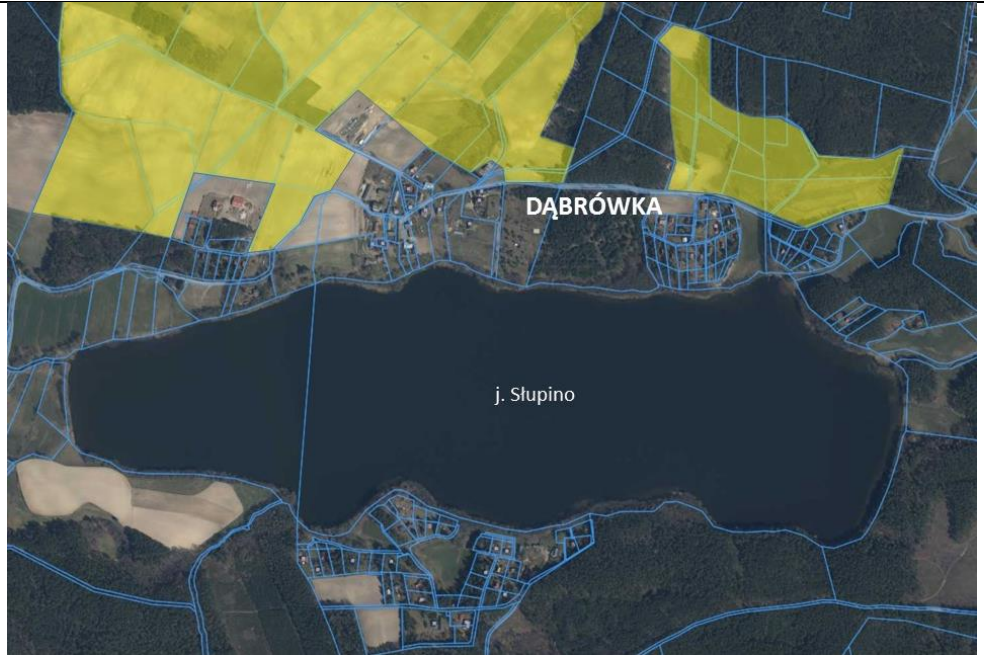
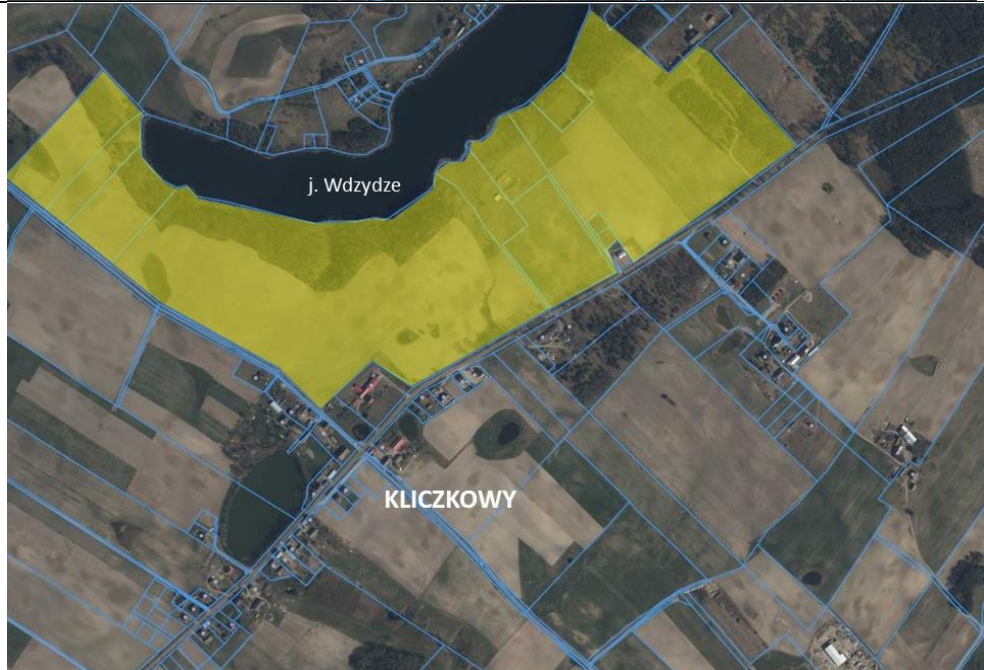
Źródło: opracowanie własne

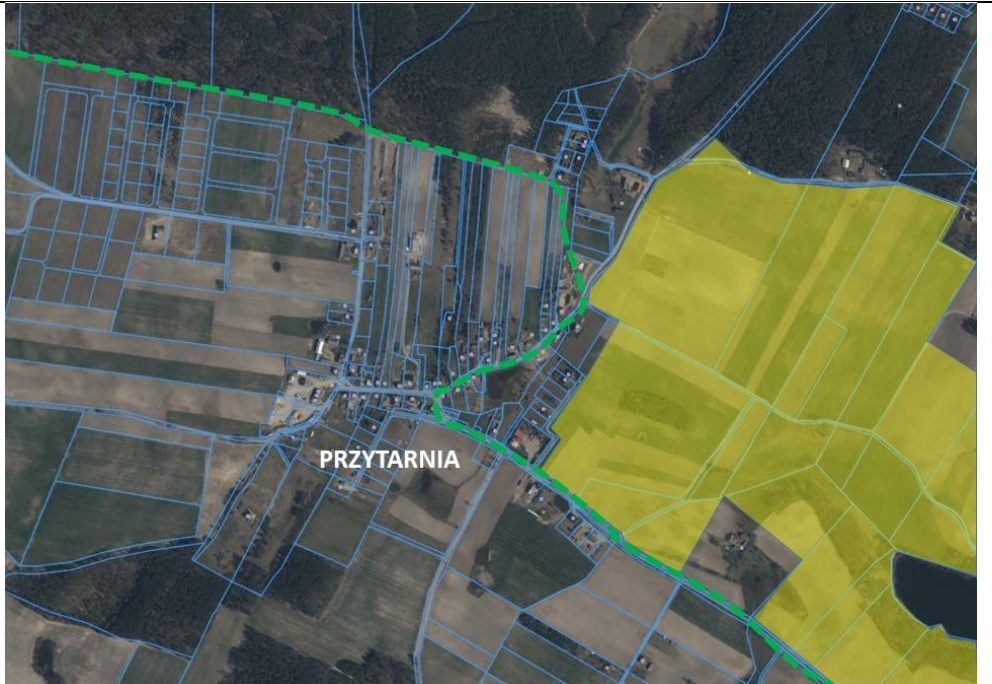
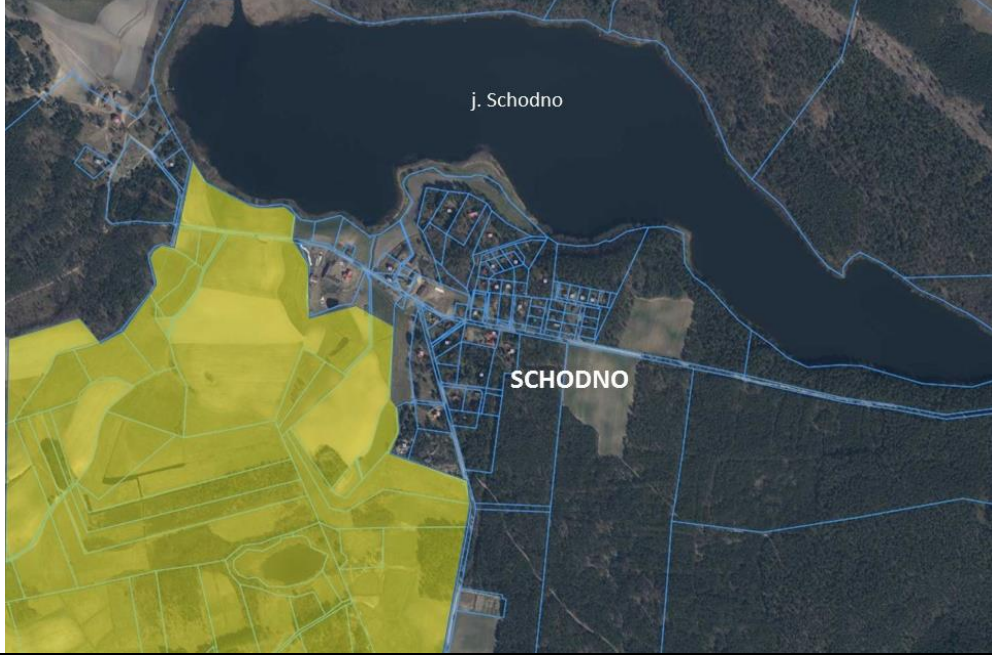
(MPZP)* - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

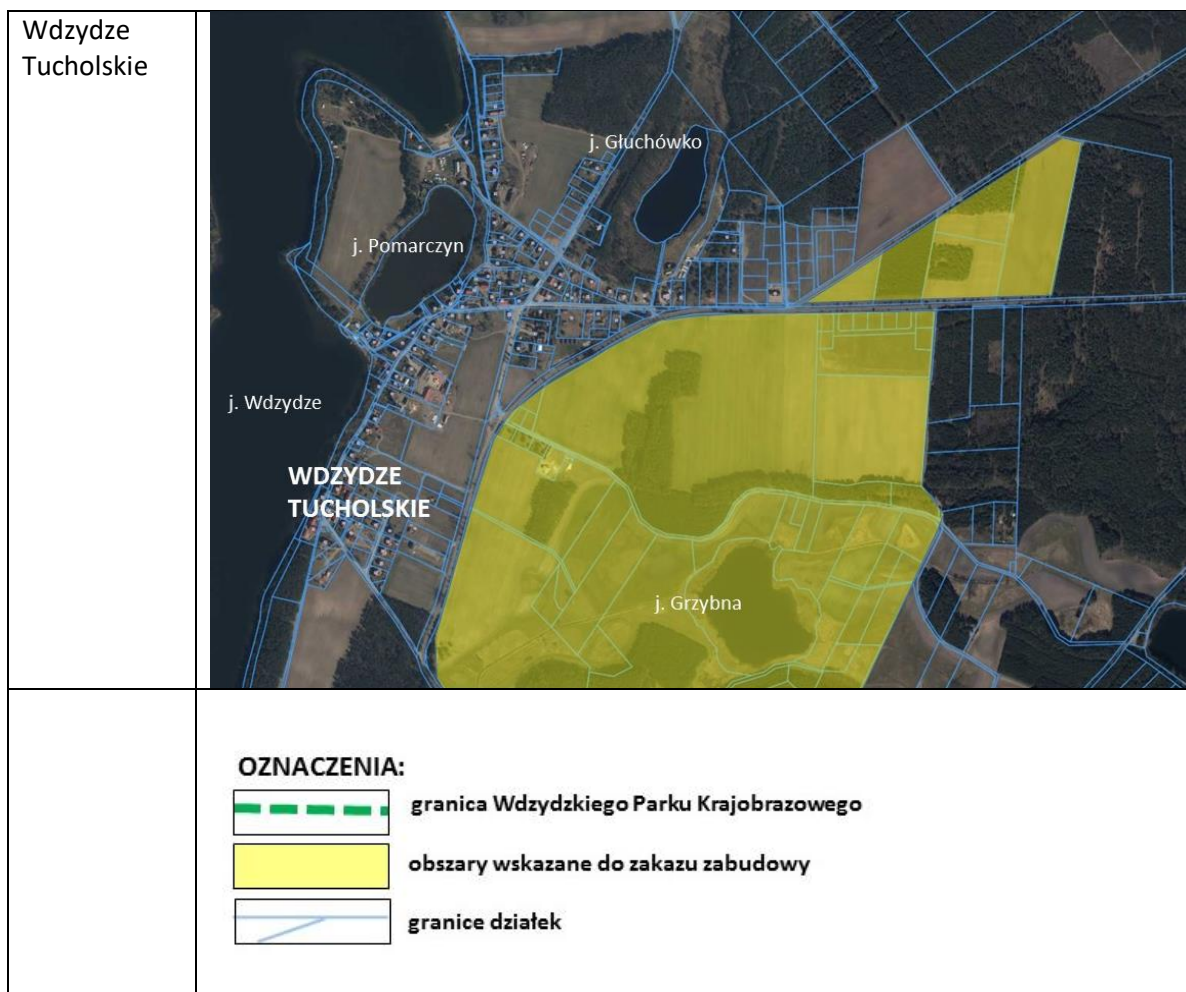
6.4.3. Obszary proponowane do objęcia zakazem zabudowy

TABELA 15 Obszary proponowane do objęcia zakazem zabudowy

miejscowość	obszar wskazany do zakazu zabudowy
Piechowice	
Kalisz	

Dąbrówka	
Kliczkowy	

Przytarnia	 PRZYTARNIA
Schodno	 j. Schodno SCHODNO

6.5. Typy architektury regionalnej

W kształtowaniu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy pożądana jest kontynuacja tradycji budowlanej Kaszub poprzez nawiązanie do następujących typów zabudowy lub detalu architektonicznego:

typ 1, wywodzący się z form budynków mieszkalnych to zabudowa o następujących cechach:

- a) maksymalna powierzchnia w obrysie planu głównego korpusu budynku: 200 m²,
- b) rzut budynku o kształcie wydłużonego prostokąta, proporcje planu budynku a/b: od 1÷1,4 do 1÷2,0,
- c) bryła: zwarta; budynek ze ścianką kolankową,
- d) maksymalna wysokość budynku (mierzona do poziomu kalenicy): 8 m; jedna kondygnacja nadziemna i poddasze użytkowe,
- e) materiały budowlane ścian obwodowych: konstrukcja drewniana lub murowana z cegły ceramicznej, z czerwonej licówki lub tynkowana; dopuszczalna konstrukcja mieszana murowano-drewniana,
- f) geometria dachu: dwuspadowy, kąt nachylenia połaci dachowych 18°÷25°, możliwość stosowania ścianki kolankowej oraz dodatkowego doświetlenia poddasza oknami połaciowymi, wystawką,

- g) pokrycie dachu np.: papą, dachówką ceramiczną,
- h) dopuszcza się podmurówkę przy użyciu materiałów wykończenia takich jak kamień lub materiały jak dla ścian obwodowych,
- i) maksymalna różnica poziomów między terenem a podłogą parteru budynku:
+0,3 m dla miejscowości Juszeki, +0,5 m dla miejscowości: Kalisz, Piechowice, Borski, Kliczkowy, Przytarnia, Czarłina, Wąglikowice, Lipusz, Płocice, +0,5-0,7 m dla miejscowości: Loryniec, Szenajda, Wdzydze, +1,0 m dla pozostałych miejscowości,
- j) stolarka okienna: drewniana; o proporcjach wydłużonych prostokątów w układzie wertykalnym (pionowym), o symetrycznym rozmieszczeniu w ścianie, możliwość zastosowania podziału wewnątrzokiennego szprosami (max. na sześć podobnych pól),
- k) stolarka drzwiowa: drewniana, płycinowa i płycinowo-ramowa,
- l) możliwość zaprojektowania wystawki - o szerokości co najwyżej równej 1/3 szerokości elewacji obiektu, o wysokości równej lub prawie równej wysokości głównego korpusu budynku (do poziomu jego kalenicy),
- m) w obiektach murowanych możliwość zastosowania takich detali architektonicznych jak: fryzy z cegieł układanych w „rąb” lub „ząbkowanie”; gzymsy kordonowe, wydzielające ściankę kolankową, wieńczące; opaski wokół otworów okiennych,
- n) dopuszcza się malowanie stolarki okiennej i drzwiowej wraz z opaskami i okiennicami w kolorach: niebieskim, zielonym, żółtym, czerwonym,
- o) dopuszcza się asymetrię w elewacji wejściowej,
- m) ogrodzenia wokół zabudowy mieszkaniowej: drewniane parkany sztachetowe;

Fot. 108

Fot 109.

Fot. 110

Fot 112

Przykłady zabudowy historycznej

typ 2, wywodzący się z form budynków mieszkalnych, to zabudowa o następujących cechach:

- a) maksymalna powierzchnia w obrysie planu głównego korpusu budynku: 140 m²,
- b) rzut budynku o kształcie wydłużonego prostokąta, proporcje planu budynku a/b: od 1÷1,4 do 1÷1,8,
- c) bryła: zwarta; bez ścianki kolankowej,
- d) maksymalna wysokość budynku (mierzona do poziomu kalenicy): 9 m, w tym: jedna kondygnacja nadziemna i poddasze użytkowe,
- e) materiały budowlane ścian obwodowych: belki drewniane, cegła ceramiczna; ściany z czerwonej licówki lub tynkowane; dopuszczalna konstrukcja mieszana murowano-drewniana oraz konstrukcja ryglowa,
- f) pokrycie dachu np.: dachówka ceramiczna, holenderka,
- g) geometria dachu: dwuspadowy lub dwuspadowy z naczółkami, kąt nachylenia połaci dachowych 40⁰÷50⁰, możliwość dodatkowego doświetlenia poddasza oknami połaciowymi,
- g) dopuszcza się podmurówkę przy użyciu materiałów wykończenia takich jak kamień lub materiały jak dla ścian obwodowych,
- h) maksymalna różnica poziomów między terenem a podłogą parteru budynku: +0,3 m dla miejscowości Juszki, +0,5 m dla miejscowości: Kalisz, Piechowice, Borsk, Kliczkowy, Przytarnia, Czarlina, Wąglikowice, Lipusz, Płocice, +0,5-0,7 m dla miejscowości: Loryniec, Szenajda, Wdzydze, +1,0 m dla pozostałych miejscowości,
- i) stolarka okienna: drewniana; o proporcjach wydłużonych prostokątów w układzie wertykalnym (pionowym), o symetrycznym rozmieszczeniu w ścianie, możliwość zastosowania podziału wewnątrzokiennego szprosami (max. na sześć podobnych pól); w obiektach wznoszonych z cegły licówki możliwość zaprojektowania okien z łukowym lub prostym nadprożem,
- j) stolarka drzwiowa: drewniana, płycinowa i płycinowo-ramowa,
- k) możliwość zaprojektowania ganku, drewnianego lub murowanego o wysokości nie większej niż poziom okapu budynku; o maksymalnej szerokości równej 1/3 szerokości elewacji obiektu, ganek przeryty dachem dwuspadowym lub jednospadowym (tylko o spadku w kierunku od ściany budynku, do której przylega); zalecany kąt nachylenia połaci ganku: do 22⁰; możliwość zaprojektowania wystawki - o szerokości, co najwyżej równej 1/3 szerokości elewacji obiektu, o wysokości równej lub prawie równej wysokości głównego korpusu budynku (max. do poziomu jego kalenicy),
- l) możliwość zaprojektowania podcienia narożnikowego,
- m) dopuszcza się malowanie stolarki okiennej i drzwiowej wraz z opaskami i okiennicami w kolorach: niebieskim, zielonym, żółtym, czerwonym,
- n) dopuszcza się asymetrię w elewacji wejściowej,
- m) ogrodzenia wokół zabudowy mieszkaniowej: drewniane parkany sztachetowe;

Przykłady zabudowy historycznej

typ 3a, wywodzący się z form budynków gospodarczych, to zabudowa o następujących cechach:

- a) maksymalna powierzchnia w obrysie planu głównego korpusu budynku: 150 m²,
- b) rzut budynku o kształcie wydłużonego prostokąta, proporcje planu budynku a/b: od 1÷2,0 do 1÷4,5,
- bryła: prosta, zwarta,
- c) maksymalna wysokość budynku (mierzona do poziomu kalenicy): 8 m, dwukondygnacyjny,
- d) konstrukcja murowana lub murowano-drewniana,
- e) fundament: kamień lub cegła,
- f) geometria dachu: dwuspadowy, kąt nachylenia połaci dachowych 18°÷25°, kryty np.: papą, możliwość stosowania ścianki kolankowej;

typ 3b, wywodzący się z form budynków gospodarczych, to zabudowa o następujących cechach:

- a) maksymalna powierzchnia w obrysie planu głównego korpusu budynku: 150 m²,
- b) rzut budynku o kształcie wydłużonego prostokąta, proporcje planu budynku a/b: od 1÷1,8 do 1÷2,2,
- c) bryła: prosta, zwarta,
- d) maksymalna wysokość budynku (mierzona do poziomu kalenicy): 9÷10 m,
- e) konstrukcja: budynek drewniany lub murowany lub murowano-drewniany,

- f) fundament: kamień lub cegła,
- g) deskowanie ściany kolankowej lub ściany szczytowej,
- h) geometria dachu: dwuspadowy o nachyleniu połaci ok. 18° - 25° ; kryty np.: papą;

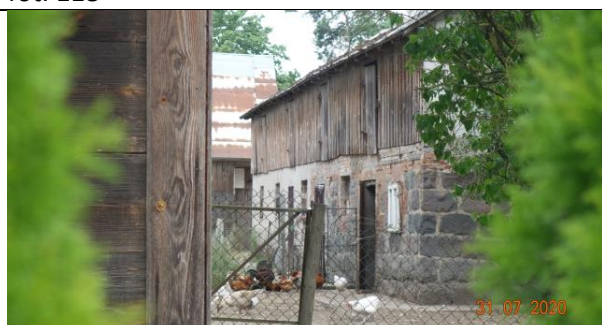
Fot. 117

fot. 118

Fot. 119

fot. 120

Przykłady zabudowy historycznej

typu 4, wywodzący się z form budynków gospodarczych, to zabudowa o następujących cechach:

- a) maksymalna powierzchnia w obrysie planu głównego korpusu budynku: 75 m^2 ,
- b) rzut budynku o kształcie wydłużonego prostokąta, proporcje planu budynku a/b: od $1 \div 1,6$ do $1 \div 2,0$,
- c) bryła: prosta, zwarta,
- d) maksymalna wysokość budynku (mierzona do poziomu kalenicy): 8 m,
- e) konstrukcja: budynek drewniany lub murowany lub murowano-drewniany,
- f) fundament: kamień lub cegła,
- g) deskowanie ściany kolankowej lub ściany szczytowej,
- h) geometria dachu: dwuspadowy o nachyleniu połaci $30^{\circ} \div 45^{\circ}$, kryty np.: papą, dachówką ceramiczną lub strzechą, możliwość dodatkowego doświetlenia poddasza oknami połaciowymi;

Przykłady zabudowy historycznej.

typu 5, zabudowa letniskowa – budynki rekreacji indywidualnej o cechach:

- a) maksymalna powierzchnia w obrysie planu głównego korpusu budynku: 50 m²,
- b) rzut budynku o kształcie wydłużonego prostokąta, proporcje planu budynku a/b: od 1÷1,2 do 1÷2,0,
- c) bryła: prosta, zwarta,
- d) maksymalna wysokość budynku (mierzona do poziomu kalenicy): 6,0 m,
- e) konstrukcja: budynek drewniany lub murowano-drewniany,
- f) fundament: kamień lub cegła,
- g) wykończenie ścian drewno, tynk, kamień, cegła; kolorystyka naturalne drewno, brązy, beże, biel wykluczona jaskrawa kolorystyka obca w naturalnym otoczeniu,
- h) geometria dachu: dach dwuspadowy o nachyleniu połaci 18⁰÷22⁰ (ze ścianką kolankową), kryty np.: papą, blachą; kolorystyka: czerń, brąz;
- lub
- g) geometria dachu: dach dwuspadowy o nachyleniu połaci 40⁰÷50⁰, bez ścianki kolankowej, kryty np.: matową dachówką, gontem, blacho-dachówką; kolorystyka: tonacja naturalnej dachówki, naturalne drewno, brązy, beże, inne kolory nawiązujące do otoczenia
- h) niestosowanie jaskrawej kolorystyki obcej w naturalnym otoczeniu.

Fot. 125

Fot. 126

fot. 127

6.6. Typy regionalnych układów przestrzennych zabudowy siedlisk rolniczych

W kształtowaniu zagospodarowania przestrzennego terenów pożądana jest kontynuacja rozplanowania bądź utrzymanie tradycyjnego rozplanowania budynków na działce w nawiązaniu do następujących typów układów przestrzennych:

typu 1 tradycyjna zagroda Kaszub Południowych – wielobudynkowa składająca się z:

- a) domu mieszkalnego ustawionego szerokofrontowo w stosunku do dojazdu,
- b) budynków gospodarczych:
 - dwa lub trzy,
 - osobno dla każdej funkcji (stodoła, obora, inne)
 - ustawionego prostopadle, szczytowo - dwa budynki, szerokofrontowo - trzeci budynek.

Ryc. 21 Siedlisko rejon na południe od Piechowic

Ryc. 22 siedlisko rejon Piechowic

typu 2 tradycyjna zagroda Kaszub Południowych – dwubudynkowa składająca się z:

- a) domu mieszkalnego ustawionego szerokofrontowo w stosunku do dojazdu,
- b) budynku gospodarczego stanowiącego połączenie stodoły i budynku inwentarskiego, ustawionego prostopadle, szczytowo do dojazdu

Ryc. 23 Siedliska rejon na południe od Piechowic

7. Propozycje ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz innych dokumentów strategicznych

7.1 Propozycje ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla gmin leżących na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego

Dla gmin Dziemiany, Karsin i Stara Kiszewa rekomenduje się podjęcie działań w kierunku uchwalenia nowych (zmiany) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Obecnie obowiązujące dokumenty są nieaktualne opracowane w

oparciu o nieobowiązującą ustawę o planowaniu przestrzennym z 1994 r. Zakres i problematyka tych dokumentów w całości nie odpowiada obecnie wymaganym standardom. Należy przy sporządzeniu nowych dokumentów Studium brać pod uwagę następujące zasady:

- 1) związane z planowaniem gospodarki przestrzennej w granicach gmin:
 - a) przyjęcie jako ogólnej podstawowej zasady ograniczonego terytorialnie rozwój wsi – niewyznaczenie miejsc pod zabudowę poza obecny obrys miejscowości (wyznaczone obszary zwartej zabudowy wsi) oraz wypełnianie i uzupełnianie wolnych przestrzeni w istniejącej strukturze miejscowości,
 - b) określenie miejsc priorytetowych do opracowania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego wraz z kolejnością ich opracowania,
 - c) wskazanie miejsc, gdzie oczekiwane jest opracowanie planów miejscowych z zakazami zabudowy w celu ochrony cennych walorów krajobrazowych parku – punkty widokowe, przedpola widokowe miejscowości: Wdzydze Tucholskie, Kalisz, Piechowice, Przytarnia, Kliczkowy, Dąbrówka, Schodno.
- 2) związane z lokalizowaniem zabudowy i obiektów budowlanych:
 - a) przyjęcie ogólnej zasady zakazu lokalizacji zabudowy w pasie 100 m od linii brzegowej jezior, rzek i innych naturalnych zbiorników wodnych, za wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej oraz zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym – przy jednoczesnym określeniu wyjątków od tej zasady w:
 - obszarów zwartej zabudowy wsi w granicach określonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, gdzie dopuszcza się uzupełnienia zabudowy mieszkaniowej i usługowej pod warunkiem wyznaczenia nieprzekraczalnej linii zabudowy od brzegów wód, określonej przez połączenie istniejących budynków na przylegających działkach,
 - istniejących siedlisk rolniczych - w zakresie uzupełniania istniejącej zabudowy o obiekty niezbędne do prowadzenia gospodarstwa rolnego, pod warunkiem nieprzekraczania dotychczasowej linii zabudowy od brzegów wód,
 - istniejących obiektów letniskowych, mieszkalnych i usługowych, zrealizowanych na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które utraciły moc przed dniem 1 stycznia 2004r. – gdzie dopuszcza się modernizację istniejącego zainwestowania (rozbiórkę, odbudowę, nadbudowę poddasza użytkowego, przebudowę) w celu poprawy standardów ochrony środowiska oraz walorów estetyczno-krajobrazowych, pod warunkiem niezwiększania powierzchni zabudowy, a także nie przybliżania zabudowy do brzegów wód,
 - b) wyznaczenie granic obszarów zwartej zabudowy miejscowości, w granicach, których możliwa jest zabudowa i zainwestowanie zgodnie z przepisami odrębnymi,
 - c) wprowadzenie zasady lokalizacji zabudowy w odległości nie mniejszej niż 30 m od lasów – określenie ewentualnych wyjątków,

- d) określenie wytycznych urbanistyczno-architektonicznych dla kształtowania nowej zabudowy w rozbiciu na poszczególne funkcje: minimalna powierzchnia działek, parametry zabudowy (wysokość, kształt dachu, powierzchnia zabudowy, intensywność) – wskazane ujednolicenie parametrów dla całego terenu Parku,
- e) wyznaczenie terenów z zakazem zabudowy zgodnie z wytycznymi z planu ochrony wg pkt. 6.4.3 oraz terenów wysp, grodziska Szwedzki Ostrów.

7.2. Propozycje ustaleń do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla gmin leżących na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego

Objęcie planami miejscowymi w pierwszej kolejności większy jednostek osiedleńczych w tym: w gminie Lipusz: Lipuska Huta, Płocice (częściowo w otulinie), w gminie Dziemiany: Kalisz, Schodno, Piechowice-Dąbrówka, Tomaszewo, w gminie Karsin: Borsk (częściowo w otulinie), Wdzydze Tucholskie, Jeziorana-Jasnochówka, półwysep Lipa, Przytarnia (częściowo w otulinie).

Objęcie planami miejscowymi terenów wskazanych, jako obszary ekspozycji krajobrazu o znaczeniu ponadlokalnym z zakazem zabudowy na drodze z Borska do Wiela i przy drodze wojewódzkiej nr 235 na północ od Kalisza.

Ponadto wymagające opracowania w procedurze planów miejscowych są tereny zespołów zabudowy rekreacyjnej i letniskowej: nad jeziorem Czystym, Cheb, Słupinko w rejonie Piechowic, Kłoca.

Ogólne zasady lokalizacji zabudowy i zagospodarowania obszarów poza terenami zwartej zabudowy:

- 1) wprowadzeni zakazu zabudowy dla obszarów leśnych z wyjątkiem obiektów prowadzenia gospodarki leśnej,
- 2) zakaz lokalizacji zabudowy w odległości mniejsze niż 30 m od granicy lasów zgodnie z założeniami przyjętymi w Studium,
- 3) zakaz zabudowy w pasie 100 m od rzek, jezior, otwartych zbiorników wodnych oraz zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej – zakaz ten nie dotyczy:

- a) obszarów zwartej zabudowy miejscowości w granicach określonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, gdzie dopuszcza się uzupełnianie zabudowy mieszkaniowej i usługowej, pod warunkiem wyznaczenia nieprzekraczalnej linii zabudowy od brzegów wód, określonej poprzez połączenie istniejących budynków na przylegających działkach;
- b) istniejących siedlisk rolniczych - w zakresie uzupełniania istniejącej zabudowy o obiekty niezbędne do prowadzenia gospodarstwa rolnego, pod warunkiem nieprzekraczania dotychczasowej linii zabudowy od brzegów wód;
- c) istniejących obiektów letniskowych, mieszkalnych i usługowych, zrealizowanych na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które utraciły moc

przed dniem 1 stycznia 2004 r. - gdzie dopuszcza się modernizację istniejącego zainwestowania poprzez: rozbiórkę, rozbiórkę i budowę, nadbudowę o poddasze użytkowe w celu poprawy standardów ochrony środowiska oraz walorów estetyczno-krajobrazowych, pod warunkiem niezwiększania powierzchni zabudowy, a także nieprzybliżania zabudowy do brzegów wód oraz dopuszcza się przebudowę istniejącego zainwestowania;

d) budowy lub przebudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych służących celom parku krajobrazowego,

4) zakaz zabudowy stoków o nachyleniu większym niż 10 stopni,

5) zakazy lokalizacji budynków pływających na wodzie (tzw. Houseboat'y),

6) dopuszczony rozwój istniejących gospodarstw rolnych wg zasady, że nowa zabudowa mieszkaniowa, gospodarcza lokalizowana będzie w odległości nie większej niż 100 m od istniejącej zabudowy,

7) w odniesieniu do odnawialnych źródeł energii:

- zakaz stosowania siłowni wiatrowych do produkcji energii,

- zakaz stosowania paneli fotowoltaicznych na dachach i elewacjach obiektów zabytkowych i o wartościach kulturowych. Zakaz instalacji fotowoltaicznych niezintegrowanych z obiektem budowlanym powyżej 10 kW

Pozostałe zasady dla zabudowy na terenie Parku:

1) wprowadzenie katalogu, wzorców cech i parametrów zabudowy w nawiązaniu do określonych typów zabudowy regionalnej opisanych w pkt. 6.5 Typy architektury regionalnej,

2) zakaz lokalizacji budynków mieszkalnych wyższych niż 8,5 m o max. trzech kondygnacjach w tym poddasze (wyjątek przebudowa, rozbudowa istniejących obiektów – zakaz nadbudowy),

3) zakaz stosowania jaskrawej kolorystyki wykończenia elewacji oraz materiałów niezgodnych z tradycją miejsca (np. siding),

4) rozbudowa budynków mieszkaniowych i letniskowych powinna uwzględniać zachowanie odległości od istniejących budynków – nie może negatywnie oddziaływać na walory zabudowy regionalnej i zaburzać historycznego rozplanowania obiektów na działce.

7.3 Propozycje ustaleń do uchwał krajobrazowych dla gmin leżących na obszarze Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego

W 2015 r. zgodnie ze zmianą niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, weszła w życie ustawa zwana potocznie ustawą krajobrazową. Umożliwiło to gminom podjęcie uchwał tzw. krajobrazowych. Jest to „narzędzie”, którego zadaniem jest porządkowanie krajobrazu. Podjęcie takiej uchwały przez gminę pozwalające na przygotowanie odpowiednich regulacji przestrzennych i plastycznych dotyczących reklamy, nośników reklamowych, a także form obiektów małej architektury oraz ogrodzeń. W tym także możliwość wprowadzenia regulacji wykonawczych, które mogą stanowić podstawę do egzekwowania ustalonych w niej przepisów. Ustalenie zasad, które wprowadzone zostają do uchwały poprzedzone są m.in. analizami stanu istniejącego w zakresie funkcjonowania w

przestrzeni reklam oraz obiektów małej architektury i ogrodzeń. Jest także poprzedzona konsultacjami z mieszkańcami oraz firmami korzystającymi z reklamy zewnętrznej.

Przyjęcie przez gminy takich uchwał mogłoby stać się jednym z narzędzi ochrony walorów krajobrazowych i kulturowych Parku. Należy, zatem rekomendować gminom podjęcie trudu uchwalenia tego typu uchwał, co powinno mieć pozytywne oddziaływanie zarówno na terenie Parku, ale również na pozostałym obszarze gmin. Dotyczy to zarówno ustalonych, „ucywilizowanych” zasad lokalizacji reklam w przestrzeni publicznej, ale również propagowanie dobrych praktyk w kwestii lokalizacji elementów małej architektury i ogrodzeń.

1) W zakresie rekomendacji do uchwał krajobrazowych w odniesieniu do zasad sytuowania reklam na terenie Parku postuluje się:

- stworzenie katalogu tablic reklamowych i urządzeń reklamowych, jakie dopuszczalne są na terenie gminy oraz które z nich są dopuszczalne na terenie Parku,
- zakaz lokalizacji tablic reklamowych i urządzeń reklamowych wielkogabarytowych (o wym. 2,5x4,5 m) na całym obszarze Parku,
- wyklucza się stosowanie tablic reklamowych i urządzeń reklamowych na obszarach i obiektach objętych ochroną konserwatorską, ujętych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz na obiektach o wartościach historyczno-kulturowych,
- ustalenie podziału gminy na obszary o zróżnicowanych zasadach i warunkach sytuowania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych, na podstawie występujących w nich charakterystycznych cech krajobrazu przyrodniczo-kulturowego,

2) rekomendacje w zakresie sytuowania obiektów małej architektury

- obowiązuje dostosowanie skali i formy obiektów małej architektury do istniejącego krajobrazu kulturowego oraz do charakteru wnętrza urbanistycznych i krajobrazowych,
- komponowanie obiektów małej architektury w jednolitej stylistyce z nawierzchnią i oświetleniem,
- zachowanie naturalnych kolorów materiałów, stosowanie lakierów w odcieniach bieli, szarości, brzozy, brzozy (dopuszcza się odstępstwa wyposażenia placów zabaw),
- w rozwiązaniach projektowych przestrzeni publicznych, należy uwzględnić potrzeby osób niepełnosprawnych i starszych,

3) rekomendacje w zakresie sytuowania ogrodzeń:

- wprowadzenie ogrodzeń nawiązujących do tradycyjnych form stosowanych na terenie Parku:
 - ogrodzenie drewniane sztachetowe – pionowe równomiernie rozłożone deski – ogrodzenie posesji,
 - ogrodzenie żerdziowe – wyplatane z gałęzi – ogrodzenie posesji,
 - ogrodzenie drewniane – grube słupy z 2-3 żerdziami przybitymi poziomo w części górnej i dolnej – ogrodzenia pól, pastwisk itp.
- w przypadku sytuowania ogrodzenia wokół jednej posesji zaleca się jeden rodzaj i dopasowaną wysokość,

- wykluczenie stosowania ogrodzeń prefabrykowanych betonowych oraz metalowych pręseł poziomych,
- zapewnienie możliwości przemieszczania się drobnych zwierząt w szczególności dla terenów poza zwarta zabudową.

8. Możliwe działania edukacyjne i informacyjne związane z kształtowaniem zagospodarowania przestrzennego na terenie WPK

W obecnej rzeczywistości ochrona walorów Parku powinna być traktowana, jako forma, która przyczynia się do walki z postępującymi negatywnymi skutkami ocieplenia klimatu. Temat ten jest jednym z coraz bardziej nośnych aspektów życia społecznego i pojawiającego się w sferze edukacyjnej i informacyjnej. Ochrona naturalnego środowiska, przyrody, ale również krajobrazu, a nawet wartości kulturowych powinna być postrzegana w szerokim odniesieniu do życia, nie tylko w wąskim rozumieniu ochrony danego obszaru w tym wypadku Parku Krajobrazowego. Ochrona tych walorów w dzisiejszych czasach, bardzo szybko postępujących zmian klimatycznych, winna być postrzegana, jako konkretne działanie mające bezpośredni wpływ na ochronę klimatu naszej planety w skali mikro w odniesieniu do konkretnego miejsca, ale także w skali makro ratowania całej planety.

Popularyzacja tak rozumianej ochrony walorów WPK oraz zasad ich ochrony niezbędna jest poprzez publikacje przygotowane na zróżnicowanym poziomie, dostosowane do możliwości potencjalnych odbiorców. W szczególności powinno się wykorzystywać do tego celu obecnie dostępne środki komunikacji elektronicznej. Wydaje się w szczególności przekaz ten powinien być kierowany do jak najszerszego grona odbiorców. Tym samym musi to być forma stosunkowo prosta i zachęcająca do zapoznania się z nią. Najszerszy odbiorca poszukujących wiadomości i informacji o Parku z pewnością będzie chciał skorzystać ze stron internetowych Parku i Muzeum Etnograficznego. Powinna się również rozwijać komunikacja poprzez facebook, a także np. organizowane okazjonalnie chat o walorach Parku, ale też innych bieżących akcjach organizowanych w obrębie zagadnień związanych z ochroną przyrody i krajobrazu. Wydaje się, że szczególnym zainteresowanie powinny być objęte grupy młodzieży i dzieci, dla których zagadnienia ochrony przyrody i natury właśnie w kontekście ratowania planety są coraz bardziej nośne i postrzegane, jako ważne zagadnienia społeczne i kulturowe.

Oczywiście nie można zapominać o publikacjach bardziej pogłębionych, które powinny pojawić się odpowiednio w specjalistycznych wydawnictwach naukowych i popularno-naukowych, bądź w popularnej prasie tygodniowej oraz dziennikach wysokonakładowych.

Świetnym przykładem działalności edukacyjnych, które należy kontynuować jest działalność Zielonej Szkoły w Schodnie. Organizowane zajęcia winny być skierowane na młodzież, a niektóre prowadzone także dla innych grup ludności np. rolników, ale również przyjezdnych tj. osób wypoczywających na terenie Parku. Należy również podkreślić, że doskonałą formą informacyjną i edukacyjną są wykonane na terenie Parku wszelkie tablice informacyjne na ścieżkach dydaktycznych i w innych ciekawych miejscach np. biologicznej

oczyszczalni ścieków pod Schodnem. Bardzo ciekawe i pomysłowe są również tablice edukacyjne z przykładami roślinności, owadów, przykładowe przekroje gruntowe. Ten kierunek działań powinien być kontynuowany również w odniesieniu do zagadnień związanych z zagospodarowaniem przestrzennym.

Obok typowych zagadnień dotyczących ochrony przyrodniczych bardzo istotnym elementem edukacji powinno być uwrażliwienie na walory estetycznej. Informacja, ale w szczególności edukacja, w tym zakresie powinna być prowadzona zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i wśród osób dorosłych. W tym celu pomocne mogą być wystawy, jak również plenery rysunkowe i malarskie oraz dyskusje na tematy związane z kształtowaniem krajobrazu parku, dziedzictwa kulturowego, w tym tradycyjnej architektury Kaszub, wzorców zabudowy i organizacji przestrzeni działki budowlanej, w tym tradycji urządzania przydomowych ogrodów, wraz z popularyzacją odpowiednich roślin.

W zakresie zagospodarowania przestrzennego wskazane są wszelkie działania uświadamiające przebieg procesów przestrzennych, ich przesłanek i skutków. Bardzo istotne są również wszelkie działania związane z partycypacją społeczną tj. włączanie mieszkańców i użytkowników terenów Parku do działań ochronnych i dyskusji nad ochroną walorów Parku. Zrozumienie tej złożonej i trudnej problematyki, uświadamianej przez dyskusję nad dobrymi i złymi przykładami zagospodarowania terenu może przynieść pozytywny oddźwięk i korzystne efekty w przyszłości.

Niezmierzalną istotną kwestią w sferze bezpośredniej informacji i edukacji jest odpowiednie prezentowanie zagadnień. Na tym polu warto korzystać z pomocy specjalistów z zakresu komunikacji z publicznością, ale także pedagogów, socjologów.

Pod rozważę należy wziąć możliwość przeniesienia siedziby Parku obecnie zlokalizowanej na terenie miasta Kościerzyna, czyli poza granicami Parku i przeniesienie jej na teren WPK.

Wydaje się, że przeniesienie siedziby na teren w granicach Parku mogłoby być przyczynkiem do lepszych i skuteczniejszych działań również na polu edukacji i informacji bezpośrednio w granicach Parku. Jako najbardziej naturalne wydaje się usytuowanie siedziby kierownictwa Parku na terenie miejscowości Wdzydze jednej z większych i położonej centralnie w Parku.

9. Sposoby monitorowania skuteczności ochrony WPK

Z punktu widzenia gospodarki przestrzennej skuteczność ochrony Parku najmocniej jest powiązana z właściwą polityką w tym zakresie realizowaną przez samorządy wchodzące w skład granic Parku. Zasadniczymi narzędziem w tym zakresie, o czym w tym operacie wspomniano wielokrotnie jest podjęcie przez gminy opracowania planów miejscowych, które określają dopuszczalne sposoby zagospodarowania. W operacie wskazano miejsca priorytetowe dla sporządzenia planów miejscowych, które mają kluczowe znaczenie dla ochrony walorów Parku. Miernikiem skuteczności realizacji tego celu będzie ilość w powiązaniu z obszarem realizacji planów w ujęciu, co najmniej jednej kadencji rady gminy. W gminach, gdzie praktycznie nie ma żadnych planów lub są to dokumenty nieaktualne można stwierdzić, że każde nowe opracowanie planistyczne dla obszarów wskazanych w operacie będzie poczytywane za sukces.

Ponadto proponuje się inne działania w zakresie monitoringu stanu i skuteczności działań związanych z gospodarką przestrzenną to również:

TABELA 17 Monitoring działań

lp.	zakres monitoringu	miernik
1.	Wprowadzenie zmian nieaktualnych dokumentów planistycznych – Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania, planów miejscowych	Obszary objęte opracowaniami planistycznymi
2.	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i systemów oczyszczania ścieków	Długość zrealizowanych sieci, ilość miejscowości, w których działają instalacje zintegrowane
3.	Wymiana instalacji grzewczych na paliwa stałe na instalacje nisko emisyjne	Ilość zrealizowanych niskoemisyjnych instalacji
4.	Zrealizowane projekty samorządów związane z ochroną dziedzictwa kulturowego (np. remont budynku) na podstawie zapisów planu ochrony WPK.	liczba zrealizowanych projektów w roku bieżącym w stosunku do roku poprzedniego.
5.	Zrealizowane projekty samorządów związane z ochroną walorów krajobrazowych (np. zabezpieczenie przedpola widokowego przy punkcie widokowym) na podstawie zapisów planu ochrony WPK.	liczba zrealizowanych projektów w roku bieżącym w stosunku do roku poprzedniego.
6.	skuteczność edukacji – organizacja warsztatów.	liczba osób uczestniczących w warsztatach na gospodarstwa domowe w gminie w granicach WPK.
7.	skuteczność edukacji – forma nowej zabudowy.	liczba nowych budynków powstałych zgodnie z zaleceniami WPK tj. w oparciu o przyjęte wskazania formy zabudowy na obszarze gminy w granicach WPK na ogólną liczbę wszystkich nowopowstałych budynków na obszarze gminy w granicach WPK.
8.	skuteczność edukacji w zakresie uprawy i zagospodarowania pól.	subiektywna ocena eksperta po przeprowadzeniu corocznej inwentaryzacji
9.	wielkość obszarów leśnych.	powierzchnia lasu na obszarze WPK w stosunku do powierzchni z przed np. 5 lat.
10.	działania parkowego plastyka/architekta związane z edukacją o architekturze regionalnej.	liczba spotkań z mieszkańcami i inwestorami na liczbę nowych budynków powstałych zgodnie z zaleceniami parkowego plastyka.

lp.	zakres monitoringu	miernik
11.	działania parkowego plastyka/architekta związane z edukacją o rodzimej roślinności.	liczba nowych płotów i aranżacji ogrodowych zgodnych z regionalną tradycją w stosunku do roku poprzedniego.
12.	liczba i jakość reklam występujących w przestrzeni WPK.	subiektywna ocena eksperta po przeprowadzeniu corocznej inwentaryzacji.

źródło: opracowanie własne

10. Prognoza stanu ochrony w perspektywie 20-letniej

10.1. Ochrona zachowawcza

Ochrona zachowawcza postrzegana jest, jako utrzymanie obecnie postępujących trendów bez podejmowania szczególnych działań określonych w planie ochrony. Jak wskazano we wcześniejszych punktach Operatu należy zauważyć, że wszystkie wymienione przyczyny negatywnego wpływu zagospodarowania przestrzennego na walory Parku – środowisko, przyrodę i krajobraz są ciągle aktualne. Spodziewać się można dalszej presji dotyczącej zagospodarowania terenów Parku głównie pod funkcje turystyki i rekreacji. Niekontrolowany lub niski stopień kontroli zagospodarowania jest w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego główną bolączką. Brak polityki dotyczącej planowania przestrzennego na poziomie gminnym jest tu wydaje się kluczowym czynnikiem.

Negatywne skutki oddziaływania będą również widoczne w związku z efektem ocieplenia klimatu i raczej trzeba się liczyć z nasileniem tych tendencji. Trudne do oszacowania są również skutki, jakie mogą mieć wpływ na funkcjonowanie Parku takie nieprzewidywalne zdarzenia jak np. epidemia covid. Z jednej strony może to ograniczyć napływ ludzi na teren Parku i presję jego urbanizacji. Równie dobrze może też stanowić zagrożenie w tendencji zupełnie odwrotnej. Takie globalne czynniki są poza możliwościami ich eliminacji na poziomie działań w Parku. Jednak edukacja i podkreślanie istotnej roli zachowania środowiska i krajobrazu Parku w jak najbardziej niezmiennym kształcie może stanowić czynnik wpływający na ogólnie pojęty dobrostan przestrzeni, a zrozumienie tego przez użytkowników może być również kluczem do ochrony jego walorów. Innymi elementami wpływającymi na stan Parku i jego ochronę są również: zmieniające się i niestabilne prawo, brak jego poszanowania, niska świadomość społeczna dotycząca zagrożeń wynikających z braku dbałości o ochronę wartości Parku. Istotna jest też mała skuteczność w likwidowaniu zagrożeń i nielegalnego zagospodarowania, nie mówiąc już o możliwościach naprawienia dokonanych zniszczeń w przestrzeni i krajobrazie.

10.2. Ochrona aktywna

Pod pojęciem aktywnej ochrony należy rozumieć podjęcie działań wskazanych w Planie ochrony. Dotyczy to wszystkich wytycznych wynikających z poszczególnych operatów. Z punktu widzenia przyjętych w Planie ochrony działań w zakresie zagospodarowania przestrzennego najistotniejszym wydaje się podjęcie aktywnej polityki planistycznej przez poszczególne gminy, które do tej pory tj. przez ostatnie kilkanaście lat nic w tej materii nie robiły.

Wydaje się, że podjęcie się tego wysiłku w sposób systematyczny można zahamować negatywnych trendów w zagospodarowaniu przestrzennym, w tym w szczególności presję zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego niekorzystanie wpływającego na Park. Nie mniej istotne jest również, co wielokrotnie podkreślano egzekwowanie obowiązującego prawa. W szczególności odnosi się to eliminacji zagospodarowania nielegalnego w tym: obiektów, pól namiotowych i dzikich campingów szczególnie na terenach leśnych, lokalizacji zabudowy zbyt blisko jezior i cieków wodnych. Równie ważne jak działania bezpośrednio wpływające na stan Parku są wszelkie działania edukacyjne i promocyjne kształtujące świadomość społeczną o roli Parku. W szczególności wydaje się, że wiele do zrobienia jest tu na polu uświadomienia użytkowników Parku, że podstawową jego wartością jest unikatowy krajobraz i że jego ochrona z tego punktu widzenia jest kluczowa.

10.3. Szacowanie kosztów realizacji przewidywanych działań ochronnych na terenie Parku oraz określenie podmiotów odpowiedzialnych za realizację

W zestawieniu tabelarycznym w pkt. 6.4.2 tabela 14 wskazano m.in. koszty i podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działań stanowiące sposoby eliminacji zagrożeń dla walorów Parku. W odniesieniu do kosztów realizacji ustaleń przyjęto jedynie bardzo ogólne wskazania. Nie ma możliwości ustalenia rzetelnych kosztów realizacji działań związanych z ochroną. Działania związane z kształtowaniem zagospodarowania przestrzennego mają bardzo indywidualny charakter i każdorazowo w zasadniczej większości ich realizacja poprzedzona winna być badaniem rynku oraz objęciem w każdym przypadku różnymi formami postępowań przetargowych na podstawie Ustawy z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych. Wynika to z faktu, iż większość przewidzianych działań będzie musiała być realizowana przez jednostki samorządu terytorialnego. Przy części działań wykorzystane będą mogły być różne formy dofinansowania z budżetu państwa bądź środki pochodzące z dotacji UE. Część działań będzie mogła być realizowana przez instytucje w ramach swojej bieżącej działalności. Dla wybranych działań można również wskazać podmioty, które mogą stanowić wsparcie w ich realizacji.

11. Spis literatury i źródeł

- 1) *Operat szczegółowy do planu ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego: walory rekreacyjne i zagospodarowanie przestrzenne* – Feliks Pankau, Maciej Przewoźniak,
- 2) *Operat szczegółowy do planu ochrony Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego: ochrona dziedzictwa kulturowego* – Bogna Lipińska, Danuta Król, Regina Pernak,
- 3) *Ochrona przyrody i krajobrazu Kaszub. Studium krytyczne z autopsji*. M. Przewoźniak, Bogucki Wyd. Nauk, Gdańsk-Poznań 2017,
- 4) *Rocznik Statystyczny Województwa Pomorskiego. 2020*. Urząd Statystyczny w Gdańsku,
- 5) *Bogactwo kulturowe i przyrodnicze wsi pomorskiej, praca zbiorowa, red, B. Synak, T. Sadkowski, B. Lipińska, K. Zembińska-Danilewicz*. 2007, Gdańsk,
- 6) *Katalog Tradycyjnych Form Architektonicznych Województwa Pomorskiego* – pod kier. Joanna Małuj 2020, Gdańsk,
- 7) *Przygotowanie opracowania pt. „Identyfikacja i ocena krajobrazów – metodyka oraz główne założenia”* PAN, Jerzy SOLON, Joanna PLIT, Mariusz KISTOWSKI, Paweł MILEWSKI,
- 8) *Identyfikacja struktury przyrodniczej i dziedzictwa kulturowego oraz koncepcja przestrzenna ich ochrony i kształtowania w województwie pomorskim* Praca zbiorowa pod kierunkiem Artura Kostarczyka i Macieja Przewoźniaka, Biuro projektów i wdrożeń proekologicznych „Proeko” w Gdańsku 2001 Gdańsk,
- 9) *Kaszubski dom drewniany - tradycja i współczesność Regionalizm we współczesnej architekturze Kaszub* dr inż. arch. Krzysztof Szarejko Katedra Projektowania Środowiskowego Wydział Architektury Politechnika Gdańska,
- 10) *Bory Tucholskie. Przewodnik turystyczny*. Gdańsk. Umiński Janusz, 1980,
- 11) *Budownictwo ludowe na Kaszubach*, Jerzy Knyba, Wydawnictwo Morskie Gdańsk 1987,
- 12) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kościerzyna* – X/396/14 Rady Gminy Kościerzyna z dnia 12 listopada 2014 r.,
- 13) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lipusz* – nr VII/30/2011 Rady Gminy Lipusz z dnia 09 czerwca 2011 r.,
- 14) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dziemiany* – Nr VIII/44/03 z dnia 30 czerwca 2003 r.,
- 15) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Karsin* – Nr XXVIII/197/01 z dnia 27 kwietnia 2001 r.,
- 16) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Kiszewa* – Nr XVIII/124/2004 Rady Gminy Stara Kiszewa z dnia 23 czerwca 2004 r.,
- 17) *Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Brusy na lata 2015 – 2020”* 2015, Pomorska Grupa Konsultingowa S.A.,
- 18) *Założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Chojnice na lata 2021-2035”* 2020 Westmor Consulting,
- 19) *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego. 2030. 2017. Pomorskie Studia Regionalne*. PBPR, Gdańsk,
- 20) *Województwo Pomorskie, Podregiony, Powiaty, Gminy. 2019*. Urząd Statystyczny w Gdańsku,
- 21) *Raport o stanie powiatu Kościerskiego za rok 2020* czerwiec 2021 r.,
- 22) *Raport o stanie gminy Kościerzyna za rok 2019*, maj 2021 r.,
- 23) *Raport o stanie gminy Stara Kiszewa za 2020 rok*, maj 2021 r.,

- 24) *Kaszubskich pamiątek skarbnice. O muzeach na Kaszubach – ich dziejach, twórcach i funkcjach społecznych.* C. Olbracht-Prondzyński 2008. Instytut Kaszubski, Gdańsk,
- 25) *Katalog tradycyjnego budownictwa w Muzeum-Kaszubskim Parku Etnograficznym we Wdzydzach,* T. Sadkowski. 2018,
- 26) *Regionalne budownictwo ludowe na Kaszubach Jeziornych w XXI wieku* Materiały z sesji zorganizowanej przez Starostę Kartuskiego, Zarząd KPK oraz przedsiębiorstwo PRO-KARD w 2000 roku,
- 27) *Solon J., Chmielewski T.J., Myga-Piątek U., Kistowski M., 2015: Identyfikacja i ocena krajobrazów Polski – etapy i metody postępowania w toku audytu krajobrazowego w województwach [w:] Klasyfikacje i oceny krajobrazów Polski drugiej dekady XXI w. (red.): T.J. Chmielewski, Problemy Ekologii Krajobrazu; Tom XL: 55-76*

